

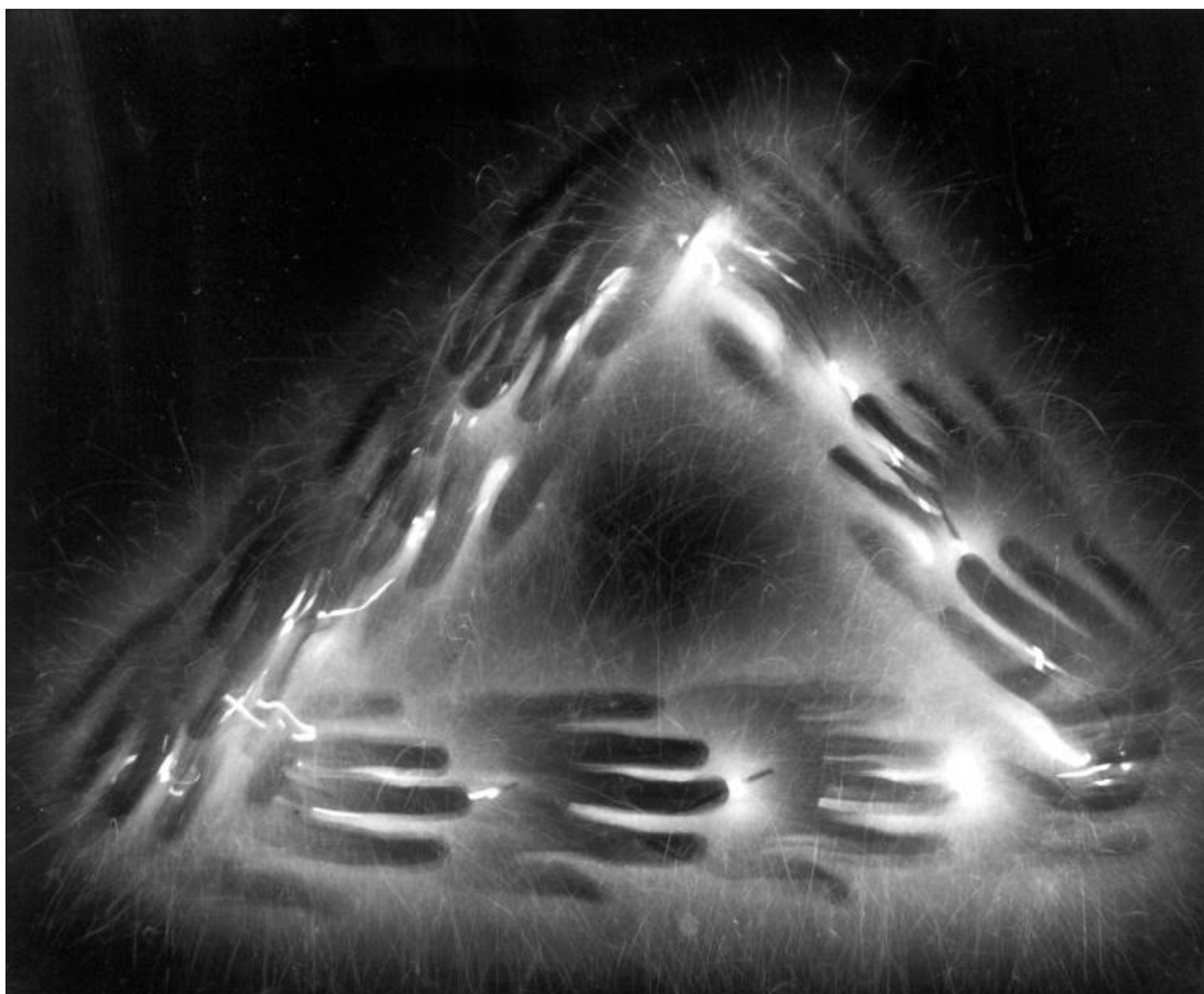
KULTÚRA

ROČNÍK VIII. – č. 9

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

4. MÁJA 2005

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 20 Sk

Jozef Sedlák: O demokracii svetla... (1989)

V roku 2003 uverejnilo nemecké vydavateľstvo Ferdinand Schöningh zaujímavú doktorskú prácu Tatjany Tönsmejerovej „Tretia ríša a Slovensko 1939-1945. Politika medzi spoluprácou a svojvoľnosťou“ (Das Dritte Reich und die Slowakei 1939-1945. Politischer Alltag zwischen Kooperation und Eigensinn). Ako už sám titul hovorí, predmetom skúmania je obdobie 1939-1945, pričom autorka zameriava pozornosť najmä na nemeckých poradcov, tzv. beráterov. Vypracováva ich charakteristiky a popisuje ich osobitné zahraničnopolitické misie v rámci národnosocialistickej zahraničnej politiky Ríše. Skôr ako príde k jadrú veci, spomenie silnú maďarizáciu Slovákov v spoločnom uhorskom štáte s Maďarmi. Keďže v maďarskej I polovici monarchie, do ktorej patrilo aj o Slovensko, sa 94 percent obyvateľstva nemohlo kvôli volebnému cenzu podieľať na politickom živote, je len prirodzené, že pri vzniku spoločného československého štátu v roku 1918 na Slovensku ešte nemožno hovoriť o diferencovanom straníckom systéme. Slovenská elita, píše, ktorá by bola bývala schopná prevziať politické funkcie, mohla vyrásť až počas spoločnej republiky. Malo sa to stať v čase zápasu medzi dvomi slovenskými politickými silami: „autonomistami“ a „čechoslovakistami“. Jedinou politickou silou, ktorá by bola schopná dať československej politike slovenský akcent vnímateľný aj v zahraničí, bola Slovenská ľudová strana, neskôršie premenovaná na počesť jej zakladateľa na Hlinkovu Slovenskú ľudovú stranu.

Ďalej uvádza, že pri historických pohľadoch na Slovenský štát (1939-1945) sa

Medzi vedou a propagandou

zvyklo písať ako o vazalskom štáte Nemeckej ríše, o satelitnom či klerikálnom, pseudoštáte alebo takzvanom štáte (napr. tzv. Slovenský štát). O vláde tohoto obdobia sa písavalo, že bola bábkovou, klerikálnou; slovenské minister-

DARINA VERGESOVÁ

stvá vraj neriadili slovenskí ministri, ale nemeckí beráteri, alebo, že slovenskí politici boli iba príjemcami rozkazov, prípadne, že slovenskí politici súperili o priazeň Nemcov. Autorka na dvoch miestach priznáva, že ani ona nebola výnimkou. V ďalšom však tieto mýty, ktoré boli po desaťročia podávané ako historicky doložené fakty, vyvracia.

14. marca 1939 dosiahlo Slovensko samostatnosť, súčasne však bolo časťou nemeckej záujmovej sféry v strednej Európe. Nie len podmanené a obsadené krajiny, ale aj spojenci museli Nemeckej ríši platiť tribút. Aj Slovensko. Zaviazalo sa k tomu Ochranou zmluvou (Schutzvertrag) a Dôverným protokolom o hospodárskej a finančnej spolupráci medzi Nemeckou ríšou a Slovenským štátom z 18/23.

marca, ako aj 30. januára 1940 uzavretou slovensko-nemeckou dohodou o vojnovom priemysle (Wehrwirtschaftsvertrag), ktorou Ríša síce poskytla finančné investície a odborné poradenstvo, ale súčasne dostala pod priamu kontrolu slovenské podniky vojenského určenia. V Ochrannej zmluve (Schutzvertrag) sa Slovensko zaviazalo viesť svoju zahraničnú a vojenskú politiku v uzrození s Nemeckou ríšou a dalo súhlas k umiestneniu nemeckých posádok na úzkom pásme slovenského štátneho územia pri hraniciach protektorátu Česko a Morava. Dôverný protokol zaručil Slovensku vlastnú menu, colnú suverenity územia, presun slovenského podielu finančných prostriedkov z Národnej banky v Prahe, pomoc Nemeckej ríšskej banky pri zriadení Slovenskej národnej banky a uprednostnený odbyt slovenských výrobkov na nemeckom trhu. Súčasnne však otvoril Nemcom možnosť kontroly a využívania slovenského hospodárstva pre záujmy Tretej ríše.

Zaistenie dobrého chodu riadenia Slovenska pre nemeckú záujmovú sféru bolo úlohou spomenutých beráterov. Od jesene 1940 boli zastúpení skoro vo všetkých oblastiach sloven-

Keď pozorujem našu súčasnosť, badám pre národ pomerne riskantný jav, pomalé podceňovanie vzájomnej solidarity jeho členov. Chápe, že podľa kyvadlového efektu po násilnom kolektívizme musel nasledovať čas kultu individualizmu. Nechápe, že sa nájde iba málo intelektuálov, ktorí v individualizme ako antonym kolektívizmu nevidia druhú krajinu a z nej vyplývajúce nebezpečenstvo.

Predstavte si, že by na myjavských kopaniciach, kde žijú rodiny roztrúsené po kopcoch často aj kilometer jedna od druhej, odporovali tento moderný trend. Sotva by prežili. Lebo v zložitých podmienkach ich obyčajná túžba prekonať ťažkosti odlúčeného života núti hľadať spoločníkov, spojencov. V spoločenstve je predsa len väčšia istota ako v osamení. Vedia to nakoniec aj hráči kolektívnych športov, že na gól sa musí vypnúť celé mužstvo, nie iba ten, komu spoločne vytvorená príležitosť nakoniec umožní vsietiť loptu do bránky.

Solidarita

TEODOR KRIŽKA

Na dedine, ktorú taktiež výdatne masíruje široko propagovaný individualizmus, si tiež človek musí uvedomiť, že existujú situácie, keď si sám neporadí, a preto potrebuje dobré susedské vzťahy. Je predsa len rozdiel orať sám svoje malé poličko pluhom zapriahnutým za koníka, alebo si požičať od suseda traktor.

V utilitárnom ľudskom živote potreba spoločenstva sa nám javí rozumná. Ale sú aj vyššie roviny spoločenstva ako rodina či susedské priateľstvá. Existujú problémy, ktoré sa dajú vyriešiť iba v rámci obce či kraja. No existujú otázky spoločné pre celý národ. Lebo byť v ľudskom spoločenstve vnímaný ako kultúrny a politický fenomén nie je jednoduché. Stojí to veľa námahy, často pokropenej potom, slzami, ale aj krvou. A slz, potu a krvi je o to viac, či o to menej, o čo viac či menej existuje vzájomná solidarita príslušníkov národa. O čo viac či menej existuje v jeho povedomí mravná povinnosť ustúpiť od svojich individuálnych výhod, keď ide o dobro celého spoločenstva, keď ide o jeho povznesenie, tobôž o jeho prežitie.

Vôbec nie je samozrejmosťou, že môžeme napr. hovoriť rodným jazykom, hoci to tak vyzerá. Koľko národov a jazykov je už dávno mŕtvych! Túto samozrejmosť museli za nás a pre nás pred nami krvopone vydobýť celé predchádzajúce generácie. Aj „samozrejmosťou“ byť vnímaný ako Slováč stála a stojí mnoho námahy, hoci mnohým sa to dnes ľahkovážne vidí niekedy i na prekážku ich osobnej kariéry.

Preto je na pováženie stav nášho národného spoločenstva v súčasnosti, najmä jeho inteligencie. Je mi do plaču, keď sa pozerám na skvelého herca, ktorého som za totality vídal v kostole na svätej omši, ako si na javisku v rozpore s historickou pravdou oblieka kožený kabát – symbol tvrdej páste a exaltovane vykrikuje vety vytrhnuté z kontextu, aby pošpinil meno a osobu prvého slovenského prezidenta, dokonca kňaza. Je na pováženie, ak sa mladí intelektuálne založení veriaci na internete bavia o tom, ako bolo vôbec možné predložiť návrh na blahorečenie biskupa Jána Vojtáššáka, keď schvaľoval režim vojnového štátu. Je na pováženie, ak slovenskí veriaci naďalej považujú za vierohodný denník, ktorý priniesol karikatúru pápeža krátko pred jeho smrťou, navyše po tom, ako šéfredaktor tohto denníka arogantným spôsobom zavrhol žiadosť predsedu KBS, aby sa za túto karikatúru ospravedlnil.

To je iba malý výpočet dôkazov, že sa máme

www.kultura-fb.sk

Škandál v Aréne

Neprejde týždeň, aby sme v médiách, ktoré sú v drvivej väčšine v rukách ateistických liberálov, nezaznamenali pokusy o škandalizovanie Katolíckej cirkvi, ktorá prešla ťažkým obdobím komunizmu a má veľkú zásluhu na povalení komunistickej totality.

Ateistická propaganda mala v minulosti v rukách všetky nástroje na likvidáciu Katolíckej cirkvi, vrátane médií a mnohých horlivo prisluhujúcich novinárov, spisovateľov i historikov. Protivníka sa však nerozpakovala označiť priamo. Dnes útočí oveľa rafinovanejším spôsobom v rúchu liberálneho kapitalizmu, oháňajúc sa demokraciou. Ciele oboch –izmov sú v mnohom príbuzné. Sv. Otec Ján Pavol II. sa raz ironicky vyjadril, že kapitalizmus má rovnako „rád“ ako komunizmus.

V posledných dňoch sa veľká reklama robila inscenácii *Tiso* v divadle Aréna, ktorého riaditeľom je Juraj Kukura. Divák si z nej odnáša dojem, že slovenský národ bol národom alkoholikov, nacionalistov a Tiso krvilačným židobijcom, túžiacim po strielaní. Režisérovi a scenáristovi inscenácie Rastislavovi Ballekovi stačili len konzultácie s pracovníkmi SAV, presnejšie s Dr. I. Kamencom, ktorý sa o inscenácii pochvalne vyjadril. Aj to svedčí o jednostrannom zaujatom postoji. Operovať poloprávdami a vytrhnutými textami, to bola metóda komunistických historikov, propagandistov i podriadenej a zmanipulovanej justície.

To, že Marián Labuda, predstaviteľ J. Tisa, sa prepožičal pošpiňať prezidenta prvej Slovenskej republiky, neprekvapuje. Svoju čechoslovakistickú orientáciu už prezentoval mnohokrát. Zaráža, že sa prepožičal pošpiňať meno katolíck-

eho kňaza, ktorý svoju vernosť Katolíckej cirkvi dokazoval po celý svoj život. V mojich očiach sa M. Labuda ako kresťan katolík diskvalifikoval, lebo sa podujal na osočovanie kňaza podľa zmanipulovaného textu a stereotypných lživých obvinení. Pripomína to neslávny seriál z komunistickej éry *Križ v osidlach moci*, alebo Hochutovu hru *Námestník* o Sv. Otcovi Piovi XII. V inscenácii sa kladie dôraz na obvinenie Dr. J. Tisa z riešenia židovskej otázky. Pravdou ale je, že on také riešenie nikdy neinicioval, neschvaľoval, tzv. židovský kódex nepodpisal, ale naopak, kde sa dalo pomáhal. Je hrubou lžou a osočením, že dal vypraviť nejaký transport so židmi a najmä, čo uviedla TV Markíza v súvislosti s inscenáciou, že „*tento katolícky kňaz sa spojil s fašistami a nechal deportovať 72 tisíc slovenských židov*“. Pravdou je, že zabránil odchodu dvoch transportov (1942, 1943), v hojnej miere udeľoval výnimky a zaslúžil sa o zastavenie deportácií už v polovici roka 1942.

Je zaujímavé, že počas komunistickej éry sa zo Slovenského národného archívu stratili dokumenty týkajúce sa prezidentských výnimiek občanom židovského pôvodu. Kto mal na tom záujem? Tisovi sa vyčíta, že ani pred smrťou neľutoval. Tiso bol profesorom kresťanskej morálky a vedel správne rozoznávať, čo je vina a hriech. Jeho predstaviteľ, arcibiskup Dr. Karol Kmeťko, vo svojej svedeckej výpovedi pred súdom povedal: „*Keď to robil v súhlase so svedomím, vtedy to robil správne a nezhršil*“. Vie sa, že Dr. J. Tiso sa pred popravou vyspovedal a bol v katolíckom duchu zaopatrený. Vyrovnanosť, s akou prežil poslednú noc a dôstojnosť, s akou

sa pred popravou správal, svedčia o jeho nevine. Tiso zostal do konca života verným kňazom Cirkvi, miloval svoj národ a priniesol zaň i tú najvyššiu obeť. O tom, či mal ľutovať to, čo nespáchal, nemôže rozhodovať ani pán Ballek ani pán Kamenec. Budú sa pred majestátnom smrťou môcť správať tak aj tvorcovia a poradcovia tejto inscenácie? Keby všetci spomenutí aktéri mali úprimný záujem hľadať objektívnu pravdu o pozitívne významnej osobnosti slovenských dejín Dr. J. Tisovi a túto nezaujato prezentovať, preštudovali by si aj iné historické práce, od iných autorov, aby sa táto osobnosť, ale i slovenské dejiny pravdivo interpretovali. Stačilo napríklad siahnuť po knižke kardinála Jána Chryzostoma Korca *Križ vo svetle pravdy*, kde je uverejnený jeho list adresovaný čs. televízii na spomenutý seriál, v ktorom sa zmieňuje aj o Dr. J. Tisovi. To však neurobili, a preto inscenácia je falšovaním historick-kej pravdy, zmesou poloprávd a sleduje manipuláciu diváka na pošpinenie J. Tisa. Vymývanie mozgov sme za komunistov už zažili, a skončilo sa neslávne. Tí, ktorí pracujú touto metódou, robia zlú službu slovenskému národu i židom, čo sa môže raz vypomstiť. Pravdu nemožno udusiť.

Riaditeľ Arény Juraj Kukura pre STV 15. 4. 2005 povedal: „*Keby sa na tom javisku neobjavilo už nič iné, splnil som svoju úlohu*.“ Tento výrok je veľavravný, pán riaditeľ splnil úlohu. Bolo by zaujímavé vedieť, koho úlohu vlastne splnil, keď sa podujal uviesť túto inscenáciu na špinenie katolíckeho kňaza. Realizátori uvedenej inscenácie by mali mať na pamäti sebakritické slová L. Mňačka, ktorý ľutoval svoje nekalé skutky, keď okrem iného napísal: „*Poznanie, že som sa nechal vmanévrovať do pozície užitočného idiota bolo deprimu-*

ALŽBETA MRÁKOVÁ

Súkromie – vec verejná?

Jarné slnko nás láka z panelákov do prebúdajúcej sa prírody. Cestou do lesa možno prejdeme aj okolo palácov našich novodobých zbohatlíkov. Zabezpečili sa dobre: kamera pred vchodom, dobermany za bránou, elektronické alarmy s prepojením na políciu a ktovie, čo ešte. Neprekvapí ani vysokánsky, aspoň trojmetrový kamen- ný či betónový múr okolo celého objektu. Bašta, ktorej chýbajú len strelnice. Ktovie, možno aj tie raz budú. Nuž, nič nové pod slnkom – kedysi citadely slúžili na ochranu celého mesta, dnes chránia iba súkromný pozemok a majetok bohatých prominentov. Cudzím vstup zakázaný! Čoho sa boja naše excelencie? Prečo sa skrývajú pred zrakmi ostatných? Kradli? Zbíjali? Porušovali zákon? Alebo azda ešte čosi horšie?

Adam a Eva sa začali skrývať, keď porušili Boží zákaz: „*A potom, keď počuli hlas Pána, Boha, ktorý sa za deného vánku prechádzal po záhrade, skryl sa Adam i jeho žena pred Pánom, Bohom, medzi stromami záhrady*.“ (Gn 3, 8) Takisto aj závistlivý bratovrah Kain sa po odstránení Ábela začal schovávať: „*...Hľa, ty ma dnes odháňaš od zeme a budem sa skrývať pred tvojou tvárou; nestály a túlavý budem na zemi. A ktokoľvek ma nájde, zabije ma*.“ (Gn 4, 14)

Tak ako? Ukrývajú a zatajujú sa naši prominenti azda pre to isté, alebo niečo celkom odlišné? Aké memento ich vedie, že si svoje orlie hniezda tak úzkostlivo strážia a zamykajú na sedem západov?

Amplitúda od prezieravej ochrany súkromia jedných po nehatané odhaľo-

vanie súkromia druhých má dnes neuveriteľné rozpätie. Závisí od toho, o koho ide, na ktorom šteblíku rebríčka hodnôt jeho súkromie stojí a aké má právne vedomie. Sú osoby opancierované a neprestreľné, na ktoré nikto nemá, a sú radodajní rozdávači svojich príbehov, vyvanuté ľudské trosky, na ktoré si trúfne kdekto. Slovensko ako člen veľkého spoločenstva európskych národov má čo robiť, aby svojim obyvateľom zabezpečilo taký domov, kde budú môcť žiť naozaj slobodne. My Slováci zas musíme oveľa viac pracovať na rekultivácii environmentu svojho srdca a najmä svedomia, ktoré sme toľké roky dovolili devastovať cudzím i vlastným barbarom. Signály, ktoré vydávame smerom k Bohu i k ostatným ľuďom, hovoria o tom, že na takúto rekultiváciu je už najvyšší čas.

TAJOMSTVO TRINÁSTEJ IZBY

Zvedavosť ako silný hnací motor ľudského konania je pozitívnou vlastnosťou všetkých, ktorým slúži na poznávanie, kto sme, odkiaľ prichádzame a kam smerujeme. Zvedavosť posúva myslenie dopredu a obohacuje ľudského ducha.

Ako všetko na svete, aj táto ľudská vlastnosť sa môže stať nástrojom manipulácie. Človek má veľkú náklonnosť k zlému a ľahko podlieha svojim slabostiam. Špehovanie, sledenie po intimite druhých sa začína zvedavým nazeraním cez kľúčovú dierku do trinástej izby, ktorou môže byť hoci kúpeľňa, ale aj prezlietame či sprchy verejných kúpalísk či plavární. Slabosť môže prerásť do úchyľky, keď je zvedavosť nekontrolovaná a zmocní sa človeka až do

Žijeme v dobe, ktorá je pre mnohých ľudí dobrej vôle dramatická.

Za zvukov falošných vyhlásení a prázdnych slov o budúcom blahobyt Európy postupne vyhasínajú národy, ktoré predstavujú základ kresťanskej civilizácie.

Európske národy strácajú duchovný základ svojej existencie – Vieru a spolu s ňou aj Nádej.

Vytráca sa samotná schopnosť milovať inú ľudskú bytosť a súcitiť s ňou. Namiesto nej nastupuje zúfalstvo miliónov osamelých ľudí, roznevaných na celý svet, ktorí sa zrazu nevedia tešiť zo života, vytvoriť plnohodnotnú rodinu, dať život zdravému a životaschopnému potomstvu. Trpia bezvýchodiskovosťou a osamelosťou a nechápu jej príčiny.

Spravodlivosť sa stáva iba prázdny- nym slovom, európske národy sú znútra rozčesnuté priepasťou medzi hrstkou superboháčov, ktorí stále väčšími bohat- nými, a tými ostatnými, ktorých život sa z roka na rok stáva ťažší a chudobnejší. Nastupuje zánik Európy, ktorý dokazujú nemilosrdné demografické čísla. Ak sa zachová súčasný poriadok vecí, potom o tridsať-štyridsať rokov v Európe zostane už len hrstka nešťastných potomkov tých, ktorí celé dve tisícročia vyznávali Kresťanstvo a teraz sú odsú- dení na vymretie.

Príčiny zániku Európy sú známe, avšak nech by boli sily, usilujúce sa o definitívne vyhasnutie kresťanského sveta, akokoľvek silné, jestvujú aj ľudia dobrej vôle, čo nie sú ochotní zmieriť sa s týmto stavom.

Vyššie uvedené sa týka aj Slovenska, nachádzajúceho sa v samotnom srdci Európy, i keď zatiaľ nie v takej fatálnej miere. Mnohí Slováci napriek všetkému nestratili vieru v Boha, uchovali si zdravý a radostný vzťah k Životu, jasný pohľad na Svet, nestratili schopnosť milovať blížneho.

Slovensko je krajina, kde princíp Domu a Rodiny, vlastný všetkým zdravým Národom, doposiaľ tvorí základ vzťahov medzi ľuďmi.

Prečo Nieкто držal nad Slovenskom

a Slovákmi ochrannú ruku a zachránil tento bezbranný, no hlboko a úprimne veriaci Národ v nekonečných krvavých jatkách európskej histórie? Možno preto, aby tu, v zemi Cyrila a Metoda, posvätných postáv pre Kresťanov celého sveta, zazneli takéto slová:

My, ľudia dobrej vôle, odmietame,

Výzva k Ľuďom dobrej vôle – Charta hnutia Náš dom

aby upadlo do zabudnutia nekonečné úsilie a utrpenie pokolení našich predkov, ktorých výsledkom bol vznik národov Európy.

Odmietame sa nezúčastnene prizerať na ničenie nášho Domu.

Sme pripravení chrániť stáročiami a tisícročiami overené duchovné hodnoty našich otcov a dedov.

V mene zachovania týchto hodnôt zakladáme hnutie Náš Dom.

Kresťanský svet je vystavovaný čoraz silnejšiemu tlaku zo strany iných, agresívnych, často nemilosrdných náboženstiev a civilizácií – ak ľudia dobrej vôle v sebe nenájdu silu a statočnosť brániť duchovný základ svojho života, potom možno dúfať už len v zázrak. Nie nadarmo však ľudová múdrosť hovorí: pomôž si, človeče, aj Pán Boh ti pomôže.

Hlavným cieľom hnutia Náš Dom je urobiť všetko pre to, aby Slovenský Národ prežil ako životaschopný organizmus. Vo svete existujú rôzne organizácie a hnutia za prežitie rastlín a živočíchov, za zachovanie životného prostredia. Aký zmysel však má ich zachovanie, ak pred našimi očami prestávajú jestvovať celé Národy?

Akýkoľvek národ dokáže prežiť len vtedy, ak predstavuje duchovný celok. Hnutie Náš Dom sa bude snažiť o pri- navrátenie duchovných hodnôt do reálneho života ľudí v nových, pre kresťanov krajne nepriaznivých podmienkach.

Hnutie Náš Dom sa bude usilovať, aby každý Človek dobrej vôle pochopil

nevyhnutnosť účinnej obrany všetkého Dobrého, čo sa nazhromažďuje počas dvoch tisícročí Kresťanskej civilizácie.

Kresťanstvo viac než akékoľvek iné náboženstvo je Vierou, ktorá je vybudovaná na Láske. Avšak duchovné hnutie Náš Dom naplno vyhlasuje – Dobro môže mať aj páste, aby sa

nevedia nájsť jeden druhého.

Ľudia dobrej vôle, ktorí vytvorili hnutie Náš Dom, hľadajú Cestu v tejto hmle lží, dezinformácií a nehanebnej zisťnej hry na najnižších ľudských slabostiach.

Kresťanské Národy Európy zabudli na to hlavné – svet neradiá ľudia, ale

vzniknúť iba ako výsledok zjednotenia ľudí dobrej vôle, nezávisle od ich vzájomných rozdielov. Musí vzniknúť napriek týmto rozdielom.

Hnutie Náš Dom sa neobmedzuje iba na rámec Slovenska. Je to hnutie za záchranu národov Európy. Jeho zrod na Slovensku má svoju logiku – nikto na svete nemôže Slovensko a Slovákov upodozrievať z toho, že chcú niekomu vnútiť svoj spôsob života či myslenia. V dôsledku svojej histórie je však Slovákom dané ostrejšie vidieť celú drámu našich čias a skôr než iní dostať sa k Slovu pravdy: Kresťanské Národy Európy sa nachádzajú na pokraji duchovnej a fyzickej smrti. Každý európsky národ čaká zápas o svoje prežitie. Ak sa týmto Národom podarí nájsť zjednocujúci a vyšší duchovný prvok, tento boj nebude márný.

myšlienky. Hlavná myšlienka hnutia Náš dom znie – toho, čo nás spája, je oveľa viac než toho, čo nás rozdeľuje. Sila, ktorá je schopná postaviť sa na odpor deštruktívnym silám, môže

Kresba: Andrej Mišanek

Otvorte brány dokorán Kristovi

Homília pápeža Benedikta XVI. pri inauguračnej svätej omši

Dňa 19. apríla 2005 krátko pred 18. hodinou vyšiel z komína Sixtínskej kaplnky biely dym, čo je podľa tradície signál, že bol zvolený nový pápež. Stal sa ním doterajší prefekt Kongregácie pre náuku viery, nemecký kardinál Jozef Ratzinger. Pre pontifikát si zvolil meno Benedikt XVI. Pápež Benedikt XVI. je 265 pápežom v histórii Katolíckej Cirkvi.

Po veľkom pápežovi filozofovi prichádza nový pápež - veľký teológ. Jozef Ratzinger, jeden z najvplyvnejších mužov Cirkvi, sa veľmi často vyslovoval k základným otázkam budúcnosti Cirkvi, pápežstva a medzinábožen-ského dialógu. V zjednocujúcej sa Európe jednoznačne vyhlasoval, že Európu nemožno budovať bez Boha. Nevyhýbal sa ani páčlivým otázkam súčasného sveta ako antikoncepcia, svätenie žien, celibát, ale rovnako aj otázky sociálnej ako dane alebo západný hospodársky systém.

Narodil sa v Marktlu na Inne v Hornom Bavorsku na Bielu sobotu 16. apríla 1927. Otec Jozef bol žandár v hodnosti komisára, skôr platom chudobný, matka Mária sa venovala výchove troch detí. Otec bol spravodlivý, ale veľmi prísny a zároveň srdečný. Obaja rodičia boli veľmi nábožní. Po nástupe Hitlera k moci jeho život bol veľmi rozmanitý. Nikdy netajil, že ako mladý študent mal problém s Hitlerjugendom. Nakoľko to bola organizácia od roku 1941 povinná,

jeho brat musel byť členom tejto organizácie. Jozef Ratzinger sám hovorí, že on mal akési šťastie, že ho od problému ochránil jeho učiteľ, ktorý sám bol síce nacistom, ale poctivý muž, ktorý túto odíoznu otázku vyriešil za neho. Ako 16. ročný musel narukovať v Mníchove, zanechať seminár v Traunsteine, k protiletadlovej jednotke. Popri službe mal obmedzené vyučovanie na gymnáziu, takže pokračoval v stredoškolských štúdiách. Po vojne vstúpil do freisinského seminára. Študenti sa vtedy zoznamovali s náukou morálneho teológa Steinbuchela, s Heideggerom a Jaspersom. Bol to veľký duchovný rozmach, ktorý ho strhol. Zaujímalo ho teda personalizmus vo filozofii a začal inklinovať k náuke svätého Tomáša Akvinského a svätého Augustína. Jeho dizertačná práca sa zaoberala starou Cirkvou, preto ako habilitačnú tému mu dal profesor Sohngen tému stredovekej Cirkvi a v nej špecificky ho zaujal sv. Bonaventúra. Po skončení štúdií ako kaplán pôsobil v pastorácii a veľmi rýchlo sa stal jedným z najmladších profesorov v Nemecku. Jeho kontakty s Congarom, Barthom, Rahnerom a Balthasarom ho pozitívne poznačili. Ako profesor pôsobil v Bonne, Münsteri, Tübingene a Rezne. Neskôr sa stal poradcom kardinála Fringsa v Kolíne a do toho prichádza čas Jána XXIII. a zvolanie Druhého vatikánskeho koncilu. Kardinál Frings prednáša príhovor, ktorý mu pripravil mladý teológ

Ratzinger a vyvolal veľkú pozornosť. Išlo vlastne o reakciu na diskusiu k dokumentu O Božom zjavení. Bol vnímaný ako muž Cirkvi druhej polovice dvadsiateho storočia. Medzitým však prišiel rozchod s Tübingenom a zvlášť s krídlom okolo Hansa Künga. Preto sa azda niet čo diviť, že neušiel pozornosti milánskeho arcibiskupa kardinála Montiního, ktorý bol v roku 1963 zvolený za pápeža a prijal meno Pavol VI., hoci je zvláštne, že osobne sa s ním ako pápežom stretol až roku 1977 potom, ako ho vymenoval za mníchovského arcibiskupa. Ďalším prevkapiením bola jeho rýchla nominácia za kardinála - iba tri mesiace po vysvätení za biskupa. V tom istom roku sa po prvý raz stretol s krakovským kardinálom Karolom Wojtylom na biskupskej synode. Práve Karol Wojtyla už ako pápež Ján Pavol II. ho povolal v roku 1981 za prefekta Kongregácie pre náuku viery a v tomto úrade zotrval až do jeho smrti. Ján Pavol II. Ho vymenoval za dekana kardinálskeho kolégia. Bol jediným kardinálom v konkláve v roku 2005, ktorého nevymenoval Ján Pavol II., ale ešte Pavol VI. Po zvolení za pápeža si vzal meno Benedikt XVI.

Dnes môžeme naplno spievať veľkonočný chválospev Raduj sa Cirkve Kristova a V sedmobrežnom kruhu Ríma... živ, Bože, Otca Svätého, námestníka Kristovho.

aby som sa, spolu s celou Cirkvou, stal počúvajúcim, aby som počúval slovo Pánovej vôle a aby som sa ním nechal viesť. Aby bol on sám tým, kto vedie Cirkve v týchto hodinách našich dejín. Miesto toho aby som predložil program, chcel by som jednoducho hľadať a komentovať dve znamenia, ktoré predstavujú túto liturgiu nastúpenia na Petro-

nebeskú slávu aby našiel stratenú ovečku, približuje sa až po kríž, ako bremeno na svojich pleciach nesie celé ľudstvo, nesie nás samých, pretože on je Dobrý Pastier, ktorý dáva svoj život za ovce. Pálium hovorí predovšetkým to, že my všetci sme nesení Kristom, ale súčasne nás pozýva, aby sme sa aj my niesli navzájom jeden druhého. A tak sa

ktorý dáva svoj život za svoje ovce“, hovorí Pán Ježiš o sebe. Nie moc vykupuje, ale láska!

Toto je Boží znak, že on sám je láska. Koľkokrát by sme si priali, aby sa Boh ukázal mocnejší, aby tvrdo zasiahol, ukončil zlo a stvoril lepší svet. Práve všetky ideológie moci sa takto ospravedlňujú. Ospravedlňujú ničenie všetkého čo je v protiklade s pokrokom a oslobodením ľudstva. My trpíme Božou trepezlivosťou, ale na druhej strane všetci potrebujeme jeho trepezlivosť. Boh, ktorý sa stal baránkom hovorí, že svet vykupuje ukrižovaný Kristus a nie tí, ktorí ho ukrižovali. Svet vykúpila Božia trepezlivosť a ničí ho netrepezlivosť ľudí. Jedna zo základných vlastností pastiera je tá, aby miloval ľudí, ktorí sú mu zverení. Tak ako miluje Kristus toho ktorému slúži. Pas moje ovce - hovorí Kristus Petrovi, ako aj mne v tejto chvíli. Pásť znamená milovať a milovať znamená byť ochotný aj trpieť. Milovať znamená dávať ľuďom pravé dobro, pokrm Božej pravdy, Božieho slova, pokrm jeho prítomnosti, ktorú nám dáva v Najsvätejšej Sviatosti. Milí priatelia, v tejto chvíli môžem povedať len toto: Modlite sa za mňa, aby som sa naučil čoraz lepšie a viac milovať Pána, modlite sa za mňa aby som sa naučil čoraz viac milovať jeho stádo, vás, Svätú Cirkve, každého z vás osobitne a vás všetkých spolu. Modlite sa za mňa, aby som zo strachu neutiekol pred vlkami, modlime sa navzájom jedni za druhých, modlime sa, aby nás Pán niesol na svojich pleciach, aby sme sa my naučili niest sa, čiže pomáhať si jeden druhému.

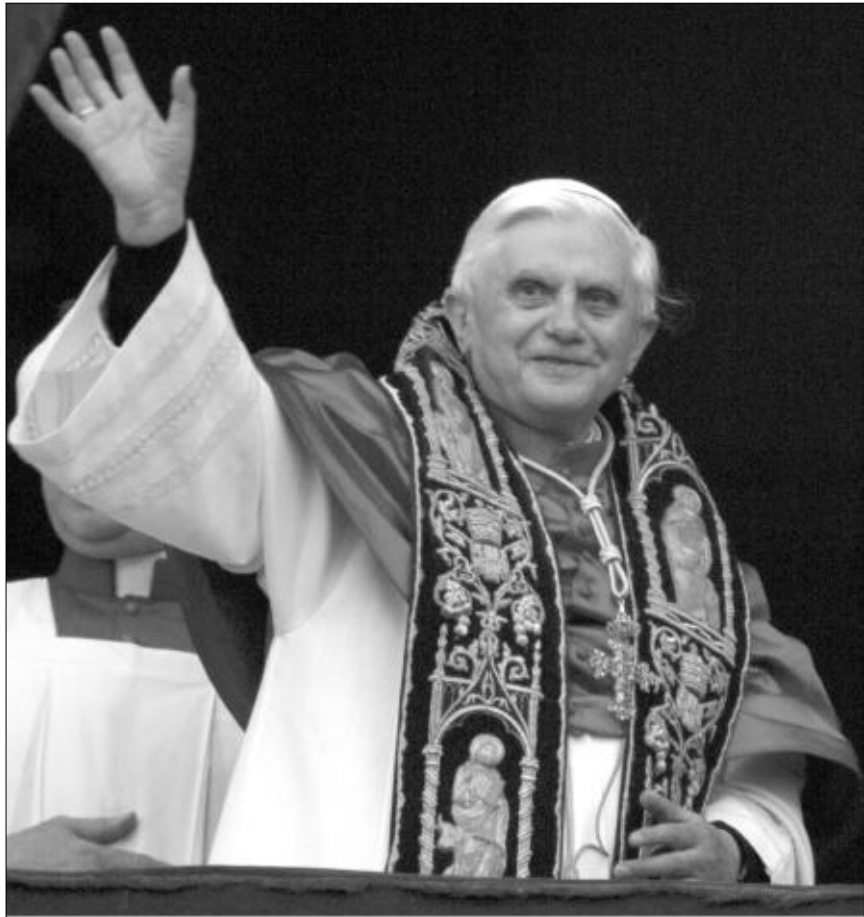
Druhý znak, ktorý charakterizuje dnešnú liturgiu nastúpenia na službu Svätého Petra je odovzdanie pastierskeho prsteňa.

Povolanie Petra byť pastierom, ktoré sme počuli v dnešnom evanjeliu nasleduje po opise záračného rybolovu: Po noci, v ktorej bezúspešne spúšťali sieť, učeníci videli na brehu vzkrieseného Pána. Prikázal im, aby ešte raz spustili sieť. A tá sa tak naplnila, že ju nevládali vytiahnuť; 153 veľkých rýb! „A aj keď ich bolo toľko, sieť sa neroztrhla.“ Táto udalosť na konci pozemského putovania Ježiša s jeho učeníkmi zodpovedá udalosti na začiatku jeho pôsobenia: Aj vtedy Ježiš vyzval Šimona, aby ešte raz spustil sieť na hlbinu. A vtedy Šimon, ktorý sa ešte nevolal Peter, dal obdivuhodnú odpoveď: Učiteľ, na tvoje slovo hodím sieť! A tam nasledovalo potvrdenie jeho poslania. „Neboj sa, odtieraz budeš rybárom ľudí“. Aj dnes zaznieva Cirkvi a nástupcom apoštolov výzva, aby načreli na hlbiny a vrhli sieť, aby zachytili ľudí pre evanjelium, pre Boha, pre Krista, pre život, pre pravý život. Cirkvevní otcovia zanechali osobitný komentár aj k tejto osobitej úlohe. Hovorila takto: pre rybu, ktorá je stvorená pre vodu je smrteľné ak je vytiahnutá z mora. Odníme sa jej tak základná životná podmienka aby potom ona slúžila ako pokrm pre človeka. Ale pri poslaní rybára ľudí sa stáva niečo opačné. My ľudia žijeme uväznení v slaných vodách utrpenia a smrti. V mori temnosti bez svetla. Sieť evanjelia nás

vyťahuje z vód smrti a nesie nás do svetla pravého života. A práve poslaním rybárov ľuďi nasledujúcich Krista je potrebné vyťahovať ľudí z toho slaného mora všetkých zotročení a viesť ich k zemi života, viesť ich k Božiemu svetlu. Existujeme práve preto, aby sme ukázali ľuďom Boha. Lebo len tam kde ľudia vidia Boha, začína skutočne život. Len ak stretneme v Kristovi živého Boha, môžeme poznať čo je to život. Nie sme náhodným produktom, ktorý by nemal zmyslu, produktom evolúcie. Každý z nás je plodom Božej myšlienky. Každý z nás je chcený, každý z nás je milovaný a každý z nás je nevyhnutný. Niet nič krajšieho ako byť zachytený evanjeliom Krista. Niet nič krajšieho ako poznať ho a odovzdávať, deliť sa aj s inými o priateľstvo s ním. Úloha rybára ľudí sa niekedy môže zdať ťažká, no je zároveň krásna a veľká, pretože v konečnom dôsledku je to služba radosti Boha, ktorý chce vstúpiť do sveta.

A chcel by som tu ešte zdôrazniť jednu vec. Tak v obraze pastiera, ako aj v obraze rybára vyniká veľmi jasne výzva k jednote: „Mám aj iné ovce, ktoré nie sú z toho ovčince, aj tie musím priviesť, aby počúvali môj hlas a bolo jedno stádo a jeden pastier“, hovorí Ježiš na záver svojho rozprávania o dobrom pastierovi. A opis rybolovu so 153 veľkými rybami počujeme zakončiť radostným konstatovaním: „Aj keď ich bolo tak veľa, sieť sa neroztrhla.“ Ale táto sa milovaný Pane roztrhla, mohli by sme teraz povedať s bolesťou. No nesmieme byť smutní, tešme sa pre jeho prísľub, ktorý nesklame a urobme všetko čo je možné, aby sme kráčali cestou k jednote, ktorú si ty, Pane, prislúbil. Pamätajme na to, keď sa ako žobráci modlíme k Pánovi: „Áno, Pane, pamätaj na to čo si nám prislúbil, daj aby sme boli jedno stádo s jedným pastierom. Nedovoľ, aby sa tvoja sieť roztrhla a pomôž nám byť služobníkom jednoty.

V týchto okamihoch zalieta moja spomienka na 22. október 1978, keď pápež Ján Pavol II. začal svoju službu tu na tomto Námestí sv. Petra. Stále mi zaznievajú v ušiach jeho slová, ktoré vtedy povedal: „Nebojte sa, otvorte dokorán dvere Kristovi“. Pápež hovoril tieto slová mocným svetom, tým, ktorí mali strach, že Kristus môže ubrať z ich moci, ak by mu dovolili vstúpiť a dopriať veriacim náboženskú slobodu. Áno, on by im iste niečo vzal. Vzal by im nadvládnuť korupcie, potlačania práva a slobody. Ale nebol by odňal nič z toho čo patrí k slobode človeka, k jeho dôstojnosti, k budovaniu spravodlivej spoločnosti. Pápež vtedy hovoril všetkým ľuďom, predovšetkým mladým: Nie! Pýtam sa: nemáme azda všetci strach nechať Krista úplne vstúpiť do nášho vnútra? Ak sa mu úplne otvoríme, nemáme strach že nám zoberie niečo z nášho života, nemáme strach zrieknuť sa niečoho veľkého, jedinečného, čo robí život takým pekným? Neriskujeme však, že sa ocitneme v samote a zbavení slobody? A ešte raz pápež povedal: Nie! Kto dovoľí vstúpiť Kristovi, nestradá absolútne nič z toho čo robí život slobodným, pekným a veľkým. Nie, iba v tomto priateľstve sa otvárajú dokorán dvere života. Iba v tomto priateľstve sa otvárajú obrovské možnosti človeka. Iba v tomto priateľstve zakúšame to čo je pekné a čo oslobodzuje. A tak dnes by som rád a s veľkou silou a presvedčením, vychádzajúc z

Svätý Otec Benedikt XVI.

vu službu. Oba tieto znaky napokon odzrkadľujú presne to, čo odznievalo v dvoch dnešných čítaniach. Prvým znakom je pálium utkané z čistej vlny, ktoré mi bolo položené na plecía. Tento starobylý znak, ktorý nosia rímski biskupi už od 4. storočia možno považovať za obraz Kristovho jarma, ktoré biskup tohto mesta, sluha sluhov Božích berie na svoje plecía. Božím jarmom je Božia vôľa, ktorú my prijímame. A táto vôľa nie je pre nás vonkajšie bremeno, ktoré nás tlačí a oberá o slobodu. Poznať to, čo Boh chce, poznať ktorá je cesta života, toto bola radosť Izraela a bola jeho veľkým privilégiom. Toto je aj naša radosť: Božia vôľa nás nezotročuje, ale nás očisťuje - i keď možno aj bolestným spôsobom - a tak nás privádza k samým sebe. Takým spôsobom neslúžime iba Jemu, ale slúžime spásu celého sveta, celých dejín. V skutočnosti symbolický význam pália je ešte konkrétnejší. Ovčia vlna predstavuje zblúdenú ovečku, ale aj tú, ktorá je chorá a slabá a pastier si ju berie na plecía a vedie ju k vodám života. Podobenstvo o stratenej ovečke, ktorú pastier hľadá v púšti, bolo pre cirkevných otcov obrazom tajomstva Krista a Cirkvi. Ľudstvo - teda my všetci - je zblúdenou ovečkou, ktorá na púšti už nevie nájsť cestu. A Boží Syn nemôže opustiť ľudstvo v tomto biednom rozporení. Zanecháva

pálium stáva aj symbolom poslania pastiera, o ktorom hovorí druhé čítanie, ako aj evanjelium. Kristov svätý nepokoj má podnecovať aj pastiera: pre neho nemá byť jedno či toľkí ľudia žijú v púšti. A existujú rôzne formy pústi. Existuje púšť chudoby, púšť hladu a smádu, púšť opustenosti, samoty, púšť zničenej lásky, existuje aj púšť zatemnenia Boha, vyprázdnenia duši, ktoré nie sú si vedomé svojej dôstojnosti. Vo svete sa množia vonkajšie púšte, pretože vnútorné púšte sa stali tak rozsiahlymi. Preto poklady zeme neslúžia viac rozkvetu Božej záhrady, v ktorej by mohli žiť všetci, ale boli pridriadené do služby silám vykorisťovania a ničenia. A tak Cirkve ako celok, a zvlášť jej pastieri sa má ako Kristus dať na cestu aby viedla ľudí z púšte naspäť na miesta života, k priateľstvu s Božím synom, ktorý nám dáva život a to život v plnosti.

Symbol baránka má ešte aj iný aspekt. V Starom zákone bol zvyk, že králi považovali samých seba za pastierov svojho ľudu. Toto bol obraz ich moci, cynický obraz: národy boli ako ovce, ktorými pastieri mohli disponovať podľa svojej vôle. Avšak Pastier všetkých ľudí, živý Boh, stal sa sám baránkom, dal sa na stranu týchto ovečiek, práve tých, ktoré boli zabité. On sa zjavuje ako pravý pastier: „Ja som dobrý pastier,

Je to už po tretikrát, čo nás počas týchto veľmi intenzívnych dní sprevádzal spev litánií k všetkým svätým. Bolo to počas pohrebu nášho Svätého Otca Jána Pavla II., bolo to pri príležitosti vstupu kardinálov do konkláve ako aj dnes, keď sme ich opäť spievali spolu so zvolaním "Pomáhaj novému námestníkovi Svätého Petra". Každý raz som celkom osobitným spôsobom počúval tento modlitebný spev ako veľkú útechu.

Ako opustení sme sa cítili po smrti Jána Pavla II.! Pápeža, ktorý celých 26 rokov bol naším pastierom a vodcom na ceste našimi časmi. On prekročil prah do iného života - vstúpil do Božieho tajomstva. Ale neučil tento krok do večnosti sám. Kto veri, nikdy nie je sám - nie je sám počas života a nie je sám ani počas smrti. V tých okamihoch sme mohli zvolávať svätcov všetkých stáročí, jeho priateľov, jeho bratov vo viere viediac, že oni sú živým kordónom a budú ho sprevádzať na druhú stranu večnosti, do Božej slávy. Vieme, že jeho príchod tam bol očakávaný. Teraz vieme, že je medzi svojimi a že je skutočne v svojom dome.

Opäť sme boli povzbudení, keď sa usku-točnil slávnostný vstup do konkláve, aby sme zvolili toho, koho si Pán už vybral. Ako sme mohli spoznať jeho meno? Ako mohli 115 biskupi, pochádzajúci zo všetkých kultúr a krajín nájsť toho, na ktorého Pán túžil zveriť úlohu zväzovať a rozväzovať. A opäť sme si boli vedomí, že nie sme sami, že sme obklopení, sprevádzaní a vedení Božími priateľmi.

A teraz, v tejto chvíli, v tomto okamihu ja, úbohý Boží služobník mám prijať túto neočakávanú úlohu, ktorá skutočne presahuje všetky ľudské schopnosti. Ako to budem v stave urobiť? Vy všetci, milí priatelia, ste práve zvolávali zástup, obrovský zástup svätých, ktorí len predstavovali veľké mená niektorých svätcov v dejinách vzťahu Boha s ľuďmi. Tak aj v mojej duši oživa istota: nie som sám. Nemusím niest sám to, čo by som ani sám niest nemohol. Zástup Božích svätých ma ochraňuje, podporuje a nesie. A vaša modlitba, milí priatelia, vaša podpora, vaša láska, vaša viera a vaša nádej ma sprevádzajú.

K spoločenstvu svätých nepatria len veľké postavy, ktoré nás predchádzali a ktorých mená poznáme. My všetci sme spoločenstvom svätých. My, pokrstení v mene Otca i Syna i Duchu svätého, my, ktorí žijeme z daru Kristovho tela a krvi, prostredníctvom ktorej nás on chce premeniť a učiniť podobnými jemu samému.

Áno, Cirkve je živá, to je úžasná skúsenosť týchto dní. Práve v smutných dňoch choroby a smrti pápeža sa toto obdivuhodným spôsobom potvrdilo pred našimi očami: že Cirkve je živá. A že Cirkve je mladá. Cirkve nesie v sebe budúcnosť sveta a preto ukazuje aj každému z nás cestu do budúcnosti. Cirkve je živá a my to vidíme; vidíme to, zakúšame radosť, ktorú Vzkriesený Kristus prislúbil svojim. Cirkve je živá pretože živý je Kristus, pretože On skutočne vstal z mŕtvych. V bolesti prítomnej na tvári Svätého Otca v dňoch Veľkej noci sme kontemplovali tajomstvo Kristovho utrpenia a spolu sme sa dotýkali jeho rán. No v týchto dňoch sme sa v istom zmysle mohli dotýkať aj Vzkrieseného. Bolo nám dané zakúšať radosť, ktorú prislúbil, keď po krátkom čase temnosti, ktorá prišla ako ovocie jeho vzkriesenia.

Cirkve je živá, a tak s veľkou vďakou pozdravujem vás všetkých, ktorí ste sa tu zhromaždili, Vás ctihodní spolubratia kardináli, biskupi, najmilší kňazi, diakoni, pastorační pracovníci, katechisti, pozdravujem vás, rehoľníkov a rehoľníčky, svedkovia premieňajúcej prítomnosti Boha. Pozdravujem vás, veriaci laici, ktorí ste ponorení do obrovského priestoru budovania Božieho kráľovstva, ktoré sa šíri vo svete, v každom prejave života.

Moje slová naplní láska, aj keď pozdravujem všetkých tých, ktorí sa znovuzrodili vo sviatosti krstu, ale ešte netvoría s nami plné spoločenstvo. Obraciam sa aj na vás, bratia židovského ľudu s ktorými sme spojení veľkým spoločným duchovným dedičstvom, ktoré má svoje korene v neodvolateľných Božích prislúbeniach. A moje myšlienky sa ako vlna šíria aj ku všetkým ľuďom našich čias, veriacich i neveriacich.

Milí priatelia! V tejto chvíli necítim potrebu predstavovať vládný program. Určitý náčrt toho čo považujem za svoje poslanie som už mohol predložiť v mojom posolstve v stredu 20. apríla. A nebudú chýbať príležitosti, aby som tak ešte urobil. Mojim skutočným vládnym programom, ak to môžem tak nazvať, je to, aby som nekalal moju vôľu, aby som nesledoval moje predstavy, ale

(Dokpncenie z 1. strany)

Ich počet sa zvýšil po Salzburskom diktáte (28. júla 1940), keď Hitler nanútil Tisovi odstránenie ministra zahraničných vecí a ministra vnútra Ferdinanda Ďurčanského z vlády a menovanie Alexandra Macha za ministra zahraničia. Tuka vyžiadal nemeckých beráterov pre Slovensko. Autorka usudzuje, že na vyslanie beráterov na Slovensko mal vplyv aj vojenský úspech vo Francúzsku, v ktorom Ríša predčasne videla už konečné víťazstvo (Endsieg). Nemci usudzovali, že nadišiel správny okamih pre tesnejšie pripútanie štátov strednej a juhovýchodnej Európy k Ríši a k posilneniu jej mocenského vplyvu. Úlohou beráterov bolo zabezpečiť vedenie sfér štátneho, politického a národného života, podľa záujmov Ríše. Beráteri boli síce na rôznych slovenských ministerstvách a v rôznych inštitúciách, ale na chod týchto ustanovizní nemali vplyv a nemohli ani zasahovať do riadenia štátu. Slovensko nebolo obsadenou krajinou, bolo spojencom a na formálne znaky suverenity tu Ríša brala ohľad. Úspech beráterov závisel vo veľkej miere od slovenských funkcionárov a preto bolo v ich intenciách, aby sa na riadiace miesta dostali ľudia naklonení Ríši. Od roku 1941 fungoval na Slovensku berátorský zbor, pozostávajúci zo 70 – 80 ľudí, vrátane členov Nemeckej vojenskej misie na Slovenskom ministerstve obrany, majúcej tam štatút berátera, a beráterov Slovenskej národnej banky, ktorých však autorka do svojej analýzy nepojíma. V dodatku uvádza krátke životopisy 28 beráterov. Beráteri boli v rôznych odvetviach: v Ústrednej štátnej bezpečnosti, v hospodárstve, pre sociálne otázky, v Hlinkovej garde, v lesníctve, v Úrade propagandy, v poľnohospodárstve, v Slovenskej pracovnej službe, v doprave a verejných prácach, v Hlinkovej strane a pod. Berátera mala aj nemecká menšina na Slovensku, a „Židovskej otázke“ bol pridelený beráter Dieter Wisliceny.

Aj keď Tisovo krídlo vyslaníu týchto poradcov nemohlo zabrániť, podľa daných možností sa snažilo prekaziť to. Keď ani to nebolo možné, beráterov ignorovali. Číže beráteri sa ocitli v strede vnútrostovského mocenského boja.

Malý štát sa musí určitým spôsobom aranžovať so štátom veľkým a mocným, najmä keď tento uplatňuje svoje mocenské pozície. Otvorená konfrontácia s berátermi teda nebola možná. Slovenská strana sa snažila využiť tie možnosti, ktoré sa jej núkali. Zväčša volila taktiku priet'ahov, „strát“ dôležitých podkladov, alebo „zabudla“ informovať berátera a pod. (napr. keď chcela zamedziť Nemcami plánovanej centralizácii slovenského hospodárstva, aby im aspoň takto sťažila kontrolu tohto sektoru). Keď sa slovenská strana pri rôznych rokovaníach chcela vyhnúť masívnemu tlaku Nemcov, tak ich jednoducho prerušila, tvrdí autorka. Ďalšou taktikou bolo falšovanie bilancií a štatistik, čím nútili Nemeckú ríšu k súhlasu s nižšími odvodmi do Nemecka. V záujme Slovenska tak robili poprední slovenskí národohospodári Gejza Medrický, Peter Zat'ko a Imrich Karvaš. Autorka zistila aj s'vojoľnosť na slovenskej strane. Uvádza isté zdĺhavé rokovania kvôli schváleniu zákonného predpokladu, ktorý slovenská strana síce schválila ale potom bez dohody s beráterom rozhodujúce paragrafy pozmenila (str. 327). Autorka uvádza, že veľmi účinná bola aj Tisova osobná politika, ktorú prevádzal aj proti vôli Ríše.

Zatiaľ čo germanofilské sily oddané národnému socializmu svoju dôležitosť pre Ríšu preceňovali, Tisovo krídlo si bezvýznamnosť Slovenska pre Ríšu buď nemohlo alebo nechcelo uviesť. Majúc pred očami najvyššiu politickú hodnotu dosiahnutú v samostatnosti slovenského národa vo vlastnom štáte, si často neuvedomovali, že Slovensko je pod ochranou Ríše, závisí od jej milosti a že je včlenené do sféry nemeckého vplyvu „stredná Európa“,

Medzi vedou a propagandou

píše autorka. (Asi to nebolo tak, že si vedúce hlavy slovenského národa toto neuvedomovali, ony skôr využívali tie možnosti, ktoré si v určitom rámci mohli dovoliť, aj za cenu vystaveniu sa riziku. Pozn. D.V.).

Obraz Slovenska ako štátu pod ochranou Ríše a jeho politikov ako „bábok“, prípadne „klerikálnych fašistov“ neobstojí. Boli v prvom rade „slovenskými nacionalistami“, príp. „slovenskými patriotmi“, uvádza autorka. (Nie je to žiadne novum, pretože už dávno pred ňou to zistili práve takí historici, ktorým ona z predpojatosti „nevie prísť na meno“. Napr. Ivan Kamenec, z ktorého materiálov čerpá, medzi nich nepatrí. Ten je podľa Tönsmeyerovej najpoprednejším slovenským odborníkom na problematiku Slovenského štátu. Pozn. D. V.). Aj minister vnútra Alexander Mach, ktorý bol zároveň šéfom Hlinkovej gardy, bol podľa Tönsmeyerovej skôr slovenským nacionalistom ako fašistom. Pripúšťa, že iba o Tukovi možno hovoriť ako o fašistovi (str. 326, pozn. 40). Tiso a spol. sa podľa Tönsmeyerovej snažili slovenskú spoločnosť brániť proti nemeckému vplyvu, zato ale v oblasti hospodárstva, vojenskej účasti vo vojne proti Poľsku a Sovietskemu zväzu ako aj v otázke deportácie židovského obyvateľstva sa s Ríšou snažili spolupracovať - hlavne ak Ríša diplomatické formy v kontaktoch dvoch suverénnych štátov formálne dodržiavala.

Vzťah medzi slovenskou a nemeckou stranou pozostával často z nepochopení, obzvlášť na nemeckej strane, zapríčinených najmä tým, že každá strana sledovala svoj vlastný cieľ. Značnú rolu tu zohrala okolnosť, že Slováci boli pre Nemcov ešte stále neznámym národom. Predtým bývalo Československo identifikované s českým štátom a s Čechom Benešom. O existencii Slovákov sa ani nevedelo. Rôzne zložky SS vraj začali vnímať Slovensko ako také až po vyhlásení jeho suverenity, často až v roku 1940, takto autorka. (Podobne to bolo po roku 1989, keď Slovensko ako také bolo dotiaľ v zahraničí neznáme. O jeho existencii sa svet začal dozvedáť až keď začalo prejavovať úsilie o vlastnú štátnosť a hlavne keď vyhralo MS v hokeji, Pozn. D. V.).

Na ilustráciu uvediem niekoľko rezortov, v ktorých boli činní nemeckí beráteri:

Beráter v Hlinkovej strane

Predseda HSES Jozef Tiso bol „slovakisticky“ (Tönsmeyerová utvorila neologizmus „slowakistisch“) orientovaný slovenský nacionalista, veľká a neotrasiteľná integračná osobnosť Hlinkovej strany, predvídavý taktik, robiaci účinnú osobnú politiku, pre ktorého „národ“ znamenal viac než „štát“, a preto bol ochotný akceptovať „štátnych“, ale nikdy nie „národných“ beráterov, píše autorka.

Tesne pred príchodom poradcu vymenováva Tiso z taktických dôvodov jemu oddaného ministra hospodárstva G. Medrického za generálneho sekretára strany HSES. Beráter v Hlinkovej strane bol už od samého začiatku odsúdený na neúspech. Celá strana ho otvorene odmietala a jeho návrhy ignorovala. Iba raz pristúpila na jeden z jeho návrhov. V októbri 1940 hlásil do Berlína, že funkcionári HSES privolili na (politické) školenia. Na priebeh týchto školení zrejme nemal žiadny vplyv, keďže neskoršie hlásil do Berlína, že sa tieto len tak hemžili výrazmi „Kristus kráľ“, „kresťanská viera“ a „kresťanské presvedčenie“, a Tiso hovoril o „vernosti svojmu národu“. Spomenul aj Tisove prejavy, do ktorých tento niekedy vsunie floskulu – vďačná vernosť Veľkonemeckej ríši a Adolfovi Hitlerovi - len aby sa kedykoľvek mohlo dokázať: My sme predsa za Nemecko! Hlinkova strana odmietala reorganizáciu podľa vzoru Hitlerovej NSDAP a Tiso nakoniec presadil, že berátera odvolali, takto autorka.

Beráter v Slovenskej pracovnej službe

Slováci reagovali veľmi citlivo na školenia z nemeckej strany. Autorka spomína isté školenie, ktoré pracovníci Slovenskej pracovnej služby absolvovali v Ríši. Na slovenskej strane vyvolalo toto školenie dojem, že Ríša chce siahnuť na ich národnú svojráznosť a indoktrinovať ich. Dôsledkom toho bolo, že vedúcim Slovenskej pracovnej služby sa nestal Fraňo Tiso, ktorého tam chcela mať Ríša, ale Alojz Macek.

Beráter v Úrade propagandy

Ani tento nedosiahol želané úspechy, hoci nemecká strana financovala rozhlasovopolitické školenia, prenosy führerových prejavov a pod. Poslucháči dávali prednosť skôr domácim rozhlasovým staniciam. Obdobná situácia bola aj v tlači. Okrem *Gardistu*, ktorý financovala aj Ríša a *Nášho boja*, boli všetky noviny v rukách HSES. Najčítanejšími novinami bol *Gardista* ale denník *Slovenská pravda*. Podobne ako všetci beráteri, bol aj beráter v Úrade propagandy konfrontovaný s prehovacou taktikou a s'vojoľnosťou zo slovenskej strany, takto autorka.

Beráter pre Hlinkovú mládež

Podobne ako vyššie uvedená Hlinkova strana, aj jej mládežnícka organizácia *Hlinkova mládež* mala berátera. V roku 1942 združovala 167 267 mladých Slovincov a Slovákov. Zaujímavá je istá pasáž v jednom z hlásení do Berlína, že mladé Slovenky sú religiózne a majú príliš silnú národnú hrdosť.

Beráter pre sociálne otázky

Tento si sťažoval, že slovenská strana sa nechá viesť skôr heslom „za Boha a

národ“ než nemeckým beráterom.

Beráter

v Ústrednej štátnej bezpečnosti

Aj ten si sťažoval, že slovenská polícia je panslavisticky orientovaná, sotva verí v nemecké víťazstvo, „nehrá s otvorenými kartami“, a on sa dozvie len to, čo sa bezpodmienečne dozvedieť musí.

Beráter v Hlinkovej garde

Tento priznáva, že po dvoch rokoch budovania a reorganizácie Hlinkovej gardy nedosiahol ani ten najmenší úspech. Sotva i mohol, keď do Berlína dochádzali hlásenia, že podľa šéfa HG Karola Danihela nemecko-slovenské priateľstvo nepozostáva v tom, aby sa liezlo Nemcom do zadku alebo aby sa neustále behalo na nemecké vyslanectvo (aký to rozdiel medzi terajšou kolenačkovou vládou! Pozn. D.V.). Na školení v Bojniciach Danihel dokonca nariadil, že všetci účastníci musia ísť do kostola, ba dokonca hovoril aj o „slovenskom nacionalizme“. Najmä „slovenský nacionalizmus“ vyvolal pobúrenie na nemeckej strane, pretože podľa nej na Slovensku môže byť iba jeden nacionalizmus, a ten určí jedine sám Führer! Podobné hlásenia chodili do Berlína o Karolovi Murgašovi, bývalom šéfovi Úradu propagandy, že sa ostro stavia proti národnému socializmu a nemeckým opatreniam. O slovenskom prezidentovi Tisovi zasa, že pri každej príležitosti nezabudne pripomenúť, že na Slovensku sa bude robiť slovenská politika.

Beráter nemeckej menšiny

na Slovensku

Po zlúčení Sudetonemeckej strany so stranou Karpatských Nemcov sa stal Franz Karmasin Henleinovým zástupcom na Slovensku. Podobne ako Henlein sudetských Nemcov, Karmasin chcel Karpatských Nemcov viesť „domov“, do Ríše. Vzhľadom na geografické polozenie tejto menšiny, by muselo byť takmer celé Slovensko pričlenené k Ríši. Na túto požiadavku nemecká strana (Berlín) nemohla a ani nechcela pristúpiť. Slovenskí Nemci dostali berátera, čím sa ocitli byť na úrovni so slovenskými inštitúciami.

„Židovská otázka“

Autorka sa často opakuje, niektoré jej myšlienky sú akoby hlavným motívom a tiahnu sa celou knihou. Možno to povedať aj o tzv. Židovskej otázke v inkriminovaných rokoch. Čitateľ je ňou konfrontovaný často. Ako vyššie spomenuté, autorka zistila, že beráteri na Slovensku neboli úspešní, výnimkou bol iba beráter pre Židovskú otázku. Jeho úspech spočíval v tom, že protižidovské zákony Slovenského štátu boli uvedené do praxe prekvapujúcou rýchlosťou a ucelenosťou hneď po 14.3.1939 a ukázali jasný „slovenský profil“, t.j., že tieto zákony majú svoje korene

počnúc 19. storočím v typickom nepriateľstve voči Židom (Judenfeindschaft) na Slovensku. Beráter najskôr pozhrňal domáci potenciál, potom systematizoval protižidovské zákony a v roku 1942 organizoval deportácie, ktoré boli v záujme slovenskej vlády, takto autorka.

Beráter pre „Židovskú otázku“

Dieter Wisliceny

Je nadpis kapitoly a začína nasledovne: „*Protižidovské stereotypy v prostredí Hlinkovej strany neboli žiadnou zvláštnosťou. K ich politickému mysleniu patrila autochtónna nenávisť voči Židom kresťansko-katolíckeho (Židia vrahovia Syna Božieho) a hospodárskeho (Židia ako vykorisťovatelia) razenia, ktorá siahala až do 19. storočia. Z tohto obdobia pochádza aj výčitka, že židovské obyvateľstvo sa stavalo nepriateľsky voči národnému hnutiu, čo viedlo k stereotypom, že boli „maďarónmi“ a neskoršie „čechoslovakistami“. Okrem toho pôsobil politizovane antisemitizmus na Slovensku – podobne ako v iných krajinách strednej, východnej a juhovýchodnej Európy od konca 19. storočia. V tejto tradícii autorka líči aj protižidovské zákony na Slovensku (na str. 137, v poznámke 124 odkazuje k „tradícii slovenskej nenávisťi voči Židom“ aj na svoju prácu *Solidarita a pomoc prenasledovaným Židom* /Bratislava 2000, str. 2-9/).*

Žijeme vraj v čase rozvinutých ľudských práv, slobody myslenia, slobodného a nezávislého (vedeckého) bádania a čo ja viem čo ešte, ale polemizovať na určité témy nahlas neslobodno. Je však drzosť označovať národ hanený kadekým kvôli vraj vrodenej rasovej nenávisťi voči Židom, ktorým svojou mierumilovnosťou tento národ umožnil to, že mali na Slovensku najlepšie ješivity na svete, a to i napriek tomu, že Židia boli (na malé výnimky) vždy skôr na strane utláčateľov Slovákov, za autochtónnych antisemitov. To už prekračuje hranice akejkolvek predpojatosti. Sotva sa môže niekto narodiť antisemitom, môže sa ním ponajviac stať, aj to na základe určitých skúseností. Pre zaujímavosť uvádzam, že v roku 1890 sa prihlásilo jazykovo zo 170 450 židovských obyvateľov na Slovensku len 11 471, t. j. 6,7% k Slovákom, o 20 rokov neskôr (1910) zo 179 912 Židov už len 4 969, t. j. 2,8%, a že podiel Židov na hospodárskom živote bol neúmerne vysoký, nie je ani „autochtónny“ alebo hocijaký iný antisemitizmus, ale historicky doložený fakt.

Tönsmeyerovej práca bude zaiste podnetom na Ďalšie bádania na tomto dosiaľ zanedbanom poli. Dúfajme, že takýmito bádania sa začne na Slovensku čo najskôr a k slovu sa dostanú skutoční odborníci, ktorí bez obáv a urážok budú môcť zverejňovať objektívne výsledky svojich bádanií.

1 Myslí sa tu Rakúsko-Uhorsko. Ne-

(Dokončenie z 2. strany)

Voyeurista ďalekohľadom, kamerou či fotoaparátom s čo najväčším teleobjektívom sleduje, zväčša nepozorovaný, kto býva v byte s oknom oproti, čo robí, kedy vstáva, čo jedáva, s kým sa stretáva a s kým miluje. Bulvár vďaka voyeurizmu a svojim dobre plateným paparazzom, ktorí si z odhaľovania súkromia vyhládnuťých osôb urobili výnosný džob, zarába veľké peniaze. A keď ide o peniaze, morálka ide obyčajne bokom.

BEZ MASKY A BEZ OPONY

Na myšlienke voyeurizmu je de- jovo vystavaných aj viacero psycho- logických alebo detektívnych filmov zväčša zahraničnej produkcie. Nie je to tak dávno, čo aj na Slovensku otvo- rili výstavu, na ktorej sa jeden z umel- cov prezentoval projekciou filmového pohľadu do súkromia ľudí na spôsob skrytej kamery.

Projekcia spočívala v predvedení panelového domu s množstvom okien rozsvetovaných a zhasínajúcich v súlade s dennou či večernou čin- nosťou ľudí: jedni sa hádali, iní milo- vali, ďalší tyranizovali svojich spol- ubývajúcich a zasa iní trávil svoj čas osamote, v chorobe alebo v depre- siách. Autor projektu nepozvane vstúpil do súkromia obyvateľov a strhol masku štylizácie, ktorú si v kontrolovanom správaní všetci nasadzujeme ako prevenciu pred zra- nením. V tejto projekcii ľudia za ok- nami absolútne netušili, že kdesi nablízku je ukryté sledivé oko špeha.

Po zhladnutí tohto „umeleckého diela“ si človek náhle uvedomil, že ďalšia z bást, na ktorú sa práve zaú- točilo, je jeho súkromie. Neopráv- neným zasahovaním do intímneho a rodinného života a jeho zverejnením – hoci by sa to stokrát vydávalo za umenie – sa z nás trhá posledný plátok myšlienky, chrániaci našu dôstojnosť. Podobne ako pornografický priemysel a bulvárne spravodajstvo, aj sekulárnemu umeniu hrozí, že sklzne do odhaľovania drsnej reality o človeku, pričom sa vytráti úcta k ľudskej bytosti ako realizácii Božej myšlienky a veľkosť človeka sa zde- graduje len na predmet, uspokojujúci niečiu zvedavosť.

TAJOMSTVO PRESTÁVA BYŤ TAJOMSTVOM

Ako škupina chráni jadro plodu pred poškodením, tak by človeka ma- lo chrániť právo na súkromie a v úcte držané hlboké mystérium jeho intimi- ty. Prečo? Intimita je viac ako obyčaj- né tajomstvo, je to podstata človečen- stva. Keďže okrem filozofov sa svo- jím človečenstvom bežný človek veľ- mi nezaobrá, svoju intimitu si prestal vážiť i strážiť. A tak je možné za peni- aze odhaľovať čokoľvek z ľudského vnútra, čo poslúži na pobavenie ostat- ných. Paradoxom života je odhaľo- vanie takých tajomstiev, ktoré ďalej pôsobia ako otvorená Pandorina skrinka.

Spôsob života a práce človeka sa v súčasnosti podrobuje kontrole na každom kroku. Priemyselné kamery v bankách, obchodoch, ale i na praco- viskách či vo vybratých mestských zónach sa stali bežnou súčasťou mon- itorovania pohybu ľudí. Nad hlavami nám visí a ustavične nás monitoruje niekoľko supersatelitov, naše mobility poskytujú informáciu o mieste, kde sa nachádzame, zavedený systém elek- tronických kartičiek umožňuje evi- denciu, do akého spoločenstva pa- tríme, čo si myslíme, komu veríme... Človek túži ovládať človeka, vedieť o ňom všetko, mať ho „v hrsti“. Človek sa opovažuje oberať človeka o jeho slobodu, dar, ktorý dostal od

Boha. Keď sa to deje násilím, je to neľudské, keď sa cieľ dosiahne úlisným prekrútením pravdy (že ide o naše dobro), je to diabolské.

Metóda zneuct'ovania človeka od- krývaním jeho intimity sa síce použí- vala azda v každej etape vývoja ľudskej spoločnosti, najvýraznejšie však v totalitných systémoch, kde sa zneužívanie tejto sféry stalo nástro- jom manipulácie, prejavom moci, nadvlády a vydierania.

SIETE, PASCE, CHÁPADLÁ

Komunisti si svoju vládnucu pozí- ciu zabezpečovali okrem iného aj spoľahlivo fungujúcou tajnou službou – Štátnou bezpečnosťou (ŠtB). Priami zamestnanci ŠtB (tajní alebo eštebáci) mali pomocou kontaktných osôb rozhodné siete na všetkých miestach, vo všetkých úradoch, na každom pra- covisku a azda aj v každom paneláku. Informácie, evidencia, prehľad o ľuďoch a ich zmýšľaní už pred 60 rokmi mala pre niekoho mimoriadny význam. Tajné spisy agentov, odpoču- vanie, špicľovanie, donášanie, „judášovina“ najhrubšieho zrna, sle- dovanie až prenasledovanie, inter- novanie a potupovanie jedných druhý- mi, manipulácia s ľudským vedomím i svedomím, násilie, vyhrážky, muče- nie a tresty – to boli spôsoby, ktorými sa „akože“ chránil socialistický štát súdruhov komunistov pred tými, čo neprijali ich spôsob štátneho zriadenia a vládnutia. V podstate išlo o zbieranie informácií o osobách, ktoré bolo potrebné držať pod palcom nie pre ich bezvýznamnosť, skôr naopak – chceli ich mať pod kon- trolou, lebo mysleli vlastnou hlavou a poznali cenu slobody. Pomocou získaných informácií (na každého sa dá niečo našit) sa mohlo uskutočňo- vať vydieranie, represálie a manipula- cia so svedomím človeka. A nemys- lime si, že je s tým koniec.

HRMÍ, A MY SPÍME

Odtajnenie zväzkov a spisov s evi- denciami viacerých kategórií spolupracovníkov ŠtB po roku 1989 neprinieslo katarziu našej spoločnosti. Naopak. Slaboch ostal slabochom a so zmenou režimu sa, bohužiaľ, slabošské povahy automaticky neme- nia na hrdinské. Kto udával a odmieta pokánie, ostáva naďalej zradcom. Nech by sa v jeho okolí čokoľvek zmenilo, on sa vnútorne ešte nezme- nil. Dokonca aj pomyselná klietka hanby akoby sa menila skôr na novodobú sieň slávy...

Ľudia majú krátku pamäť a žiadnu morálnu metlu na vymetanie smeti. Naopak. Zloděj kričí chyťte zlodēja a holuby na streche si veselo hrkútajú o slobode a o mieri. Zamestnanci ŠtB a všetci, čo slúžili týmto špinavým praktikám, si veselo hovejú v luxuse, lebo „si dobre konali svoju prácu“, za- tiaľ čo tí, ktorí boli špehovani, a teda aj neslobodní a trpeli, nemajú to o nič ľahšie ani teraz – nezriedka živoria v biede. Kde je Ježišov bičik na vypráštenie peňazomencov a vyčiste- nie chrámu od lotrov? Zlomený národ – zlomený bičik. Ani blesky hromu nevybudia Slovensko k tomu, aby sa prebralo?

ČORAZ SILNEJŠIE DÁVKY

Zdá sa, že súčasné sekulárne ume- nie (aby sme sa opäť dotkli kultúry) čoraz silnejšími dávkami šokujúcich vizuálnych podnetov vmanévrovalo svojich tvorcov do slepej uličky. Umelci v snahe zaujať publikum vs- tupujú na príliš tenký ľad a zachádzajú za hranice únosnosti, čo by mohlo

na jednej strane smerovať k odmieta- niu umenia a kultúry vôbec, na druhej strane však k apatickému preberaniu hocakého, aj lacného bulvárneho braku. Pravdepodobne sa už blíži čas, keď sa začíname presycovať tabuizova- ným tovarom ako je pornografia a iné škandalózne produkty (brutalita, agresia, teror, vojny), čo súčasne zna- mená, že vstupujeme do štádia, keď sa začíname sami sebe hnusiť.

Poslaním umenia je podnecovať v duši človeka estetické zážitky z vní- mania krásy, kultivovať jeho duchovný život, rozširovať poznanie a vnímanie, spoznávať Stvoriteľa ako dobro a krásu. Opačné tendencie vždy svedčili o úpadku, z ktorého vyhrabať sa je veľ- mi ťažké.

IBA MORÁLNE JE NORMÁLNE

Vieme už, že citlivosť človeka na určité podnety neúmerným zvyšova- ním dávok otupieva. Organizmus a zmysly sa adaptujú na stav „nor- málnosti“ či „normy“ posunutý vždy o nejaký kus vyššie alebo ďalej, ale hranicu nemožno posúvať donekoneč- na. Navykanie si na nevкус, morbid- nosť, ohavnosť, amorálnosť, prekračovanie doterajších estetických a etických medzí, ako aj prijímanie čoraz agresívnejších vizuálnych pod- netov zároveň so stupňovaním záťaže na psychické zdravie a sústavná duchovná seba devastácia môžu spô- sobiť, že človeku zvyknutému „aj na šibenicu“ sa nič nebude vidieť zvrátené. Pocit presýtenia a otupenia voči veľkým dávkam je možno len prirodzená ochranná reakcia organiz- mu pred seba poškodením, ale kým bude človek schopný racionálneho postupu v tejto veci, uplynú roky nekritického konzumu všakovakého braku, krivenia vkusu a neetických praktík súčasne s totálnou morálnou demontážou jeho súkromia.

TELO AKO TOVAR

Toto zavádzajúce smerovanie umenia sa prejavilo pokusmi avant- gardy priniesť šokujúcu „umeleckú“ pitvu človeka až po morbidnosť, čo- ho svedectvom bola jedna z ďalších výstav istého nemeckého umelca, ktorý snobskému európskemu publi- ku ponúkol „umelecký“ rozbor mŕtveho ľudského tela. Šokujúca pravda o človeku spočívala v odstraňovaní a odhaľovaní vrstiev kože a svalstva až po tú poslednú, rozbalenú do priestoru. Čo hľadal tento „umelec“? Dušu? Nečudovali by sme sa, keby konštatoval, že ľud- ské telo je len materiál, tovar ako ho-

caký iný a o duši môžeme len snívať.

Odtabuizované umenie, vyznaču- júce sa snahou obrátiť vnútro človeka naruby a vysypať z neho tie najintím- nejšie skutky, je obrazom novodobého rímskeho cirkusu s hádzaním kresťanov pred krvilačné oči šeliem a nadrzaných divákov. Súčasný konzument však ani netuší, ako nená- padne a šikovne sa tu s ním manipulu- je. Podsúvajú sa mu expresívne, silno až agresívne pôsobiace podnety, otvára sa mu tabu cudzej intimity, aby sa ako hladný nevzdelanec, ktorý na pustom ostrove našiel perlorodku, vyrval živočicha z nej, ale perlu v lastúre odhodil ako nepotrebnú, nepoznanú vec. Po tú si pride šikovný biznisman, ktorý pozná jej cenu na trhu s hodnotami.

SÚKROMIE

V SLUŽBE BIZNISU

Komerčné (súkromné) televízie chcú predovšetkým dobre zarobiť, to dá logiku. Zo zahraničných pro- gramových stanic preberajú to, čo prináša okamžitý úspech: dnešný di- vák sleduje (a platí) TV, ktorá ho ohromuje, šokuje, dvíha mu adrenalín, ktorá odhaľuje škandály, otvára dvere cudzích spální, vnika do súkromia, vystavuje ľudí obdivu či výsmechu. Lebo to je cool. To konzum- ent žerie. Divák je bábka, ale ruku pod jej sukníčku strká šikovný manip- ulátor. Tak to v šoubiznise chodí. Ži- jeme vo svete, kde sa hodnoty merajú v peniazoch. Najvyššou hodnotou sa stali veci, najnižšou človek, ktorý si pomocou nich nafukuje ego, aby aspoň za niečo stál. Kráľ sa zabáva. A chudoba cti netráti. Prečo? Lebo už nikajú nemá...

Opíjanie človeka bezbrehou „slo- bodou“, kde je všetko možné a nič nie je zakázané, kde mierou všetkého je človek sám, kde si na miesto Boha stúpne on a nechá sa oslavovať ako Boh – to sú satanistické myšlienky a vedú len k deformácii svedomia. „Otvoria sa vám oči a vy budete ako Boh!“ (Gn 3, 5). Pozrime sa na zúbky rozbehnutej reality šou *Mojsejovci*.

MOJSEJOVCI –

KRUTÁ PRAVDA O SLOVÁKOCH

Zbohatlíci menom Mojsejovci sa z noci na ráno stali národným symbol- om po línii Jánošíkovcov, ktorí chu- dobným dávajú, hoci nevedno, odkiaľ vzali. Ale ľudia im uverili. Hoci niek- torým ležia v žalúdku – nie zo závis- ti toho, čo majú, ale zo zúfalstva z to- ho, čo ponúkajú: jazyková kultúra – nula bodov; estetický vkus a štýl – nu- la bodov a hoci to sem-tam medzi ni-

mi zacinká situačným humorom, zväčša nám predviedli nudu, otrávenosť, mrzutosť a pohrdanie. Pri tom všetkom sme si stihli všimnúť, že táto „reprezentačná“ dvojica má bo- hatý-prebohatý šatník i bytové zari- adenie, ale zatiaľ neukázala ani jedinú knihu v knižnici či na stolíku. Určite však majú aspoň štyri vkladné. Ako inak...?

Slovenskému divákovi sa tu núka vizuálna spoluúčasť na „skutočnom“ živote v ich rozľahlom byte. Pre to, aby človek patril medzi „dvanásť vyv- olených“, ktorí budú tri mesiace bý- vať spolu s nimi pod bedlivým okom kamier, urobí našinec čokoľvek. Od riťolezúnstva cez otrocké podrobenie sa ich rozmarom, šaškovanie, sepa- poškodzovanie, TV-prostitutíciu, nedostojné zobrazenie, nástojčivé vtieranie sa do priazne bez úcty k sebe samému, až po pohrdnutie funkciou a vzdanie sa vlastného dieťaťa. Tak to je naša realita dneška. Takí sme.

Bábky uväznené v domčeku, bez možnosti slobodne sa prejaviť, tele- fonovať či vzdialiť sa z dosahu kami- er, musia byť k dispozícii 24 hodín denne, musia súhlasiť s tým, že štvrt' roka bude ktosi pozorovať ich pre- javy, túžby, vyslovené myšlienky, nálady, nedokonalosti, musia dovoliť so sebou manipulovať, otvoriť svoje súkromie a vystaviť ho na pozeranie ako vo výkladnej skrini, dobrovoľne (ba s nadšením) sa podrobovať vôli svojich väzniteľov a navyše k tomu robiť šou. Nech sa národ baví. Ne- hovorte mi, že to nie duchovný masochizmus, manipulácia a be- zostyšný voyeurizmus, o ktorom bola reč na začiatku!

Reality šou *Mojsejovci* určite zau- jme najmä tých, ktorí idú po ľudskej intimite. Sú ľudia, ktorí nemajú zábrany, a teda ani tajomstvo. Nepoz- najú cenu súkromia. Nikto im nepovedal, že sú hodnoty, ktoré si tre- ba strážiť, lebo sa nedajú kúpiť. Ani za sľubované milióny.

O ČO SA MOŽNO OPRIEŤ?

Ústava Slovenskej republiky v článku 19 o Základných ľudských právach a slobodách zaručuje:

(1) Každý má právo na za- chovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.

(2) Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

(3) Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďo- vaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.

Tí, ktorí poznajú svoje práva, môžu sa podľa uvedeného článku zariadiť a zväčša to tak aj robia. Tí, ktorí svoje práva nepoznajú (a právne vedomie je u Slovákov vyvinuté

Kresba: Andrej Mišanek

Úvod

„Ak pšeničné zrno nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo. Ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu“ (Jn 12, 24).

„Kto miluje svoj život, stratí ho, a kto svoj život nenávidí na tomto svete, zachráni si ho pre večný život“ (Jn 12, 25; porov. Mt 16, 25; Mk 8, 35; Lk 9, 24; 17, 33: „Kto sa bude usilovať zachrániť si život, stratí ho, a kto ho stratí, získa ho“).

„Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma“ (Mt 12, 24)

PRÍPRAVNÁ MODLITBA

V mene Otca i Syna i Duchu Svätého. E: Amen.

Pane Ježišu, pre nás si prijal údel pšeničného zrna, ktoré padá do zeme a zomiera aby prinieslo veľkú úrodu. Pozývaš nás nasledovať ťa na tejto ceste keď hovoríš: „Kto miluje svoj život, stratí ho, a kto svoj život nenávidí na tomto svete, zachráni si ho pre večný život“ (Jn 12, 25). My však lipneme na našom živote. Nechceme sa ho vzdať, chceme si ho celý podržať pre seba. Chceme ho vlastniť, nie obetovať. No ty nás predchádzaš a ukazuješ nám že si môžeme zachrániť svoj život len ak ho darujeme. Tým, že ťa sprevádzame na *Krížovej ceste* nás chceš priviesť na cestu obilného zrna, na cestu plodnosti ktorá siaha až do večnosti. Kríž - obeť nás samých – je veľmi ťažký. No na tvojej *Via crucis* si niesol aj môj kríž a nebolo to len kedysi v minulosti. Veď tvoja láska je stále prítomná. Dnes ho nesieš so mnou a za mňa a obdivuhodným spôsobom chceš aby som teraz ja, ako kedysi Šimon Cyrénsky, niesol s tebou tvoj kríž a kráčajúc spolu s tebou sa zapojil do služby spásy sveta. Pomôž, aby moja *Via crucis* nebola len zbožným pocitom krátkeho okamihu. Pomôž nám sprevádzať ťa nielen vznešenými myšlienkami ale prechádzať tvojou cestou so srdcom, s konkrétnymi krokmi nášho každodenného života. Pomôž nám aby sme nastúpili my sami na cestu kríža a zotrvali vždy na tvojich cestách. Oslobod' nás od strachu z kríža, od strachu výsmechu zo strany druhých, od strachu že nám život môže uniknúť ak nevyužijeme všetko čo nám ponúka. Pomôž nám odhaliť pokušenia, ktoré nám ponúkajú život, no napokon nás nechávajú prázdnych a sklamaných. Pomôž nám nechciet sa zmocniť života ale dávať ho. Pomôž nám, sprevádzajúc ťa na ceste obilného zrna, nájsť v „strácaní života“ cestu lásky, cestu ktorá skutočne dáva život, život v hojnosti (porov. Jn 10, 10).

Prvé zastavenie

Pán Ježiš je odsúdený na smrť

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

E: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„Pilát im povedal: „Čo mám teda urobiť s Ježišom, ktorý sa volá Mesiáš?‘ Všetci volali: „Ukrižovať ho!‘ On vravel: „A čo zlé urobil?‘ Ale oni tým väčšmi kričali: „Ukrižovať ho!‘ Vtedy im prepustil Barabáša; Ježiša však dal zbíťovať a vydal ho, aby ho ukrižovali.“

Z evanjelia podľa Matúša (Mt 27, 22-23.26)

MEDITÁCIA

Sudca sveta, ktorý sa jedného dňa vráti, aby súdil nás všetkých, teraz stojí tam, znevážený, zneuctený a bezbranný pred pozemským sudcom. Pilát nie je monštrum zloby. Vie, že tento Odsúdený je nevinný a hľadá, ako ho oslobodiť. No jeho srdce je rozdelené. A napokon odpustí že nad právom prevládne jeho postavenie, on sám. Ani ľudia ktorí kričia a žiadajú si Ježišovu smrť nie sú monštrami zloby. Mnohým z nich prenikne v deň Turíc srdce smútok, keď im Peter povie: „Boh u vás potvrdil muža, Ježiša Nazaretského, ... ale vy ste ho rukami bezbožníkov pribili na kríž a

zavraždili“ (Sk 2, 22 nasl.). No v tejto chvíli sa nechávajú unášať davom. Kričia, lebo kričia druhí a kričia to, čo kričia druhí. A tak je spravodlivosť pošliapaná zbabelosťou, us tráchanosťou, strachom z diktátu dominantnej mentality. Jemný hlas svedomia je zahlúšený krikom davu. Nerozhodnosť a ľudské ohľady uvoľňujú priestor silám zla.

MODLITBA

Pane, bol si odsúdený na smrť lebo strach z ľudských ohľadov potlačil hlas svedomia. Stále sa to stáva, počas celých dejín, a nevinní sú znevažovaní, odsúdení a zabíjaní. Koľkokrát sme aj my dali prednosť úspechu pred pravdou, vlastnej povesti pred spravodlivosťou. Daj, aby sme mali v našom živote silu počúvať jemný hlas svedomia, tvoj hlas. Pohliadni aj na mňa ako si sa pozrel na Petra po jeho zrade. Daj, aby tvoj pohľad prenikol do našich duší a určil smer

k tým, ktorí sa vysmievajú trpiacim a slabým. Pomôž nám spoznať v ponížených a zaznávaných tvoju tvár. Pomôž nám nenechať sa odradiť výsmechom sveta, keď sa vysmievajú poslušnosti tvojej vôle. Ty si niesol kríž a pozval si nás nasledovať ťa na tejto ceste (porov. Mt 10, 38). Pomôž nám prijímať kríž, neunikaj pred ním, nesťažovať si naň a nedovoliť, aby sa naše srdcia preľakli pred ťažkosťami života. Pomôž nám kráčať cestou lásky a v poslušnosti jej požiadavkám dosiahnuť pravú radosť.

Všetci: Otče náš,...

Tretie zastavenie

Pán Ježiš prvý raz padá pod krížom

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

E: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„Vskutku on niesol naše choroby a našim bôľmi sa on obťažil, no my sme

pýchy ťa tlačí k zemi. No tvoj pád nie je znamením slabosti, ani jednoduchou slabosťou človeka, ktorý je pošliapaný. Chcel si vyjsť v ústrety nám, ktorí vo svojej pýche ležíme na zemi. Pýcha myslieť si, že sme v stave vytvoriť človeka spôsobila, že sa ľudské bytosti stali istým druhom tovaru, ktorý sa predáva a kupuje, že sme sa stali zásobárňou materiálu na naše pokusy, ktorými sa snažíme sami zbaviť smrti. Tým vlastne nerobíme iné, než čoraz hlbšie ponížujeme dôstojnosť človeka. Pane, pomôž nám, lebo sme padli. Pomôž nám zanechať našu ničivú pýchu a učiť sa od tvojej pokory pomôž nám znova vstať.

Všetci: Otče náš,...

Štvrté zastavenie

Pán Ježiš sa stretá so svojou matkou

K: Klaniame sa ti Kriste, a do-

Krížová cesta z Kolosea 2005

Meditácie a modlitby kardinála Jozefa Ratzingera, dnes už pápeža Benedikta XVI.

nášmu životu. Tým, čo na Veľký piatok kričali proti tebe, si dal v deň Turíc pohnutie a obrátenie. Dávaj aj nám stále znova milosť obrátenia.

Všetci: Otče náš,...

Druhé zastavenie

Pán Ježiš berie na svoje plecía kríž

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

E: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„Vládárovi vojaci vzali Ježiša do vládnej budovy a zhromaždili k nemu celú kohortu. Výzliekli ho a odeli do šarlátového plášt'a, z trŕnia uplietli korunu a položili mu ju na hlavu, do pravej ruky mu dali trstinu, padali pred ním na kolená a posmievali sa mu: „Buď pozdravený, židovský kráľ!‘ Pľuli naňho, brali mu trstinu a bili ho po hlave. Keď sa mu naposmievali, vyzliekli ho z plášt'a a obliekli mu jeho šaty. Potom ho vyviedli, aby ho ukrižovali.“

Z evanjelia podľa Matúša (Mt 27, 27-31)

MEDITÁCIA

Ježišovi, ktorého odsúdili, lebo sa vydával za kráľa, sa vysmievajú, no práve z výsmechu kruto vystupuje pravda. Koľkokrát sú znaky moci, ktoré nosia mocní tohto sveta, výsmechom pravdy, spravodlivosti a ľudskej dôstojnosti! Koľkokrát ich rituály a veľké slová nie sú ničím iným ako pompéznymi lžami, karikatúrou úloh, ku ktorým ich zaväzuje ich úrad dávať sa do služby dobra. Ježiš, ktorému sa vysmievajú a ktorý nesie korunu utrpenia, je práve preto pravým kráľom. Jeho žezlom je spravodlivosť (porov. Ž 45, 7). Cenou spravodlivosti je takéto utrpenie. On, pravý kráľ, nekraľuje prostredníctvom násilia, ale prostredníctvom lásky ktorá trpí za nás a spolu s nami. Berie na seba kríž, náš kríž, ťarchu ľudských bytostí, ťarchu sveta. Tak nás predchádza a ukazuje nám, ako nájsť cestu pravého života.

MODLITBA

Pane, nechaj si sa vysmieváť a potupovať. Pomôž nám nepripájať sa

ho pokladali za zbitého, strestaného Bohom a pokoreného. On však bol prebodnutý pre naše hriechy, strýznený pre naše nepravosti, na ňom je trest pre naše blaho a jeho ranami sme uzdravení. Všetci sme blúdili ako ovce, išli sme každý vlastnou cestou; a Pán na neho uvalil nepravosť nás všetkých.“

Z knihy proroka Izaiáša (Iz 53, 4-6)

MEDITÁCIA

Človek padol a padá stále znova. Koľkokrát sa stáva karikatúrou seba samého. Nie je viac obrazom Boha, ale ničím, čo je výsmechom Stvoriteľa. Ten, čo zostupujúci z Jeruzalema do Jericha padol do rúk zbojníkov, ktorí mu vzali odev a polomŕtveho ho nechali krvácať na kraji cesty, nie je vari obrazom každého človeka? Ježišov pád pod krížom nie je len pádom človeka Ježiša, vyčerpaného bičovaním. Tu sa vynára niečo oveľa hlbšie, ako hovorí svätý Pavol Filipanom: „On, hoci má Božskú prirodzenosť, nepridŕžal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom; a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka. Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži“ (Flp 2, 6 – 8). V Ježišovom páde pod ťarchou kríža možno vidieť celú jeho životnú cestu: jeho dobrovoľné poníženie sa, aby nás pozdvihol z našej pýchy. Zároveň sa tu ukazuje pravá povaha našej hrdoosti: pýcha, v ktorej sa chceme emancipovať od Boha a nebyť nič iné len sami sebou a v ktorej si myslíme, že nepotrebujeme večnú lásku, ale chceme si sami určovať podobu nášho života. V tejto vzbure proti pravde, v pokušení chcieť byť bohmi, stvoriteľmi a sudcami samých seba, sa potkáme a končíme tým, že sa sami ničíme. Ježišovo poníženie znamená prekonanie našej pýchy a svojim ponížením nám pomáha znova vstať. Nechajme, nech nás zodvihne. Zbavme sa našej sebestačnosti, našej pomýlenej mánie po nezávislosti. Naopak, učme sa od neho, ktorý sa ponížil, nachádzať svoju pravú veľkosť, poníženosťou a obracaním sa na Boha a našich ponížených bratov.

MODLITBA

Pane Ježišu, ťarcha kríža spôsobila tvoj pád. Ťarcha nášho hriechu a našej

brorečíme ti.

E: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„Simeon ich požehnal a Márii, jeho matke, povedal: „On je ustanovený na pád a na povstanie pre mnohých v Izraeli a na znamenie, ktoré mu budú odporovať, – a tvoju vlastnú dušu prenikne meč –, aby vyšlo najavo zmýšľanie mnohých srdc.“

A jeho matka zachovávala všetky slová vo svojom srdci.“

Z evanjelia podľa Lukáša (Lk 2, 34 - 35.51)

MEDITÁCIA

Na Ježišovej krížovej ceste je aj Mária, jeho Matka. Počas jeho verejného pôsobenia musela ustúpiť do úzadia, aby ponechala priestor na vytvorenie novej Ježišovej rodiny, rodiny jeho učeníkov. Musela počuť aj tieto slová: „Kto je moja matka a kto sú moji bratia?‘ Výstrel ruku nad svojich učeníkov a povedal: „Hľa moja matka a moji bratia. Lebo každý, kto plní vôľu môjho Otca, ktorý je na nebesiach, je môj brat i sestra i matka.“ (Mt 12, 48-50). Teraz vidno, že je nielen telesne, ale i srdcom Ježišovou matkou. Prv než by ho vďaka svojej poslušnosti počala v tele, počala ho v srdci. Bolo jej povedané: „Počneš a porodiš syna.. On bude veľký... Pán Boh mu dá trón jeho otca Dávida“ (Lk 1, 31n). No krátko na to počula z úst starca Simeona aj iné slová: „A tvoju vlastnú dušu prenikne meč“ (Lk 2, 35). Tak si musela spomenúť na slová, vypovedané prorokmi, ako napríklad tieto: „Obetoval sa, pretože sám chcel, a neotvoril ústa; ako baránka viedli ho na zabitie a ako ovcu, čo onemie pred svojím strihačom“ (Iz 53, 7). Teraz sa toto všetko stáva skutočnosťou. Vo svojom srdci si vždy uchovávala slová, ktoré jej povedal anjel, keď sa všetko začalo: „Neboj sa, Mária“ (Lk 1, 30). Učeníci sa rozutekali, ona nezuteká. Je pri ňom s odvahou matky, s vernosťou matky, s dobrotou matky a so svojou vierou, ktorej odoláva temnotám: „A blahoslavená je tá, ktorá uverila“ (Lk 1, 45). „Ale či nájde Syn človeka vieru, keď pride?“ (Lk 18, 8). Áno, v tejto chvíli to vie: nájde vieru. Toto je v týchto okamihoch preňho veľkou útechou.

MODLITBA

Svätá Mária, Pánova Matka, ty si zostala verná, keď sa jeho učeníci rozutekali. Tak ako si uverila, keď ti anjel zvestoval to, čo bolo neveriteľné – že sa staneš matkou Najvyššieho – tak si verila aj v hodine jeho najhlbšieho poníženia. A tak si sa práve v hodine kríža, v najtemnejšej hodine sveta, stala matkou všetkých veriacich. Prosíme ťa: nauč nás veriť a pomôž nám, aby sa naša viera zmenila na odvahu slúžiť a prejavíť lásku, ktorá pomáha a zdieľa utrpenie.

Všetci: Otče náš,...

Piate zastavenie

Šimon z Cyrény pomáha Pánu Ježišovi niesť kríž

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

E: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„Ako vychádzali, stretli človeka z Cyrény, menom Šimona. Toho prinútili, aby mu niesol kríž.“

Ježiš povedal svojim učeníkom: „Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma.“

Z evanjelia podľa Matúša (Mt 27, 32; 16, 24)

MEDITÁCIA

Šimon Cyrenejský sa vracia z práce, je na ceste domov, keď sa stretá so smutným sprievodom odsúdených – pre neho možno obvyklá scéna. Vojaci využívajú svoje právo a kladú kríž na plecía jemu, mocnému roľníkovi. Akú nepríjemnosť musel zakúšať keď sa zrazu ocitol v tomto sprievode odsúdených! Robí to, čo musí robiť, iste s veľkým vzdorom. Evanjelista Marek však spomína s ním aj jeho synov, ktorí boli evidentne známi ako kresťania, ako členovia tamorejšej komunity (porov. Mk 15, 21). Z nechceného stretnutia vyprýštila viera. Sprevádzajúc Ježiša a zdieľajúc ťarchu jeho kríža Cyrenejský pochopil, že to bola milosť môcť kráčať s Ukrižovaným a pomáhať mu. Tajomstvo trpiaceho a mlčiaceho Ježiša oslovilo jeho srdce. Ježiš, ktorého božská láska jediná mohla a môže uzdraviť celé ľudstvo chce, aby sme aj my niesli kríž a dopĺňali, čo ešte chýba jeho utrpeniam (porov. Kol 1, 24). Vždy keď sa s dobrotou stretáme s človekom čo trpí, s niekým, kto je prenasledovaný alebo chorý, zdieľajúc jeho utrpenie pomáhame niesť kríž samému Ježišovi. Tak získavame spásu a aj my môžeme prispieť k spásu sveta.

MODLITBA

Pane, Šimonovi z Cyrény si otvoril oči a srdce dajúc mu pri spoluznášaní kríža milosť viery. Pomáhaj nám slúžiť tým, ktorí trpia, aj keď táto výzva môže byť v protiklade s našimi plánmi a sympatiami. Daj nám spoznať, že je to vždy milosť môcť pomáhať niesť kríže iných a zakúšať že tak sme na ceste spolu s tebou. Daj nám s radosťou spoznať, že práve zdieľaním tvojho utrpenia a utrpení tohto sveta sa stávame služobníkmi spásy a že tak môžeme pomáhať budovať tvoje telo, ktorým je Cirkev.

Všetci: Otče náš,...

Šieste zastavenie

Veronika podáva Pánu Ježišovi šatku

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

E: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„Nemá podoby ani krásy, aby sme hľadeli na neho, a nemá výzoru, aby sme po ňom túžili. Opovrhnutý a posledný z ľudí, muž bolesti, ktorý poznal utrpenie, pred akým si zakrývajú tvár, opovrhnutý, a preto sme si ho nevážili.“

Z knihy proroka Izaiáša (Iz 53, 2-3)

„V srdci mi znejú tvoje slová: „Hľadajte moju tvár!‘ Pane, ja hľadám tvoju tvár. Neodvracaj svoju tvár odo mňa, neodkláňaj sa v hneve od svojho služobníka. Ty si moja pomoc, neodvrhuj

ma, ani ma neopúšťaj, Bože, moja spása.“

Z Knihy žalmov (Ž 27 8-9)

MEDITÁCIA

„*Pane, ja hľadáam tvoju tvár. Neodvracaj svoju tvár odo mňa*“ (Ž 27, 8-9). Veronika – Berenice podľa gréckej tradície – stelesňuje tento povzdych, ktorý sprevádza všetkých zbožných ľudí Starého Zákona, túžbu všetkých veriacich ľudí vidieť Božiu tvár. Na Ježišovej krížovej ceste však spočiatku nerobí iné než prejavuje službu ženskej dobroty: ponúka Ježišovi šatku. Nenechá sa odradiť ani brutalitou vojakov ani znehyniť strachom učeníkov. Je obrazom dobrej ženy, ktorá v pohnutí a temnote srdca nachádza odvahu k dobrej, nedovolí, aby sa jej srdce zatemnilo: „*Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha*“ (Mt 5, 8). Spočiatku Veronika vidí len strýznienú tvár, poznačenú bolesťou. No skutok lásky vtlačá do jej srdca pravú Ježišovu tvár: v ľudskej tvári, plnej krvi a rán, vidí tvár Boha a jeho dobroty, ktorou nás sprevádza aj v najhlbšej bolesti. Ježiša môžeme vidieť len srdcom. Len láska nás činí schopnými vidieť a robí nás čistými. Len láska nám umožňuje spoznať Boha, ktorý je sám láska.

MODLITBA

Všetci: Otče náš,...

Pane, daj nám nepokoj srdca, ktorý hľadá tvoju tvár. Chráň nás od zatemnenia srdca, ktoré vidí len povrch vecí. Daj nám čistotu srdca, ktorá nás spraví schopnými vidieť tvoju prítomnosť vo svete. Keď nie sme schopní konať veľké veci, daj nám odvahu k skromnej добрote. Vtlač svoju tvár do našich srdiec, aby sme ťa mohli stretnúť a ukázať svetu tvoju tvár.

Siedme zastavenie

Pán Ježiš druhý raz padá pod krížom

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

L: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„*Som muž, čo skúsil biedu pod prútom jeho hnevu. Vohnal a poviedol ma do temnôt, kde svetla niet.*

Na cesty mi dal hradby z kvádrov, moje chodníky porozvracal.

Zuby mi zodrál štrkom, nachoval ma popolom.“

Z Knihy nárekFov (Nár 3, 1-2. 9. 16)

MEDITÁCIA

Tradícia o troch Ježišových pádoch a o ťarche kríža nám pripomína Adamov pád – a tajomstvo Ježišovej účasti na našich pádoch. V dejinách nadobúda človekov pád stále nové formy. Vo svojom Prvom liste hovorí svätý Ján o trojitom páde človeka; o žiadostivosti tela, žiadostivosti očí a pýche života. A tak na pozadí všetkých nerestí, vybočení a perverzii Ježiš interpretuje pád človeka a ľudstva. No v novších dejinách môžeme myslieť aj na to, ako kresťanstvo, unavené vo viere, zanechalo Pána: veľké ideológie, banalizujúce človeka, ktorý už v nič neverí a necháva sa jednoducho niesť prúdom života, vytvorili novodobé pohanstvo, horšiu formu pohanstva ktoré v snahe vytlačiť definitívne Boha, napokon sa obrátilo proti človeku. Človek tak leží v prachu zeme. Pán nesie túto ťarchu a padá a padá aby sa mohol priblížiť k nám. Pozerá sa na nás, aby sa prebudili naše srdcia, padá aby nás pozdvihol.

MODLITBA

Pane Ježišu Kriste, niesol si našu ťarchu a naďalej nás nesieš. Naša ťarcha spôsobuje že ty padáš. No ty nás aj pozdvihni, pretože sami nevládžeme povstať z prachu zeme. Oslobod' nás od moci žiadostivosti. Miesto kamenných srdiec daj nám nové srdce z mäsa, srdce schopné vidieť. Znič moc ideológií, aby ľudia mohli spoznať, že sú zahalené do lži. Nedovoľ, aby sa múr materializmu stal neprekonatelným. Daj, aby sme ťa znova vnímali. Učiň nás striedmymi a pozornými, aby sme vedeli čeliť silám zla.

Daj, aby sme vedeli spoznávať vnútorné a vonkajšie potreby druhých a pomáhať im v nich. Pozdvihni nás, aby sme mohli dvíhať druhých. Daj nám uprostred všetkej temnoty nádej, aby sme sa mohli stať nositeľmi nádeje pre svet.

Všetci: Otče náš,...

Ôsme zastavenie

Pán Ježiš napomína plačúce ženy

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

L: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„*Ježiš sa k nim obrátil a povedal: ‚Dcéry jeruzalemské, neplačte nado mnou, ale plačte samy nad sebou a nad svojimi deťmi. Lebo prichádzajú dni, keď povedia: ‚Blahoslavené neplodné, loná, čo nerodili, a prsia, čo nepridávali!‘ Vtedy začnú hovoriť vrchom: ‚Padnite na nás!‘ a kopcom: ‚Prikryte nás!‘ Lebo keď toto robia so zeleným stromom, čo sa stane so suchým? ‘,*

Z evanjelia podľa Lukáša (Lk 23, 28-31)

MEDITÁCIA

Počúvať Ježiša ako napomína Jeruzalemské ženy, ktoré ho sprevádzajú a plačú nad ním nás núti zamyslieť sa. Ako to chápať? Nie je to snáď výčitka, adresovaná čiste sentimentálnej zbožnosti, ktorá nevedie k obráteniu a živej viere? Netreba spolucítiť slovami a cítiť nad bolesťami tohto sveta, kým náš život ide ako doteraz. Preto nás Pán upozorňuje na nebezpečie, v ktorom sa nachádzame my sami. Poukazuje na vážnosť hriechu a vážnosť súdu. Nie sme snáď napriek všetkým našim slovám o zle a utrpení nevinných príliš náchylní banalizovať tajomstvo zla? Z obrazu Boha a Ježiša neponechávame si napokon len sladký a láskavý výzor, kým sme spokojne zotreli aspekt súdu? Ako by mohla pre Boha znamenať problém naša slabosť? – myslíme si. Veď sme predsa iba ľudia! No hľadiac na utrpenia Božieho Syna vidíme celú vážnosť hriechu, vidíme ako musí byť pre-máhaný až do krajnosti, aby mohol byť prekonaný. Ak pozeráme na trpiaceho Pána, zlo nemožno viac banalizovať. Veď aj nám hovorí: neplačte nado mnou, plačte sami nad sebou... lebo ak takto robia so zeleným stromom, čo bude so suchým?

MODLITBA

Pane, plačúcim ženám si hovoril o pokání, o dni súdu, keď sa ocitneme pred tvárou, pred tvárou Sudcu sveta. Voláš nás, aby sme zanechali podceňovanie zla ktorým sa falošne uspokojujeme len aby sme mohli naďalej žiť svojim starým životom. Ukazuješ nám vážnosť našej zodpovednosti, varuješ pred nebezpečím, že sa pred súdom môžeme ocitnúť vinní a neplodní. Daj aby sme sa neobmedzili na to, že kráčame vedľa teba, ponúkajúc len slová súcitu. Obráť nás a daj nám nový život. Nedopušť, aby sme nakoniec zostali vonku ako suché drevo ale daj, aby sme sa stali živými ratolesťami teba, pravého viniča, a aby sme prinášali ovocie pre život večný (porov. Jn 15, 1 – 10).

Všetci: Otče náš,...

Deviate zastavenie

Pán Ježiš tretí raz padá pod krížom

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

L: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„*Pre muža je dobre, keď nesie svoje jarmo od mladi. Nech sedí mlčky osamelý, veď mu ho on položil! Nech si až po prach skloní ústa, ešte je azda nádej. Ponúknuť má lice, keď ho bije, potupou sa nasýtiť. Pretože Pán nezavrhne naveky... Zmlúva sa – hoc i zarmucuje – svojou veľkou milosťou.“*

Z Knihy nárekov (Nár 3, 27-32)

MEDITÁCIA

Čo nám môže povedať tretí Ježišov pád pod ťarchou kríža? Možno nám pripomína pád človeka vo všeobecnosti, na to ako sa mnohí vzdialili od Krista, na smerovanie k sekularizmu bez Boha. No nemusíme myslieť aj na to, koľko musí Kristus trpieť v samotnej Cirkvi? Koľko krát sa zneužíva sviatosť jeho prítomnosti, do akej prázdnoty a zloby srdca často vstupuje! Koľko krát slúžime omšu len my sami, bez toho že by sme si čo i len uvedomili, že je tu aj on! Koľko krát zneužívame a odvraciamе sa od jeho Slova! Ako málo viery je v toľkých teóriách, koľko prázdnych slov! Koľko nečistoty je v Cirkvi, a práve medzi tými, ktorý by – v kňazstve – mali plne patriť len jemu! Koľko pýchy, koľko sebaistoty! Ako málo si vážime sviatosť zmiernenia v ktorej na nás čaká on aby nás pozdvihol z našich pádov! Toto všetko je prítomné v jeho utrpení. Zrada učeníkov, nehodné prijímanie jeho tela a krvi je iste najväčšou bolesťou Vykupiteľa, toto mu prebodáva srdce. Nezostáva nám iné než sa na neho z hĺbky duše obrátiť zvolaním: *Kyrie, eleison* – Pane, zmluj sa a zachráň nás (porov. Mt 8, 25).

MODLITBA

Pane, často sa nám tvoja Cirkev zdá ako topiaca sa loď do ktorej vniká voda zo všetkých strán. A na tvojom poli vidíme viac kúkoľ ako obilia. Tak nám špinavý odev a tvár tvojej Cirkvi naháňajú strach. Ale sme to my sami, ktorí ju špiníme. Sme to my, čo ťa zrádzame vždy znova, po toľkých

Desiate zastavenie

Pánu Ježišovi zvliekajú šaty

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

L: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„*Tak prišli na miesto, ktoré sa volá Golgota, čo znamená Lebka. Dali mu piť víno zmiešané so žľčou. Ale keď ho ochutnal, nechcel piť. Keď ho ukrižovali, hodili lós a rozdelili si jeho šaty. Potom si posadali a strážili ho.“*

Z evanjelia podľa Matúša (Mt 27, 33-35)

MEDITÁCIA

Ježišovi vyzliekajú šaty. Odev dáva človeku jeho spoločenské postavenie, dáva mu miesto v spoločnosti, robí ho niekým. Byť verejne vyzlečený znamená, že Ježiš už nie je nikým, nie je ničím než vydedencom, ktorým všetci pohrdajú. Okamih zvliekania šiat nám pripomína vyhnanie z raja: Božia žiara sa vytratila z človeka, a tak sa teraz nachádza nahý a zraniteľný a hanbí sa. Ježiš v tomto prípade prijíma ešte raz na seba situáciu padlého človeka. Ježiš vyzlečený zo šiat nám pripomína, že všetci sme stratili svoj prvotný odev, Božiu žiaru. Vojaci pod krížom hádžu lós aby si rozdelili jeho skromné šaty, jeho šaty. Evanjelisti o tom hovoria slovami, prevzatými z 22. Žalmu a hovoria tým to, čo Ježiš povie emauzským učeníkom: všetko sa udialo „podľa Písiem“. Tu nič

veľkňazský odev, ktorý mal byť utkaný „jedinou niťou“, bez zošívania. Tento Ukrižovaný je totiž pravý veľkňaz.

MODLITBA

Pane Ježišu, vyzliekli ťa z tvojich šiat, si vystavený potupe, vydedený zo spoločnosti. Vzal si na seba hanbu Adama, aby si ju uzdravil. Obťažil si sa bolesťami a potrebami chudobných, tých čo sú vyhánaní zo sveta. No práve týmto spôsobom naplníš predpovede prorokov. Práve tým dávaš význam udalostiam, ktoré sa zdajú bez významu. Práve tak nám dávaš spoznať, že tvoj Otec drží vo svojich rukách teba, nás, celý svet. Daj nám hlbokú úctu voči človeku vo všetkých etapách jeho života a vo všetkých situáciách v ktorých ho stretáme. Zaodej nás do svetla tvojej milosti.

Všetci: Otče náš,...

Jedenáste zastavenie

Pána Ježiša pribíjajú na kríž

K: Klaniame sa ti Kriste, a dobrorečíme ti.

L: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„*Nad hlavu mu dali nápis s označením jeho viny: ‚Toto je Ježiš, židovský kráľ!‘ Vedno s ním ukrižovali aj dvoch zločincov: jedného sprava, druhého zľava. A tí, čo šli okolo, rúhali sa mu: potriasali hlavami a vraveli: ‚Ty, čo zboríš chrám a za tri dni ho znova postaviš, zachráň sám seba! Ak si Boží Syn, zostúp z kríža!‘ Podobne sa mu posmievali aj veľkňazi so zákonníkmi a staršími: ‚Iných zachraňoval, sám seba nemôže zachrániť. Je kráľom Izraela; nech teraz zostúpi u kríža a uveríme v neho.“*

Z evanjelia podľa Matúša (Mt 27, 37-42)

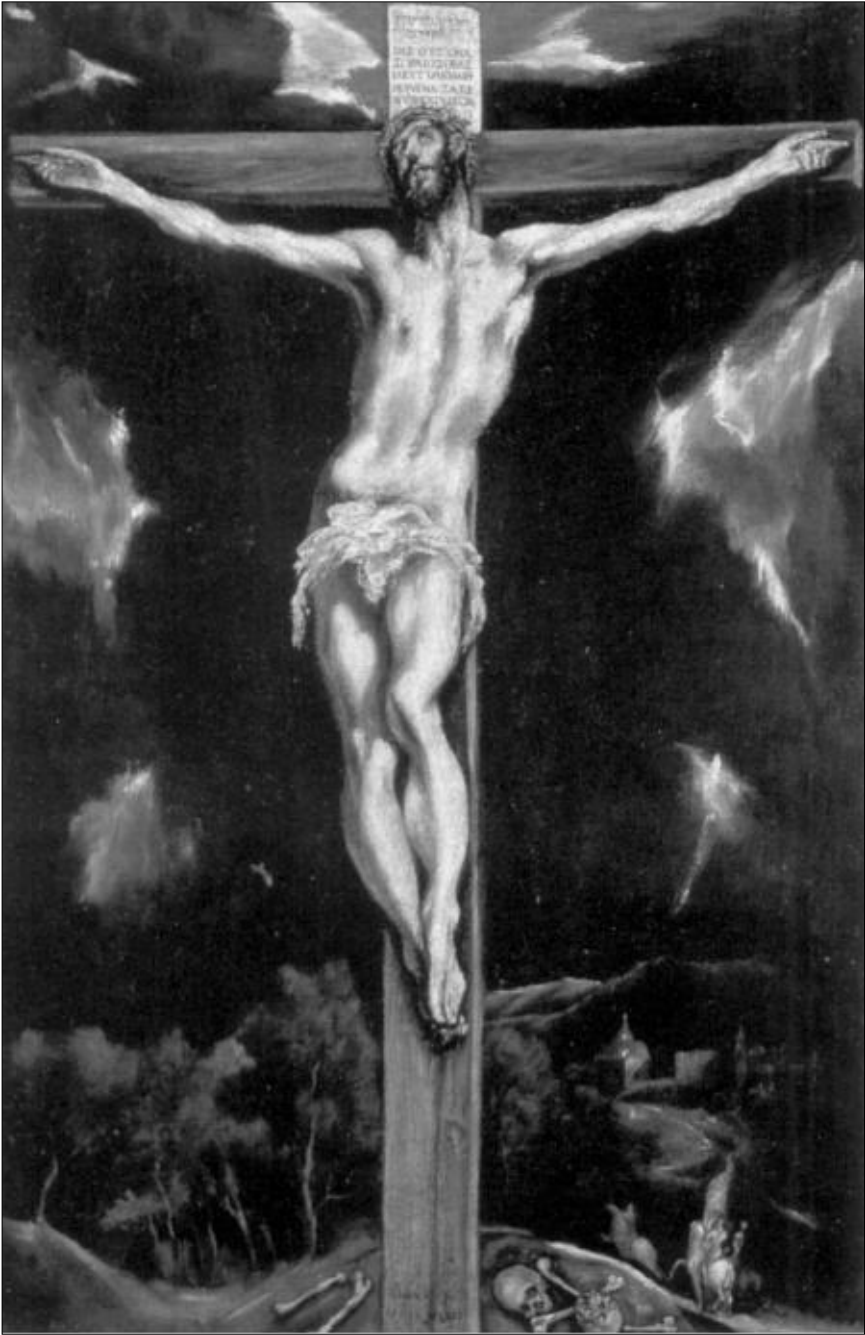
MEDITÁCIA

Ježiša pribíjajú na kríž. Turínske plátno nám umožňuje vytvoriť si predstavu o neuveriteľnej krutosti tejto procedúry. Ježiš nepije utišujúci nápoj, ktorý mu ponúkajú: vedome berie na seba všetku bolesť križovania. Jeho telo je celé doráňané, slová Žalmu sa naplňajú: „*No ja som červ, a nie človek, ľudom som na posmech a davu na opovrhnutie*“ (Ž 22, 7).

„*Opovrhnutý a posledný z ľudí, muž bolestí, ktorý poznal utrpenie, pred akým si zakrývajú tvár, opovrhnutý a preto sme si ho nevážili. Vskutku on niesol naše choroby a našimi bôľmi sa obťažil*“ (Iz 53, 3nasl.). Zastavme sa nad týmto obrazom bolesti, pred trpiacim Božím Synom. Pozerajme sa na neho v okamihoch úspechu a bláhobytu, aby sme sa naučili rešpektovať limity a vidieť plytkosť všetkých čiste materiálnych vecí. Pozerajme na neho aj vo chvíľach hrôzy a nešťastia aby sme objavili že práve vtedy sme blízki Bohu. Snažme sa spoznať jeho tvár v tých, ktorými máme sklón opovrhovať. Pred odsúdeným Pánom, ktorý nechce použiť svoju moc aby zostúpil z kríža a naopak znáša utrpenie až do konca sa rodí ešte jedna myšlienka. Ignác Antiochijský, sám očarený vierou v Pána, chválil kresťanov v Smirne za ich neochvejnú vieru: hovorí že boli takpovediac prik-lincovaní telom a krvou na kríž Pána Ježiša Krista (1, 1). Nechajme sa prik-lincovať k nemu, nepodľahnime žiadnemu pokušeniu nechať sa odradiť.

MODLITBA

Pane Ježišu Kriste, nechal si sa prik-

El Greco: Kristus na kríži

veľkých slovách a gestách. Zmluj sa nad svojou Cirkvou. Aj v jej vnútri Adam padá vždy znova. Našími pádmi ťa stláčame k zemi a Satan sa smeje v nádeji že z tohto pádu už nedokážeš povstať; dúfa že keď budeš strhnutý svojou Cirkvou, zostaneš porazený na zemi. Ty však vstaneš. Ty si povstal, ty si vstal z mŕtvych a môžeš pozdvihnúť aj nás. Spas a posväcuj svoju Cirkev, spas a posväcuj všetkých nás.

Všetci: Otče náš,...

nie je čirou náhodou, všetko čo sa deje sa nachádza v Božom slove a je podporované jeho božským plánom. Pán zakúša všetky stavy a stupne zavrhnutého ľudstva a každý z týchto stupňov je vo všetkej jeho horkosti krikom k spáse. Práve tak nesie späť domov stratenú ovečku. Spomeňme si aj na to ako Ján hovorí, že dôvodom losovania bola Ježišova tunika, utkaná z jedného kusa od hora nadol (porov. Jn 19, 23). Môžeme ju považovať za náznak na

lincovať na kríž, prijal si hroznú krutosť tejto bolesti, zničenie tvojho tela a tvojej dôstojnosti. Nechal si sa priklinčovať, trpel si bez zľahčovania a kompromisov. Pomôž nám neunikat' pred tým, čo sme povolani uskutočniť. Pomôž nám nechať sa pripútať tesne k tebe. Pomôž nám odhaliť tú falošnú slobodu, ktorá nás chce oddialiť od teba. Pomôž nám prijať tvoju „priklinčovanú“ slobodu a nájsť pravú slobodu v úzkom vzťahu k tebe.

Všetci: Otče náš,...

Dvanáste zastavenie

Pán Ježiš na kríži zomiera

K: Klaniame sa ti Kriste, a do-
brorečíme ti.

L: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.
„Pilát vyhotovil aj nápis a pripevnil ho na kríž. Bolo tam napísané: *„Ježiš Nazaretský, židovský kráľ.“ Tento nápis čítalo mnoho Židov, lebo miesto, kde Ježiša ukrižovali, bolo blízko mesta; a bol napísaný po hebrejsky, latinsky a grécky.*“

Z evanjelia podľa Jána (Jn 19, 19-20)

„Od dvanástej hodiny nastala tma po celej zemi až do tretej hodiny popoludní. Okolo tretej hodiny zvolal Ježiš mocným hlasom: ‚Eli, Eli, lema sabakthani?‘, čo znamená: ‚Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?‘ Keď to počuli niektorí z tých, čo tam stáli, vraveli: ‚Volá Eliáša.‘ Jeden z nich hneď odbehol, vzal špongiu, naplnil ju octom, nastokol na trstinu a dával mu piť. Ale ostatní hovorili: ‚Počkaj, nech uvidíme, čo ho Eliáš príde vyslobodiť.‘ Ježiš však znova zvolal mocným hlasom a vydýchol dušu.

Keď stotník a tí, čo s ním strážili Ježiša, videli zemetrasenie a všetko, čo sa deje, veľmi sa naľakali a hovorili: ‚On bol naozaj Boží Syn.‘ „,

Z evanjelia podľa Matúša (Mt 27, 45-50.54)

MEDITÁCIA

Na Ježišovom kríži – v dvoch jazykoch vtedajšieho sveta, gréčtine a latinčine a v jazyku vyvoleného ľudu, hebrejčine – je napísané kto je: Židovský kráľ, prisľúbený Syn Dávidov. Pilát, nespravodlivý sudca, sa napriek všetkému stal prorokom. Pred svetovou verejnou mienkou sa tu vyhlasuje Ježišova kráľovská hodnosť. Ježiš sám neprijal titul Mesiáša, vyvolal by tým pomýlenú predstavu, ľudskú predstavu o moci a spásе. No teraz môže byť nad Ukrižovným napísaná jeho hodnosť. Práve tu je skutočne kráľom sveta. Teraz bol naozaj „vyzdvihnutý“. Vo svojom zostúpení vystúpil. Teraz radikálne naplnil poslanie lásky, dokončil obeť seba samého a práve tým zjavil pravú Božiu tvár. Teraz vieme čo znamená skutočne kraľovať. Ježiš sa modlí 22. žalm, ktorý začína slovami: „*Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?*“ (Ž 22, 2). Prijíma do seba celý trpiaci Izrael, celé trpiace ľudstvo, drámu straty Boha a spôsobuje že Boh sa zjavuje práve tam, kde sa zdal definitívne premožený a neprítomný. Ježišov kríž je kozmickou udalosťou. Keď Boží Syn podstúpil smrť, svet sa zatemnil. Zem sa trasla. A pod krížom sa začala Cirkev pohanov. Rímsky stotník uznáva a spoznáva že Ježiš je Boží Syn. Z kríža víťazí, vždy znova.

MODLITBA

Pane Ježišu Kriste, vo chvíli tvojej smrti sa zatmelo slnko. Stále znova si pribíjaný na kríž. Práve v tomto okamihu dejín žijeme v zatemnení Boha. Pre nesmierne utrpenia a ľudskú zlobu sa Božia tvár, tvoja tvár, javí zatmená a nerozoznateľná. No ty si sa dal spoznať práve na kríži. Práve vtedy keď si ten čo trpí a miluje, si tým, ktorý je vyzdvihnutý. Práve odtiaľ si zvíťazil. Pomôž nám spoznať v tejto hodine zatemnenia a nepokoja tvoju tvár. Pomôž nám veriť v teba a nasledovať ťa práve v hodine temnosti a núdze. Ukáž sa opäť svetu v tejto hodine. Daj, nech sa prejaví tvoja spása.

Všetci: Otče náš,...

Trináste zastavenie

Pána Ježiša skladajú z kríža

K: Klaniame sa ti Kriste, a do-
brorečíme ti.

L: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.
„*Keď stotník a tí, čo s ním strážili Ježiša, videli zemetrasenie a všetko, čo sa deje, veľmi sa naľakali a hovorili: ‚On bol naozaj Boží Syn.‘ Boli tam a zobďaleč sa pozerali mnohé ženy, ktoré sprevádzali Ježiša z Galiley a posluhovali mu.*“

Z evanjelia podľa Matúša (Mt 27, 54-55)
MEDITÁCIA

Ježiš je mŕtvy. Jeho srdce bolo prebodnuté kópiou rímskeho vojaka a vyšla z neho krv a voda: tajuplný predobraz prúdu sviatostí, krstu a Eucharistie, z ktorých sa v sile Pánovho prebodnutého srdca stále znova rodí Cirkev. Jemu nepolámali kosti ako iným dvom ukrižovaným – tak sa zjavuje ako pravý veľkonočný baránok, ktorému sa nesmie zlomiť ani jedna kosť (porov. Ex 12, 46). A teraz, keď už všetko podstúpil, napriek nepokoju srdc a napriek moci nenávisťi a zloby Ježiš nezostal sám. Verní sú tu. Pod krížom bola Mária, jeho matka, sestra jeho matky, Mária, Mária Magdaléna a učeník, ktorého Ježiš miloval. Teraz prichádza aj bohatý Jozef z Arimatei: boháč objavuje ako prejsť uchem ihly, lebo mu Boh k tomu dáva milosť. Pochováva Ježiša do svojho ešte nepoužívaného hrobu v záhrade, v záhrade, z ktorej bol vyhnaný Adam keď sa oddelil od plnosti života, od svojho Stvoriteľa. Hrob v záhrade nám pripomína, že vláda smrti sa končí. A prichádza aj člen veľrady, Nikodém, ktorému Ježiš hovoril o tajomstve znovuzrodenia z vody a z Duchu. Aj vo veľrade, ktorá rozhodla o jeho smrti je niekto, kto verí, kto pozná a uznáva Ježiša potom čo zomrel. Nad hodinou veľkého smútku, zatemnenia a beznádeje tajomne prevláda svetlo nádeje. Skrytý Boh zostáva aj tak Bohom živým a blízkym. Aj mŕtvy Pán zostáva našim Pánom a Spasiteľom, aj v noci smrti. Začína sa utvárať Cirkev Ježiša Krista, jeho nová rodina.

MODLITBA

Pane, zostúpil si do temnoty smrti. No tvoje telo snímajú dobré ruky a je zavinené do čistej plachty. Viera nie je celkom mŕtva, slnko úplne nezapadlo. Koľko krát sa zdá, že spíš. Ako ľahko sa my ľudia vzdialime a hovoríme si: Boh je mŕtvy. Daj, aby sme aj v hodinách temnoty dokázali spoznať, že ty si aj v nej. Nenechaj nás samých keď strácame odvahu. Pomôž nám nenechať ťa samého. Daj nám vernosť, ktorá prekoná rozpaky a lásku, ktorá ťa privinie aj v okamihu tvojej najkrajnejšej potreby, ako tvoja matka, ktorá si ťa opäť uložila do lona. Pomôž nám, pomôž chudobným i bohatým, jednoduchým i vzdelaným vidieť cez svoje strachy a predsudky a darovať ti naše schopnosti, naše srdcia, náš čas, pripravujúc tak záhradu, v ktorej sa môže odohrať vzkriesenie.

Všetci: Otče náš,...

Štrnáste zastavenie

Pána Ježiša pochovávajú

K: Klaniame sa ti Kriste, a do-
brorečíme ti.

L: Lebo si svojim krížom vykúpil svet.

„*Jozef vzal telo, zavinul ho do čistého plátna a uložil do svojho nového hrobu, ktorý si vytesal do skaly. Ku vchodu do hrobu privälil veľký kameň a odišiel. Bola tam Mária Magdaléna a iná Mária a sedeli oproti hrobu.*“

Z evanjelia podľa Matúša (Mt 27, 59-61)

MEDITÁCIA

Zneucteného a potupeného Ježiša snímajú z kríža a so všetkými počtami

ho ukladajú do nového hrobu. Nikodém prináša jednu mieru mirhy a aloe, vydávajúcich príjemnú vôňu. Teraz, v obete Syna sa zjavuje, ako už pri pomazaní v Betánii, rozšafnosť, ktorá nám pripomína veľkodušnú lásku Boha, jeho prekypujúcu lásku. Boh sa daruje veľkodušne. Ak mierou Boha je bezmiernosť, aj voči nám nie je pre Bohu nič príliš. Je taký ako nás o ňom učil Ježiš v reči na hore. „*Ale vďaka Bohu, ktorý nám vždy dáva víťazstvo v Kristovi a naším prostredníctvom zjavuje na každom mieste vôňu jeho poznania*“ (2 Kor 2, 14n). V hnilobnom zápachu ideológií by mala byť naša viera novou vôňou, ktorá vedie k prameňom života. Vo chvíli pochovania sa začínajú uskutočňovať Ježišove slová: „*Veru, veru, hovorím vám: Ak pšeničné zrno nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo. Ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu*“ (Jn 12, 24).

Ježiš je zrno, ktoré vložené do zeme zomiera. No práve z mŕtveho zrna sa začína veľké rozmnoženie chleba ktoré trvá až do konca sveta. On je chlieb života, schopný prekypujúcou mierou nasýtiť celé ľudstvo a dať mu pokrm života: večné Božie Slovo, ktoré sa pre nás stalo telom ale aj chlebom, prostredníctvom kríža a vzkriesenia. Nad Kristovým hrobom žiari tajomstvo Eucharistie.

MODLITBA

Pane Ježišu Kriste, vo svojom pochovaní si sa stal zasiatym zrnom, ktoré zomiera aby prinieslo bohatú úrodu v priebehu čias až naveky. Z hrobu stále žiari prisľub zrna, ktoré sa stáva pravou mannou, chlebom života v ktorom sa nám dávaš ty sám. Večné Slovo sa prostredníctvom vtelenia a smrti stalo blízkym Slovom: dávaš sa do našich rúk a do našich srdc aby v nás tvoje Slovo rástlo a prinášalo ovocie. Dávaš seba samého prostredníctvom smrti zrna, aby sme aj my mali odvahu tak strácať svoj život, že by sme ho mohli opäť nájsť, aby sme aj my dôverovali prisľubu obilného zrna. Pomôž nám stále viac milovať a uctievať si eucharistické tajomstvo, a žiť naozaj z teba, Chleba ktorý zostúpil z neba. Pomôž nám stať sa tvojou „vôňou“ a urobiť v tomto svete prijateľnými stopy tvojho života. Ako zrno rastie zo zeme vyháňa steblo a klas, ani ty si nemohol zostať v hrobe. Hrob je prázdny, lebo on – Otec – ťa neponechal v podsvetí ani tvoje telo nevidelo porušenie (porov. Sk 2, 31). Nie, ty si nezakúsil porušenie. Vstal si a vytvoril si v Božom srdci priestor pre premenené telo. Daj, aby sme sa mohli tešiť z tejto nádeje a s radosťou ju niesli svetom, daj aby sme sa stali svedkami tvojho vzkriesenia.

Všetci: Otče náš,...

Požehnanie

Príhovor kardinála Ruiniho:

Ecce lignum Crucis! – Hľa drevo kríža!

V tento večer, večer Veľkého Pi-atku, Cirkev ukazuje svetu drevo kríža.

Ježišovo bezduché telo bolo v náhlosti sňaté a ešte pred súmrakom uložené do hrobu.

Na Kalvárii zostáva holý kríž.

Zostáva drevo, posvätené Telom a Krvou Vykupiteľa, oltár na ktorom bol obetovaný Boží Baránok, ktorý sníma hriechy sveta.

2. Via Crucis, krížová cesta – ktorá sa každý rok opakuje v rímskom Koloseu, stáva sa výrečnou spomienkou na všetky križe sveta: križe kresťanov prenasledovaných za vieru, na križe mužov a žien dobrej vôle, ktorí trpia pre spravodlivosť, na križe nevinných, utlačaných násilím a útlakom; všetkých trpiacich na tele i na duchu.

Koloseum svojimi oblúkmi otvorenými smerom k nebu akoby chcelo zachytiť hlasy a osudy celého ľudstva, raneného toľkými spôsobmi.

3. Dnes Boh odpovedá na volanie ľudí a Kristovým krížom objíma všetky naše križe. Pán, Kráľ vesmíru, sa stal

Vznešenosť myšlienky a všetky jej lúče nijaký vietor, akokoľvek plný striebra, ani zlatolistý závan šumenia padajúci nádherne v zreých gaštanoch, ani ostrohy vystrojených jazdcov s hudbou ich udychčaných koní, nedokážu k čelu na živo doniesť.

Ona vzbĺkne v poslednej sekunde padajúcej užialenej hviezdy, ktorej nemilosrdný mesiac nedožičil aspoň na okamih vidieť sa v studni na druhej strane zemegule. Každý čas jej dychu neodmysliteľne do našej životnej vrásky i úderu srdca pevne značí:

Myšlienka je skvost

Pretože ona je zablysknutie na jasavej nežnej hlávke konvalinky, uzol bolesti a lásky s rozmarínom na prostriedku, obdivuhodná družnosť mlčanlivosti padania snehu na mrazivého bezvetria, výsava horkosti, keď zapálené steny srdca sa trasú, počiatok krokov z tieňov do svetla, mlčanlivý záblesk najvrúcnejšej slzy samoty, priesvitné súhvezdie snehových vločiek plné cimbalových melódií, hviezdčka jasu na prvej jarnej vkapke voňavého dažďa, sedmokráska domova stuhou mojej mladosti nežne mojím bôľom ovinutá, nečujné dunenie korenkov siatín pri prvom dotyku s vetvičkou podzemnej vlahy, trasúce sa volania zvonov za ruky vedúce vôňami unavený večer odpočívať do ševelenia viníc, listnatý vietor vreľým dychom spev farieb do notových liniek zapisuje pre dotyky obnovených husiel a harfy, kvetný lupienok večne usmiatej margaréty.

Radosť krídel, s ktorými lastovička k dúhe vzlieta, prvé dozreté zrno pšeničného klasu dychtivo ľúbajúce slnečnú zem, živé stĺpy stromov so zelenou spievajúcou hlavicou a krytkou vtáčích a včelích krásnopiesní, bojazlivý pohľad srnky v čase kráľovstva oloveného chladu, zachvenie sa duše a vystretie jej ruky k príletu motýľa na lica nevädze, zelený iskriaci závej polárky na zasnežených stupajach, strieborný výskok rybky nad večerným plášťom stíchnutej širokej dlane jazera, nečujný prílet vodných vážok s radosťou nad jasotom svojho letného zrkadlenia v prekvapenej rosnej perle.

Vzplanutie zlatistého hlasu harfy v trblietaní žiarivého svetla lustror, pozlátená baroková klenba katedrály v majestátnosti chorálu organu pri sklopení viečok, pohladenie ľudskej dlane na hrdej stonke ľalie, zlatá ruža stolistá v slávnostnom svite rozvíjajúca farby, jasavý diamant srdca sklonený k vôni prevrátnej láskavosti, žasnúci kričiek rozkvitnutého jazmínu rozdávací kvietok po kvietku trňom smútku, čo hojí každú jazvu, tajomný meteor túžby v plameni pravekého ohniska, ktoré do výšin obzoru rozsvietilo horúce sálanie lásky, pieseň mystického sna, ktorá sa nikdy z pamäti nemôže rozplynúť, velebný hlahol zvonivej fontány prežehnania spriaznených duší, ku ktorej ja skrušene skláňam čelo i srdce.

Myšlienka je skvost a žiara vzácnej vznešenosti existencie človeka. Od svojho zrodenia pokorne čaká na zrno slova, ktoré jej jestovaniu vkladá do dychu svoju krásu a múdrosť i právo na život.

A nielen pre túto chvíľu.

SEVERÍN ZRUBEC

Schytávať do veršov motýle krásy

Báseň je nekonečný príbeh duše, ktorá je na cestách a stále sa hľadá. Skutočná báseň je život, ktorý sa bezprostredne žije, nie občasný úlet do iných, vari nadoblačných sfér, ani fantazmagória usporiadaná do podoby veršov, čo ako by bola vyumelkovaná. Navyše má svoje pravidlá, tak ako ten život, svoje tvrdé pravidlá, v ktorých sa krása snúbi s vnútorným postojom. Pravidlá, bez ktorých prirodzeného, spontánneho rešpektovania básnik vlastne nie je básnikom. Teodor Križka takýmto básnikom je. Stačí vnímavo sa začítať do jeho kníh *Smädná voda* a *Večernica Ranná hviezda*.

Ale o tom vlastne nechcem hovoriť. Bolo by z môjho hľadiska nosením sov do Atén, keby som sa chcel zarožprávať o tejto stránke predmetu – na to sú azda povolanejší ako ja. Momentálne som si spomenuté Križkove knižky prečítal inými očami, lepšie povedané – inými ušami, tak trochu akoby vedený vlastnou čitateľskou deformáciou, determinovanou mojou vlastnou básnickou orientáciou. Pokúsím sa vysvetliť, čo mám tým na mysli: Prvé, čo z básne pri čítaní vnímam, je jej zvuková podoba, jej eufónia, to, ako mi znie z mlčky čítaných slov a litier kdesi vo vedomí, až potom prichodí rad na sémantiku a obraznosť, skrátka na uvedomovanie si obsahu verša. Nemôže to síce byť hlavným kritériom pri oceňovaní hodnoty básní, ale akoby som tu mimovoľne cítil späťnosť kvality vonkajšej s kvalitou vnútornou. U dobrého básnika mi to aspoň tak vychodí.

Mnoho je rovín, kde sa s básnikom Križkom stretávame. A mnoho je rovín, kde sa rozchádzame. Sú to roviny tie isté, s prienikmi. A mnoho je rovín, ktoré sú paralelné, kde sa stretneme a možno rozideme až v nekonečne, pri definitívnom Cielí. Ale tu, v naznačenej eufónii, ktorá je medziiným efektom bravúrneho ovládania básnického remesla, ten prienik zaiste je. Je to prienik rovín poetických mostov, podstatného inštrumentária básnika s citom pre klasickú formu.

Príznačný v tomto ohľade je sonet *Most* zo zbierky *Smädná voda*. Vyznačuje sa perfektnosťou formy a navyše perfekcionizmom vo vnútornom rýmovaní, toľkým, až prestanete pátrať po presnom zmysle obsahu. Odcitujem ho pre zaujímavosť celý: *Štíhly a pyšný dost' dvíha sa k nebu most, / nad zášť a ľudskú zlosť, až tam, kde v kotle varí / tma mesiac – kľúčnu kosť a dáva na známost' / svetu, nech stiahne chvost, kto tuší ladné tvary. // Po moste prešiel vlak, nie rýchly, naopak, / pomalší ako vták, ktorý sa mihol v poli. / Stál som tam presne tak, ako keď čakáš vďak / a len ti vytrú zrak gestom, čo dlho bolí. // Mesiac sa ako prs predieral ku mne skrz / oblaky a soľ sľz vyšľahla ako trs / na blízku, na obrus. Počul som hučať riavu. // Večerný prameň bol tuhší než alkohol, / ktorým som tišil bôľ, keď som sa rozmohol / a hrudou prikryl stôl. Ty si šla bosky k splavu.*

Básnik sa tu hrá so slovom, doslova žongluje s ním, s neobyčajnou ľahkosťou. Vieme však, že zdanie klame, že najhladšie sa lejú verše ťažko vydreté z podstaty. Hoci aj v básni *Stávka* zo zbierky *Večernica Ranná hviezda*, napísanej azda naozaj rýchlo pri spoločenskom posedení, sa Križka usiluje fičúrsky navodiť dojem, akoby napísať báseň bolo preňho tou najľahšou zábavou. Hneď v nasledujúcej básni zbierky, *Napísať báseň*, venovanej Valentínovi Beniakovi, konštatuje totiž niečo celkom iné: *Napísať báseň, to je nič, / iba hovoriť s nemou, / iba zodvihnúť nebesá, / v pántoch otočiť Zemou.* To „nič“ je veru namáhavé: *Sám koleňačky prejdem svet / len za jedinú slohu / hodnú dotknúť sa oblohy, / prihovoriť sa Bohu.*

Teodor Križka je básnik predovšetkým klasických foriem, pritom básnik skrz-naskrz moderný. Jeho najčastejšou formou je štvorveršie a potom

Kus živej nádeje

Spolok slovenských spisovateľov usporiadal 5. apríla 2005 stretnutie s poéziou básnika Teodora Križku. V Klube slovenských spisovateľov v Bratislave sa pri jeho knihách *Večernica Ranná Hviezda* (Petrus 2001), *Smädná voda* (Petrus 2004) ako aj knihe veršov pre deti *Pošepkala vložka nehu do oblôčka* (Don Bosco 2001) stretli vzácní hostia, spisovatelia a milovníci poézie. Večer uvádzal básnik Pavol Janík, predseda SSS. Verše z kníh Teodora Križku recitovali Jozef Šimonovič, Hilda Michalíková a víťazka celoslovenského finale súťaže v prednese duchovnej poézie A Slovo bolo u Boha Dominika Iždinská. K prítomným sa prihovoriť aj páter Felix J. Litva, SJ, autor doslovu ku knihe *Večernica Ranná hviezda*. Nad knihami básnika sa zamýšľali básnik Teofil Klas a mladý literárny kritik Jozef Brunclík (UKF Nitra). Ich prihovory prinášame.

sonet; udivuje i sonetovými vencami. Povedal by som, že je jedným z najlepších súčasných slovenských básnikov, prinajmenšom je z nich zo všetkých, pokiaľ ide o bytostný vzťah k poézii (a k Poézii s veľkým P) a pokiaľ ide o ovládanie básnického remesla, asi najpripravenejší jemne schytávať do veršov motýle krásy.

Ale to najpodstatnejšie, čo chcem povedať: Mladým začínajúcim poetom možno iba odporúčať čítanie Križkových básní. Dobrý básnik, ovládajúci remeslo, totiž nikdy nenaučí hladného adepta poézie formálnym zlozvykom (dnes takým častým, a nielen v začiatočníckych pokusoch), z ktorých by sa stával kánon povýšený nad sémantiku a syntax verša. Ale pritom ho naučí nachádzať krásu aj v umných vybočeníach z kánonu klasickej poézie – pravda, až po jeho dokonalom zvládnutí. Lebo poézia, to nie je verzológia, ale nie je to ani len hriešne nevedomé (a nebudaj domýšľavé, pyšné) habkanie v klenotnici krásy slova. Navyše, pamätajme: Báseň je nekonečný príbeh duše, ktorá je na cestách a stále sa hľadá. Má svoje pravidlá, v ktorých sa krása snúbi s vnútorným postojom. Aj keby život bol krivým zrkadlom.

TEOFIL KLAS

Básnická spiritualita Teodora Križku

Teodor Križka:

Večernica Ranná hviezda.

Petrus, Bratislava 2001

Teodor Križka: Smädná voda.

Petrus, Bratislava 2004

Teodora Križku som spoznal prostredníctvom jeho poézie. Ako som sa od neho dozvedel, „*svätýňou jeho života je práve ona – poézia, ktorú vníma ako oslavovateľku Boha*“.

Predmetom nášho čítania sú práve básnické zbierky tohto autora *Večernica Ranná hviezda* (2001) a *Smädná voda* (2004). *Smädná voda*, i keď neskôr vydaná, predsa len chronologicky predchádza *Večernici*.

Básnická zbierka *Večernica Ranná hviezda* je koncipovaná na základe navonok jednoduchého, no vo vnútri podľa systematického kľúča. Pozostáva z pilotnej básne – *Večernica ranná Hviezda* – a zo šiestich častí: *Otázky, Genetika, Tajná večera, prihovor k vtákom, Kráľovská cesta, Obrátený kalich* a *Fragmenty z púšte*.

V úvodnej básni autor načrtol, akú poéziu bude predkladať v nasledujúcich riadkoch svojej knižky – metaforickú, obraznú, symbolickú a hlavne sémanticky nasiaknutú pozemskými krásami i nadprirodzenom.

Úvodnú a záverečnú časť zbierky tvoria cykly pätnástich sonetov, ktoré vzájomne tematicky i motívicky istým spôsobom participujú na rovnakom základe. Nielenže všetky *otázky*, ktoré si tu autor kladie, odkrývajú empirické jadro prežitých dní, ale zároveň pôsobia ako rieka vstupujúca do hlbín kvapľových jaskýň, plných prekrásnych ornamentov a tvarov, ale aj záhadných i tajomných (zradných?) zákutí, doposiaľ neprebádaných alebo aspoň nesprezentovaných. Sú to vnútorné ponory, tak trochu subjektívne meditácie, rozjímania, uvažovania lyrického subjektu nad bytím,

metafyzickými záhadami, nad silou Pánovho spasiteľného slova, ale i nad skutočným šťastím v duši, nad pochopením, radosťou, porozumením a hlavne láskou. Tá je zo všetkého podľa Teodora Križku najdôležitejšia: „*Ak chceš byť dobrý, na lásku sa premeň.*“ (s. 12). Takáto láska je tu základným ontologickým problémom. Tieto sonety vytvárajú lineárnu významovú konštrukciu – každý sonet končí istým veršom, a tým istým začína ďalší sonet – ďalšia báseň. V poslednom (pätnástom) sonete oboch cyklov sú litanicky tieto verše z jednotlivých básní zoradené a skompletizované. Takto uvedené sonetové cykly umne otvárajú i uzatvárajú Križkovu básnickú zbierku.

Zbierka je venovaná matke (autora, Matke Sedembolestnej...), hviezde – Ave Maris Stella! (Bud' pozdravená hviezda ranná). Mária, ochrankyňa ľudských túžob a nádejí – aspoň tak nám receptne vystupuje z Križkových básní. Jej úsmev – *tichá hudba spoza nebies* – je záštitou porozumenia a utrpenia zároveň. V niektorých momentoch však obraz hviezd vyznieva svetského – nepôsobí rovnakou istotou a jednoznačnosťou. Túto neistotu akoby konotoval ďalší význam slova hviezda vo verši: „*je vôbec možné dúfať v nehu hviezd?*“ jeho večernica je síce nádherná a žiarivá, ale častokrát veľmi vzdialená a zároveň i chladná. A preto niekedy iba platonicke vyznieva obdiv tváre hviezd božskej, teraz však konkrétnej Márii z mäsa a kostí, „*našiel si dievča, stane sa mu ženou.*“ Potom sa už vitalisticky nadchýna radosťou a šťastím a pri myšlienke na ňu cíti v hrudi „*čistý spev srdca.*“ Láska je však v jeho podaní kompromisom morálnych hodnôt a estetických kritérií – dochádza k vyrovnaniu medzi estetickým a etickým momentom.

Ostatné básnické cykly len potvrdzujú, že poézia Teodora Križku vyviera z hlbín citlivej ľudskej duše a vnímanou jednoduchosťou a myšlienkovou vznešenosťou nachádza krásu celého sveta i celého univerza. Dokladajú to i slová Edity Chrenkovej: „Ticho duše a zvuky prírody tvoria v jeho básňach krásnu harmóniu ducha a hmoty. Vyjadrujú nekonečný obdiv

k prírode, vizualizujú nielen to hmotné, ale aj všadeprítomné spirituálne, nepolapiteľné, božské. Celá poézia tohto básnika je prežiarená láskou k Bohu, Stvoriteľovi všetkého krásna okolo nás. Smútok a radosť z bytia vytvárajú nedeliteľnú jednotu pokory a víťazstva z poznania na ceste životom – od večera do rána – pod hviezdnatou oblohou.“ (Chrenková, Edita, Katolícke noviny, 9.1.2004, s. 1).

Aprpro príroda – tá má v tejto zbierke, ale i v tej nasledujúcej nezastupiteľné miesto. Ona je tým regeneračným miestom, priestorom duchovnej obnovy a pokoja na rozjímanie. A práve príroda potom dotvára kolorit Križkovho spirituálneho videnia sveta. Potvrdzujú to i básne ako napríklad *Ako pole s makom, Javory, Prihovor k vtákom*, ale i báseň *Prošbička* (citovať zo str. 63).

Vo zvyšných cykloch sa Teodor Križka prejavuje ako exercitátor, žalmista a lokálpatriot. Katarznými postupmi sa pokúša objaviť alebo racionálne zdôvodniť to metafyzické, chráni kresťanské i národné bašty – v *básňach Sedembolestná, Svätý Cyril a Metod, Dvojkríž, Svätý Gorazd*, do lyrických pásiem pretavuje biblické príbehy napr. *Útek do Egypta*, ale i príležitostne venuje básne J. Binderovi, V. Beniakovi, J. Tisovi, J. CH. Korcovi a J. Kulichovi. Zároveň sa tu prejavuje – a to sa týka formy básne – ako hravý experimentátor. Rýmom obzváštnené verše striedajú epicky ladené básne. Obe skupiny básní sú významovo nasýtené a dôkladne prepracované. Predsa však dominuje forma – rýmová zviazanosť a tvar jednotlivých básní - kalich, veža, dvojkríž, premenenie. (s. 125-128)

V skratke možno zhrnúť, slovami E. Chrenkovej, že táto zbierka je „filozofickým a umeleckým zamyslením nad vlastným osudom aj osudom celého národa. Jej zmyslom je zastaviť sa v žiari hviezd, uvažovať nad sebou a životom, nájsť si jasnú cestu za svojou hviezdou a postupovať smerom k nej“

Ďalšia zbierka *Smädná voda* tematicky nadväzuje, vlastne predchádza *Večernici Rannej hviezde* (verše boli napísané na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov). Už autor doslovu – Pavol Števec – pokladal Teodora Križku za „jedinečného a originálneho básnika, patriaceho medzi slovenských tvorcov, teoreticky najpripravenejších na poéziu,“ ale zároveň Eduard Gombala – (KN, 20.2.2005, s.24) aj za človeka „s mohutným rozpätím intelektuálnej poctivosti, ktorú doluje z hlbín zamýšľavej duše,“ v „jeho tvorbe exponuje kresťanská či teistická orientácia“ (Marčok-DSL III., 2005, s. 60), „za jeho obdivom voči zázraku života (...) za to, aby sa láska stala základom medziľudských vzťahov, je čitateľná kresťanská inšpirácia“ (Marčok, DSL III., 2005, s. 139.) – to sú základné

indície k recepcii tejto zbierky.

Básnik Teodor Križka je v tejto zbierke mimoriadne plodný – rozhodne tu neplatí heslo menej je niekedy viac. Nejde tu iba o kvantitu – básní je v knižke „ako maku“ – ide hlavne o ich rigorózne spracovanie. Verše sú vycizelované a dokazujú básnikovu náročnosť na výraz i formu. Opakujú sa vence sonetov, ostatné rýmové formy, ale aj básne formálne prispôbené obsahu – z textu – slov a veršov vystupujú stromu, veže, zvony, ale i budúce matky v požehnanom stave. To všetko sú v jeho poézii symboly, styčné body recepcie jeho básní.

Nemožno nespomenúť Križkovu spiritualitu a jeho bezvýhradnú vieru v Boha. I napriek tvrdeniam a výčitkám o jeho hranej póze spirituálneho básnika vyznievajú básne tohto typu pokorne, úprimne a skutočne čitateľa presvedčajú o opravdivosti básnikových úvah a názorov. Niektoré básne svojou ľahkosťou a litanickou formou sú predurčené na rozjímanie. To sa opätovne ako to bolo i v predchádzajúcej zbierke najlepšie dosahuje v pokoji – v pokojnej a nerušenej prírode, ktorú vníma s fran-tiškánskou citlivosťou a láskou. Tá mu zároveň poskytuje celý rad symbolov, za ktoré môže latentne postaviť skutočné - pravdivé vyznenie básne. To nadreálne tajomstvo v podstate ani nie je tajomstvom, je v jeho chápaní zmyslom a podstatou, túžbou a naplnením, prosbou a vyslyšaním. Preto sa ani prvoplánovo neobáva básniky na mnohých miestach demonštrovať svoju prísľušnosť k Cirkvi (*Fragmenty zo spevníka*) a preukázať svoju vieru v Boha. Tieto atribúty „BOHA“ v jeho poézii by nemuseli byť vôbec prítomné – jeho spirituálny rozmer cítiť z kontextového vyznenia jeho veršov a hlavne z jemu vlastných katarzných postojov. Ján Števec konštatuje, že „básnik je prasto v pozícii, v ktorej sa básni; v ktorej sa nekáže, bohoslužobne nespieva, nemen-toruje a neprikazuje kľačať ako pri skrušenej modlitbe“(s. 168).

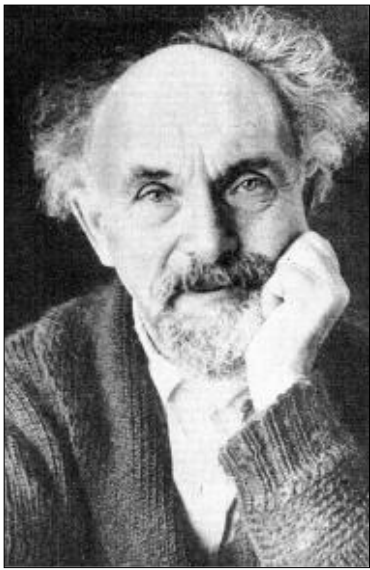
Nevyhýba sa ani národnej otázke a príležitostne ladenej poézii. Básne tohto typu sú roztrúsené prakticky vo všetkých cykloch tejto knižky, a tak sa dozvieme o Rozlúčke s D. Ďurišinom, o Jánovi Zahradníčkovi, Jánovi Magovi, K. Strmeňovi, V. Turčánym, L. Hanusovi, A. Radlinskom, Angele Marici, Terezke Ježiškovej...ale vyzdvihuje i *rodnú reč, Devín*, vo veršoch prináša *chválu slovenčiny*...

Osobitným zjavom – tematickým i žánrovým odlišením sa vyznačuje časť nazvaná *Snežná omša*. Ide o veršovaný dramatizovaný obrázok, kde na pozadí scenérie snežnej noci vystupuje poet a samotná básnikova predstava – láska, túžba, predstava.... Táto dialogická veršovaná forma je zdá sa veľmi vydarená a pôsobí sviežim a dynamickým dojmom.

Zbierku uzatvára spomínaným brilantným vencom sonetov. My uza-

Básnik Teodor Križka v spoločnosti účastníkov literárneho večera. Zľava: tajomník SSS Jozef Zavorský, básnickým menom Teofil Klas, o. Felix J. Litva, SJ. Celkom vpravo: literárny kritik Jozef Brunclík

Michail Michajlovič Prišvin

Ked' vypukla druhá svetová vojna, známy ruský spisovateľ Michail Michajlovič Prišvin mal bezmála sedemdesiat rokov. O jeho priamej účasti vo vojne teda nemohlo byť reči. Odmietol evakuovať s umelcami niekde do strednej Ázie; odišiel z Moskvy na sever do dedinky Usoľje neďaleko mesta Pereslavl'-Zalesskij. Keďže šlo o spisovateľa, ktorý si štyri desaťročia predtým viedol svoj rozsiahly podrobný zápisník, nemohol tak nerobiť aj v tejto pohutej dobe. Máme teda pred sebou Prišvinov denník rokov 1941-1945, a 60-te výročie víťazstva nad fašizmom je dobrou príležitosťou zalistovať si v ňom a zoznámiť sa, ako vnímal prebiehajúce vojnové udalosti jeden z najprenikavejších ruských duchov svojich čias.

1941

Vojna. (Štyri hodiny ráno 22. júna.) Jefimov, mechanik, dnes okolo druhej poobede vyšiel z kôlne a povedal: „Viete, či neviete?“ A keď videl, že nič nevieme, doložil: „Dnes ráno o 4-tej fašistické Nemecko.“ a tak ďalej... A všetko sa obrátilo hore nohami...

Prvý pocit: jasné vedomie vojny ako súdu národa.

A ešte mi preletelo myslou, prečo sa tak stalo; zrejme sa Hess dohodol s Angličanmi, a oni súhlasili s mierovou dohodou na úkor Ruska, ak Nemci dokážu zvrhnúť komunizmus.

(25. jún 41)

Z Moskvy prichádzajú chýry o rieke ženských slz. A z frontu jej čoskoro naproti potečie rieka mužskej krvi. Aj mladí chlapci prelievajú pri rozlúčke tieto ženské slzy; v hlbokom dojatí sa na chvíľu i muži stávajú ženami.

Uloží si dve výmeny bielizne, nôž, vidličku, lyžicu, ešte dačo, rozlúči sa, posledný raz sa zahľadí na dym nad strechou, na dve briezky pri dome, a tie briezky pôjdu s ním a zostanú mu v srdci nadosmrti. V poslednej chvíli rozlúčky so životom sa mu tie dve briezky zjaví pred očami ako čosi nevýslovne krásne a dobré.

(5. júl 41)

Celý národ povstal...

Plačte, ženy! Prelievajte slzy, ako len môžete, lebo ani jedna vaša slza nebude zbytočná. Viem to podľa seba, že práve tieto slzy budili vo mne odhodlanie. Pýtate sa, ako? Ako dážď, ten plač nebies, dvíha nahor silu zeme, tak pôsobí na ľudskú dušu ženské slzy...

(6. júl 41)

Štrnásty deň vojny. Podľa Hitlerovho plánu na 14-ty deň mali dobyť Moskvu a boje

sú zatiaľ na Berezine, 700-800 kilometrov od Moskvy. Moskva aj Leningrad sa potichu evakuujú a nikto nepovedal rozhodné slovo, že Nemci Moskvu neobsadia. Každý však vie, že Rusko zostane nepremožené aj bez Moskvy, a Nemci prídu do Moskvy v podstate rozbití. Oni sú už teraz rozbití,

MICHAİL MICHAJLOVIČ PRIŠVIN

Večnosť je v tejto chvíli

lebo kalkulovali s nenávisťou k boľševikom. A v tom sa prerátali...

(11. júl 41)

Čosi neslýchaného sa stalo za nášho života, ba i za života našich otcov, starých otcov, a možno aj praotcov. Dupočul som sa, že meteorologické záznamy vraj za posledných 250 rokov nepoznajú taký prípad, žeby v júli okolo Moskvy kvitli konvalinky! Nech by sa také dačo stalo pár storočí pred nami, koľko by bolo vzniklo povier okolo toho, že si tak záračne podali ruku zriedkavá katastrofa vo svete prírody s najväčšou vojnou ľudstva (najmä takých blízkych národov, ako sú Nemci a Rusi, rozdelených fanatickou fašistickou ideológiou).

A po týchto strašných chladoch zrazu udrli horúčavy a rastlinstvo začalo tak bujne rásť, že konvalinky zakvitli spolu so šípoými ružami... Životná sila ťahala tak mocne zo zeme kvety k slnku, že keď som si s dobrou partiou zo dvetridsiatky pokosil, s údivom a nadšením som badal všade a vo všetkom premenu a premýšľal som o našom ruskom národe, koľko ten už v dejinách vytrpel krutých zim, čo všetko musel zniesť, a ako sa mu teraz chce žiť. Vari je v Európe ešte jeden národ, ktorému by sa tak chcelo žiť? A ak je takýto národ vyzbrojený súčasnou strašnou výbrojou, a nadto ešte – aj organizáciou, ktorá nemá v histórii páru – aká sila sa mu môže postaviť na odpor? Nie, my musíme zvíťaziť, a veríme, že sme už zvíťazili; najlepšie nemecké divízie sú už zničené.

Koľko sivých slz sa začasnej jari nazbieralo na holých konároch stromov, vetvičkách a pukoch, a koľko ich spadlo na zem – toľko na tých istých konároch a halúzkach šeleští teraz zelených listov, a toľko na zemi pod brezou kvitne kvetov...

Spomenul som si na jedného mládenca na plošine vagóna vedľa protiletadlového dela. Stony, nárek a kvílenie sa ozývali z hŕby dedinských žien, ktoré vyprevádzali ešelón na front. Rieka slz sa liala za všetkých, aj za tohto mládenca, ktorý sedel a usmieval sa vedľa svojho dela.

- Pozrite, on sa usmieva! – povedal ktosi vedľa mňa.

A iný mu odpovedal: - Len sa dobre naň zahľad' a pochopíš, čo ho ten úsmev stojí.

Hľadím teraz na to more radostných kvetov pod brezou, na všetok ten úsmev zeme, a cez svoje vlastné slzy vidím ten úsmev víťaza – toho mládenca s kvetmi v rukách.

(21. júl. 29. deň súženia)

V noci som vo sne videl kvety, a všetko, čo robím v živote, sa mi tiež ukazovalo ako kvety, ja som stál medzi nimi a kosa nás kosila a my sme padali bez krvi a stonu, lebo v nás bola nesmrteľnosť a večnosť.

(5. september 41)

Naša individuálna smrť sa len veľmi zriedka časovo zhoduje so zavŕšením poslanca celej našej osobnosti alebo s víťazstvom nášho nesmrteľného prapočiatku.

Nie, nemôžem jasne predvídať, aký bude skutočný morálny koniec tohto boja národov, a preto svoje rozochvené očakávanie onoho veľkého Konca, ako veľkého a posledného Súdu, odovzdávam tebe, moja milá, ak budeš žiť ďalej po mojej smrti.

Teraz sa mi marí, akoby sme na dvoch kryhách spolu plávali na vlnách oceánu; moja je menšia, tvoja väčšia, moja sa rozbiže skôr, preto sa musím tebe odovzdať po nevyhnutnom ukončení môjho fyzického jestvovania, a ty keď sama skotrotáš so svojou kryhou, usiluj sa zasa odovzdať nás do rúk niekomu druhému, čo nás poniesie – ako riečny prúd zverí pri stretnutí svoje vody inému prúdu, aby ich zanesol do

oceánu...

Veľmi ma však trápi, milá moja, že odidem zo sveta a nevyprávim akési prepotrebné slovo. Poznáš ho? Nie, prirodzene, nepoznám to vznešené ľudské Slovo, ktoré ako priečna čiara pretína priamku prírody...

Počuj ma drahá! Už som ti bol vravel, že mám pocit, akoby som plával oceánom na kryhe, ba čo viac, vo dne v noci, kým mi spánok oči nezavrie, počujem šum tej kryhy, ktorej pevné čistočky každú sekundu kúsok po kúsku pohlcujú otepľujúce sa vody oceánu. Čoskoro - už je tu, blízko! – príde moja posledná jar a moja kryha sa rozpynie v nesmiernych vodách oceánu, v tom živle, ktorý sa riadi celkom inými zákonmi ako naša ľudská morálka. Zachvacuje ma zúfalá túžba vytvoriť to Zavŕšenie svojich kníh, ktoré by sa týčilo pred tebou, tiež plávajúcou na kryhe, ako ostrov istoty...

(1. október 41)

Stiesnený a dokonca skoro pridusený som vyšiel do lesa, kde v chladnom svetle zlatistej zore blžali borovice. A prenikol ma zúfalý pocit hanby za seba, za svoju existenciu, znenávidel som všetky papiere, čo som kedy popísal, aj moju každodennú prácu, ktorou som sa podobal nejakému červovi, čo si nevedno prečo zmysel obliezť celú zemeguľu. Vášnivo sa mi žiadalo skončiť so sebou ako so spisovateľom a začať žiť naskrze prostým životom ostatných ľudí. Zatúžil som tajne, aby manželka o tom nevedela, dotiahnuť sem do lesa svoje zápisníky, všetko spáliť, a nedotknúť sa pera do tých čias, kým sa túžbe písať nebudem vládvať ubrániť.

Toto pomyslenie na vyslobodenie seba samého zo zajatia spisovateľského remesla ma čím ďalej tým viac začalo naplňovať dobrým pocitom, ktorý nakoniec vyústil do jednoduchej myšlienky: „Čo sa ty staráš o osud zošitov zápisníka, keď možno čoskoro i sám zomrieš; uľav si myšlienkou, že ti aj samému od seba príde koniec, bez tej komédie so zápalnou obetou, a prestaneš sa cítiť červom, ktorý lezie okolo zemegule. V tejto žiari plameňov svojej nevyhnutnej vetry sa vzpriamene postav tak, ako stoja tie borovice v svetle zlatistej zore, a pomysli si o sebe, celkom o sebe ako tu stojíš, a v úplnej nehybnosti: Vari pre teba takéhoto dačo znamená ten naničhodný červ, ten ty, za ktorého sa vydávaš?...

(21. október 41)

Odtiahol som záclonku a zahasil lampu. V borine ešte ostali, ako na jar, ťfaky snehu, a kmene stromov nízko nad zemou sú ponorené do bielej hmly. Nevedel by si povedať, či je to jar alebo jeseň, keby sa ti v pamäti neuchovával pocit jesennej pokorujúcej beznádeje namiesto jarnej pozdvihujúcej bodrosti.

Ako tie kmene stromov v hmle, aj my ťapáme tvárou v tvár možno strašnej a pokorujúcej budúcnosti. Najväčšia hrôza nás premkne pri pomyslení, že fašisti si v svojom programe vraj vytýčili za cieľ vyhubiť Slovanov...

Nech, nech! Len nech čím skôr spadne tá clona, čo zahaľuje pred nami pravdu druhej strany. A marí sa mi, že nech by sa Nemci akokoľvek preslávili svojimi víťazstvami, nado mnou osobne a vôbec nad osobne ruským nezvázia nikdy. Prejde pár desaťročí tesného dotyku Rusov s Nemcami, a v utajenom, múdrom, strichnúcim oku ruského človeka, uprenom na Nemca, sa zaiskrí vnútorný posmešok...

(2. november 41)

V rannom šere som videl na stole pekne poukladané moje obľúbené knižky a rozhostil sa mi v duši dobrý cit. Pomyslel som si: koľko železa šlo na Dneprostroj, na Donbas, a všetko vyletelo do povetria, krajina je vy-

plienená ako v čase tatárskeho vpádu alebo v Slove o pluku Igorovom. Ale tu je, hľa, Slovo, a ja viem, že podľa neho znova všetko povstane a zacelí sa. Tak dávno som sa venoval práci so slovom, a iba celkom nedávno som úplne jasne pochopil, že nie železo, ale Slovo je základom všetkého.

(7. november 41)

V Izvestijach píšú o rozhodnom boji. Národ čaká rozhodujúce opatrenia práve k dnešnému sviatku. V súvis s tým, ako aj s hrozbou zimy (kruté holomorazy) a s každodenným bombardovaním dosiahlo vypätie nervov maximálnu hranicu.

Teraz nikto nemôže s určitosťou povedať, či prejde živý cez ten Prah – a v tom je zvláštnosť nášho života.

(18. november 41)

Vraví, že ľudia sú teraz v Moskve úplne ako pomätení. A nečudo, veď také masové vraždenie zasypávaním domov veľkomesta bombami ešte neslýchali svet.

Kto to vlastne prvý vymyslel a dal tomu názov *totálna vojna*? Človeku sa stále marí, že je ešte dajaké nádejné východisko, stále si predstavujeme, že sa ešte navrátime k životu, keď sa vydávali knihy, predčítavali sme si na spoločnom posezení svoje diela, cestovali sme a mohli sme si k srdcu pripustiť bôľ iných ponížených a ukrivdených. Čoraz bližšie sa však zakrádajú k nám tá naozajstná totálna vojna, v ktorej sa postaví do posvätného boja skutočne všetci, živí i mŕtvi. Nože, hore sa, Lev Nikolajevič (Tolstoj)...

(19. november 41)

Teraz i jediný nastávajúci deň treba chápať ako *všetok* čas. Teraz nemôže nikto a nijako povedať, či za týmto životom v našej dedinke Usoľje bude ešte nejaký iný šťastný život. A keby aj prišlo to šťastie, tieto dni Súdu celého nášho národa, celej našej kultúry, nášho Puškina, nášho Dostojevského, Tolstého, Gogoľa, Petra Prvého a nás všetkých – tieto dni budú významnejšie, ako všetky, čo prídu...

(12. december 41)

Teraz prebieha vojna celej zemegule, lebo v tom nešťastí, ktoré nás postihlo, je vinný celý svet. Práve v tom je historické poslanie boľševikov – odhaliť vtedy celého sveta a potrebu záchrany urobiť všeobecnou.

1942

(18. február 42)

Prišiel dáky chlap, ktovie, čo je zač, a začal mi našepkávať, že Možajsk dobyli Nemci nazad, aj Kronštadt že padol, a zrejme aj Leningrad... A ženy že v baraku rozprávali, že v Kline k žiadnym zverstvám nedošlo, že jeden Nemec jej zobral bielizeň a ona sa šla žalovať k dôstojníkovi. – Poznáš ho? – spýtal sa jej dôstojník a postavil všetkých do radu. Keď naň ukázala, dal ho pred všetkými zastrelieť.

- Mali by ste sa, Michail Michajlovič, zobrať a ísť k Nemcom. Vám neurobia nič, vy ste každému vítaný.

- Milý môj, - odvetil som, - viem, že by ma u nich čítali aj mali v úcte, ale čo keď oni pravdu nemajú!

(9. apríl 42)

Posledná jar. Teraz všetci vidia a cítia, že nastala jar, a tento pocit sa teraz javí ľuďom ako možnosť... šťastia, ale zároveň každý z nás vie, že táto jar môže byť pre neho poslednou.

(1. november 42)

Čo je zlé na tejto mojej práci – fotografovať deti, aby ich matky mohli poslať otcom na front? A tak je aj všetko, každá práca, ku ktorej sa naučíš pristupovať s pokorou a úc-

tou... Tak som hľadel na seba ako na fotografa zboku a zapáčil sa mi ten jednoduchý starý človek, ku ktorému prídu ľudia ako k svojmu, položia mu ruku na plece, oslovujú ho na „ty“... Vtedy som začal uvažovať o tom, a sám som to názorne videl, že z pokornej práce sa *rodí* na zemi mier...

(26. november 42)

Vari táto vojna nie je demonštráciou nemeckého Ratio proti Logosu? A vari aj všetka tá nemecká kultúra nie je v tomto zmysle postupný úpadok? A celá civilizácia?

1943

(16. január 43)

Pri minulej ofenzíve na Moskvu sa Nemci presvedčili, že priamka nie je najkratšou vzdialenosťou medzi Moskvou a Berlínom. V terajšej ofenzíve 1942. roku sa pri Stalingrade presvedčili, že ani krivka nie je najsprávnejšou cestou.

(28. február 43)

Práve v tom je sila ruského človeka, že je nie výrazne ohraničený. Keď hľadiš naň priamo, je to človek ako každý iný, ale na okrajoch sa rozplýva tak, že nepochopíš, kde sa končí tento a začína sa iný človek; a v tom je práve jeho sila, ak jeden vypadne, susedia sa spoja dovedna a zas je tu sila...

Hľadím do svojho vnútra a skrze seba jedineho chápem všetko ruské, natoľko som sám ruským. Tak napríklad ak chcem pochopiť, odkiaľ sa u nás berie toľko hrdinov, tak túto odhodlanosť k hrdinstvu vidím sám v sebe: akoby si sedel len tak nič po nič a čakal, že ťa zavolajú, a len čo ťa pozvú, stáva sa z teba akoby delostrelecký granát, vložia ťa do kanóna a ty spokojne poletíš a s pôžitkom vybuchneš tam, kde treba.

Všetko má teda svoj pôvod v tom, že sám nedisponuješ *ničím*, čo by sa dalo rátať, merať a chrániť. A tento nihilizmus vo vzťahu k sebe je pre jednotu kolektívu tým najväčším dobrom. A toto naše „dobro“ premohlo dokonca aj „dobro“ Nemcov; u nás je to hlbšie, jednoduchšie, pravdivejšie a silnejšie, ich kolektivismus je umelý, náš však prirodzený.

- Za čo bojuješ? – pýta sa Roosewelt amerického vojaka.

- Za baptistický kostol na našej ulici, - odpovedá vojak.

- A ty začo? – pýta sa Rusa.

Ten jasne odvetí: - Za vlasť.

(Poznamenajme, že v Prišvinovom archíve sa zachovala širšia úvaha na túto tému, napísaná vo forme listu prezidentovi Rooseweltovi. V závere tohto listu sa hovorí:)

„Čítal som v novinách Vašu otázku vojakom „Za čo bojujú?“, a ako Rusa ma prekvapili odpovede amerických vojakov: jeden bojuje za baptistický kostol na jeho ulici, druhý za svoju rodinu, tretí za svoje miesto v literatúre apod. Spýtať sa však vnútorného človeka, ktorý prebýva v každom ruskom vojakovi, za čo bojuje, a ja neviem, či by sa v Červenej armáde našiel aspoň jeden vojak, čo by tak konkrétne osobne vedel motivovať svoje poslanie na fronte.

A keby sa nejaký jedinec aj neodvážil odpovedať na otázku, za čo bojuje, tak všetci spolu svojou prácou, svojím životom odpovedajú, že bojujú za Pravdu. To je dôvod, prečo u nás nenájdete ten osobný záujem, aký zaznel v odpovediach amerických vojakov.“

(15. marec 43)

Z blokadného mesta Petra, teraz Leningradu, evakuovali sem na „Botik“ malé deti, ktoré pozbierali poväčšine na mŕtvych telách ich matiek, ktoré zahynuli od hladu. Zachraňujúc sa pred smrteľnou dystrofiou niekoľko múdrych učiteliek sa podujalo zachraňovať tieto deti podľa múdrej rady istého vedca: „Keď zachraňujete deti, zachránite sa sami.“ To boli deti, na tele ktorých namiesto zadočku viseli len miešky, celé telo bolo ako nejaký sáčik s kosťami a namiesto vláskov boli splstnuté chlpy plné hmyzu.

(9. jún 43)

V prírode niet nič surovejšieho a nevyhnutnejšieho ako je vražda. Aby sa však ľudia vyhli odplate za vraždu, vymysleli si organizáciu: dvaja sa spoja, jeden z nich nevraždí priamo iba dá príkaz zavraždiť; tak sa oslobodí spočiatku len od fyzickej hrubosti tohto výkonu, a pri ďalšom zdokonalení organizácie aj od strachu pred odplatou, lebo veď on sám ani rozkaz nevydal, on len čísi rozkaz odovzdal tam, kde bolo treba. A ten, kto vraždí – fyzický surový človek, kat alebo otrok – ten je teraz tiež nie vrahom: on len plnil rozkaz. Vďaka organizácii sa tak človek ako *osobne* zodpovedná bytosť stáva neosobným; človek si tak vytvára druhú prírodu, v ktorej je vraždenie možné tak ako v prvej.

Všeobecná (totálna) vojna je dôsledok osobnej nezodpovednosti za vraždu. Úlohou spisovateľa po tejto vojne je vniesť toto poznanie, nakoľko mu sily stačia, do vedomia širokej verejnosti.

(16. júl 43)

Dostal som od jedného mladého vojaka z frontu list; píše, že v ktoromsi Nemcami zničenom mestečku našiel moju knihu a začal ju čítať večer pri svetle stepného požiaru. Oheň však, ako horela tráva, pred ním ustupoval, preto musel pri čítaní postupovať za ním, hoci trvala streľba a vybuchovali delostrelecké náboje a míny. Takto postupujúc dopredu prešiel za noc tri kilometre a do svitania celý zväzok prečítal. Teraz ma prosí, aby som mu poslal pokračovanie...

Pravdaže, taký vojak smädny po živej vode by mohol postupovať za požiarom aj s inou knihou, ale je nesporné, že istá kvapka živej vody musí byť obsiahnutá aj v mojej tvorbe...

(4. november 43)

Včera som prišiel do „Sovietskeho spisovateľa“ a tam mi povedali, že moja knižočka o radošti „Facélia“ je vytlačená, tá istá Facélia, ktorú práve pre radosť nechceli vydať pred vojnou. „Vojna je predo dvermi, a on sa raduje,“ písali o nej Teraz sa ukázalo, že je radosť potrebná, tak knižku vytlačili, hoci v nej niet o vojne ani slova, ako keby sa vojna bola dávno skončila. Celý deň som chodil natešený, pre moju dušu to znamenalo koniec vojny.

(5. november 43)

Nahradenie lásky vierou v poznanie priviedlo k nahradeniu osobného úsilia zmenou vonkajších podmienok existencie. V dôsledku toho snahu o poznanie seba vytlačila technika, a stroje sa tak stali idolom nadradeným osobnosti. Keď ľudstvo stratilo pochopenie zmyslu osobných vzťahov, zverili sa moci idolov; kultúru ako spojenie medzi ľuďmi nahradila civilizácia, spojenie vecí. Tak sa viera v poznanie, ktoré by dvíhalo človeka nahor (lietadlo), stala nástrojom smrti osobnosti.

(7. november 43)

Akýsi mladý kapitán rozprával o vojne... – Na fronte sa ľudia zbavujú strachu a ľútosti k mŕtvym? – spýtali sa ho.

- Nie, - odvetil kapitán, - na fronte sa ľudia veľmi zbližujú navzájom, rýchlo si na seba zvykajú a ľúčia sa potom ťažko aj tragicky.

Na fronte je medzi ľuďmi veľa družnosti, a ja verím, že to po vojne prinesú aj k nám.

(7. december 43)

...Ty, Dante, si mal to šťastie žiť a tvoriť na malom ostrove šťastných ľudí, a nevšimol si si, že peklo už dávno vystúpilo zo svojich podzemných sfér a rozlialo sa po povrchu celej zeme. Najlepšie ti to môžem ukázať na tejto vojne.

(28. december 43)

Dnes (ako oznamujú v Izvest'jach) bola v anglických novinách zmienka o nebezpečenstve fašistického jedu po vojne a uvádzajú sa príklady, ako v samotnom Anglicku narastajú všade príznaky diktatúry. Jedným slovom, Nemecko nám všetkým zanechá veľiké dedičstvo.

(29. december 43)

Nedá mi pokoja tá poznámka v novinách o fašistickom jede (...) – a že nie len žiadneho raja sa po vojne nedočkáme, ale že dokonca ani času takého „po vojne“ nebude, a tak sa všetko bude mlieť do konca storočia.

Keď na to pomyslím, prichádzam k záveru, že však je na tom nie nič nové; vari som ja sto ráz nehovoril, že nijakého „po vojne“ nebude, a že ak niečo *je*, tak iba to, čo je teraz: v tejto chvíli je večnosť.

(30. december 43)

Hlava tej ženy bola otočená nabok, takže som mohol vidieť iba jej šiju, na ktorej sa od otočenia hlavy výrazne vydvúvala šľacha. A ja bez toho, že by som jej videl do tváre, jedine podľa tej šľachy na krku som pochopil tú ženu v čomsi jej najlepšom a zároveň najťažšom. Dokonca mi prišla na myseľ moja matka, srdce mi stislo a zažiadalo sa mi vystúpiť niekde tam, kde sa zhromaždili zástupy neznámych ľudí, obrátiť sa k nim s celou dušou a presvedčiť ich, ž v každom z nás je čosi také dobré ako u tej ženy, a stačí, aby si každý z nás na to spomenul – a bude dobre na zemi u nás i v celom svete.

1944

(23. január 44)

V noci tieklo zo striech. Tak sa neslýchanými mrazmi vojna začala, a končí sa miernou zimou. Aj Nemci tak ostro začali a teraz sa roztekajú v bahno.

(2. apríl 44)

V slovanstve vždy slabo tlie ohník neukojenej rodovej sily, a naša terajšia sila je práve *rodovou* silou, silou ohňa. Naše dejiny sa podobajú evolúcii hromadenia rašeliny v lesoch: slnečná sila, skoncentrovaná v zelení rastlinstva, sila ohňa, neúčinkuje, len kysne vo vode a ukladá sa storočie za storočím, na povrchu zelená a vo svojej vnútornej mase čierna. Stačí však rašelinu vysušiť a nahromadená ohnivá sila prepukne, a znova je tonie voda, ale oheň, čo určuje všetok pohyb.

(12. máj 44.)

Vo vlaku som sa viezol v detskom vagóne. Vošli dnu dvaja slepci, jeden hral na harmonike a druhý spieval o tom, ako na Západnom fronte umrel hrdinskou smrťou mládenec a ako za ním doma plakala jeho mať. Všetky ženy vo vozni plakali. Tak bolo veľmi zreteľne vidieť, koľko je v našej krajine nešťastia a bôľu, tak veľa, že keď hľadiš na týchto plačúcich ľudí, dávaš si záväzok, že sa budeš správať k ľuďom na ulici či v električke s čo možno najväčšou opatnosťou, veď skoro každá žena je hotovou krehkou nádobou útrap a žiaľu.

(26. júl 44)

Od svitania ide krajinský dážď. Posledný nemecký vynález, lietadlo riadené rádiom, má formu cigary a letí priamo ako je navedené, nemôže sa pri útoku odkloniť, nemôže sa brániť pri menšej rýchlosti ako majú stíhačky... Celý Nemec sa prejavil aj skončil v tomto poslednom výpade.

Rusi prežili také zúfalstvo, o akom sa spojencom ani nesnívalo, a v tom – nech je to akokoľvek čudné, - v tom je ich sila!

(21. október 44)

Muž sa vždy snaží umknúť niekam stranou, či do práce, či na trh alebo na vojnu. Takým činom sa muž od-pútava, a preto je vždy od-pútaný, abstraktný. Preto je aj jeho činnosť vo vzťahu ku konkrétnemu človeku, k osobnosti, krutá; a práve tu, v utvrdzovaní všetkého osobného, sa začína moc ženy.

Ak chceš vidieť čosi neslýchané a porozprávať o tom, čoho ešte nikdy nebolo, pohliadni v tomto období neslýchanej vojny na ženu ako na ochrankyňu osobného princípu...

(27. november 44)

Hoci som už starý, ale nezobúdzam sa pred svitaním od staroby; budia ma moje myšlienky. Dnes ma tak zobudila podľa môjho názoru základná, najhlavnejšia myšlienka našich čias: problém, ako dať dolu čiernu pásku z očí človeka, ktorý stratil niekoho z blízkych: matka jediného syna, žena manžela, sestra brata. Ako a čím nahradiť túto stratu, aby sa postihnúť potešili a mohli sa radowať životu.

1945

(26. január 45)

Vedíme ofenzívu s lomozom, treskom a bleskom, ale na Západnom fronte je mĺkve ticho, a to v takom čase, keď sme 8 kilometrov od Poznane a 200 km od Berlína.

(2. február 45)

Pamätám si, že keď som ušiel zo svojej usadlosti, pustil so sa úľľabami, aby ma nezbádali a nezavraždili. A po ceste som narazil na jedného z najbiednejších sedliakov, ktorý mal súcit s mojím nešťastím a ktorý ma z ľútosti začal utešovať:

- Netráp sa, môj milý, nechaj hnev a pomysli si, že si si dobre požil... Požil si dobre, a to stačí; druhému sa ani jeden deň taký neujde, aké si ty užíval roky.

Vtedy sa ma zmocnil tento istý pocit Neodvratnosti, a v svetle tohto pocitu sa mi život ľudí, založený na akomsi nároku na osobné šťastie, zazdal smiešny a poľutovaniahodný.

Celá masa nemeckých prostých ľudí šla do Ruska za kúskom tohto pozemského blaha – s naivným vedomím, že ak sa do tvojich rúk dostane také dobro, bude aj všetkým ostatným lepšie. A tak vypaľovali, strieľali, mordovali slovanský národ v predstave, že celá táto ich poprava má za cieľ blaho všetkých ľudí sveta. Do takej ľudskej tragédie zaviedol Hitler nemeckého prostého človeka.

Mimochodom: stud sprevádzajúci svoje osobné šťastie je základnou črtou ruskej kultúry a ruská literatúra rozniesla túto ideu do širokých priestranstiev, v tom je celý Dostojevskij aj Tolstoj.

(23. marec 45)

Socializmus v zmysle zjednotenia ľudí – to je, vravte, čo chcete, téma našich čias. Zjednotenie celého rozparteného človeka do jedinej bytosti sa stalo vrchovato nevyhnutným, ako keby teraz ľudstvo prišlo k akejsi rieke, a ak má postupovať ďalej, musí si preklenúť cez ňu most.

(26. marec 45)

Teraz, keď nás Nemci oklamali, Amerika si nás už svojimi konzervami nekúpi. Na každej ulici sa dnes chlapi hrajú a hrmocú plechovkami od konzerv. To nie je zvuk plechoviek, to hrkocú ruské kostičky. Nie, teraz nás už viac neoklamete a nekúpíte. Ruský národ si prvý raz uvedomil, že naša záchrana nepríde zvonku, ale je v nás.

(5. apríl 45)

Prichádzajú vrcholové dni boja za mier (vojna s Nemeckom sa končí). Ešte trochu, a všetky pásky nám spadnú z očí.

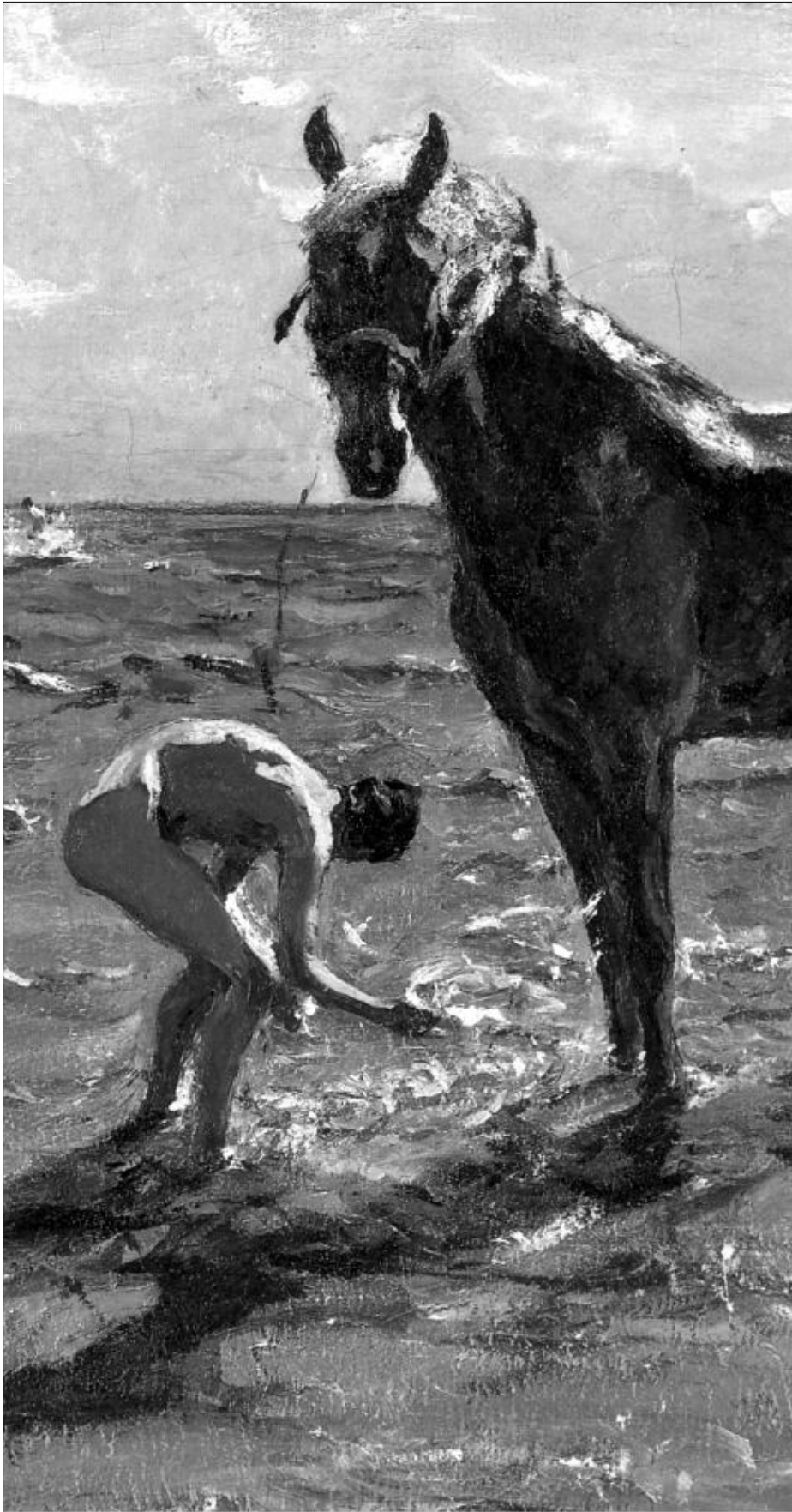
(15. apríl 45)

V rádiu som počul vzorné vystúpenie akéhosi učiteľa pred žiakmi, ktoré začal slovami: - Milé deti, vojna sa končí...

Áno, teraz to cítíme všetci. Šiel som autom po Moskve, a tváre ľudí boli ožiarené radosťou ako budovy mesta aprílovým slnkom. Mladučká milicionárka stála usmiata na stanovišti a čosi si nôtila. Zatrúbil som, ona sa strhla a spamätala, a keď ma videla, ukázala mi paličkou cestu. Urobila tak len z preľaknutia, lebo som ešte nemal voľno. Usmial som sa na ňu a ona ostala v rozpakoch stáť.

Áno, tu hľa stojí to dievča v službe a usmieva sa svojim myšlienkam aprílovým úsmevom. A koľko je takých! A koľko detí znova privedú na svet s odobrením aprílového slnka a májových kvetov!

Ty mi však odporuješ, čosi si dreš? – Len sa pozri na tú zem, kým sa ešte nezazeleňala novou trávou: celá je sivo-žltá, pokrytá hnijúcim listím, dolámanými starými kostrnkami, hnojom a bahnom. A vyber si: či chceš ostať takým hnojivom, alebo sám vyrašíš na-

Valentín Serov: Chlapec a kôň (výrez z obrazu)

KULTÚRA

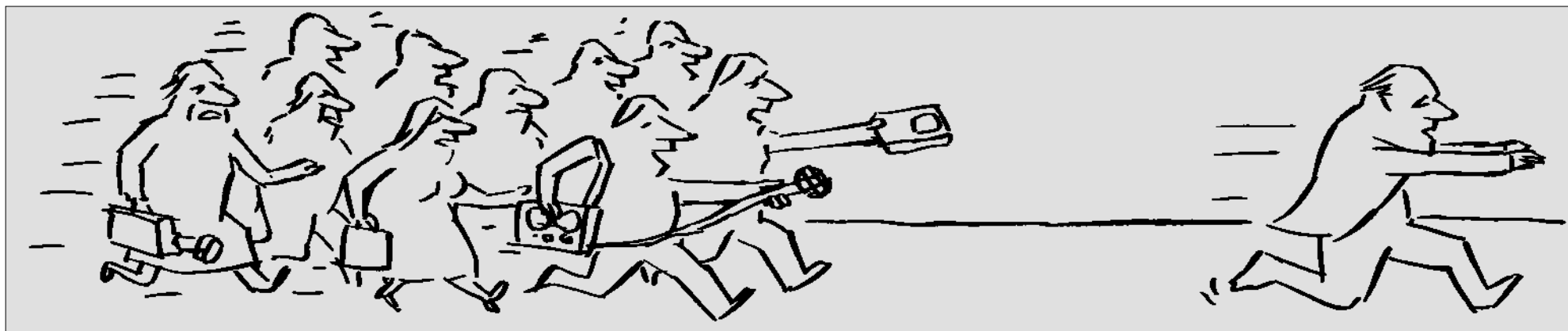
dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnícka 41, 841 05 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka*, *Richard Marsina*, *Ferdinand Klinda*, *Tibor Kovalík (Kanada)*, *Ján Urbánek*, *Vladimír Kubovčík*. – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Grafik: *Alojz Tomášek*. – Hlavička: © *Stano Dusík*. – Cena jedného čísla je 20,- Sk. Polročné predplatné 220,- Sk, celoročné predplatné 440,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ

Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo 1810/97. – Nevyžiadané rukopisy nevraciamе. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk

ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Dobrý úmysel je neraz poľahčujúcou okolnosťou, no málokedy dokáže celkom vyvážiť mieru a dôsledky neúspechu. To platí v plnej miere o pokuse ministra Fronca „zreformovať“ maturity a dať im charakter skúšky, na základe ktorej by bolo možné objektívne porovnať kvalitu vzdelania poskytovaného strednými všeobecnovzdelávacími a odbornými školami v jednotlivých častiach republiky. No výsledok reformy sa zatiaľ ani len nepriblížil k vytýčenému cieľu, ba skôr oddialil jeho dosiahnutie.

Na vine je nielen odpor študentov k zvyšovaniu náročnosti, alebo odpor rodičov ku každej zmene, ktorá by mohla skomplikovať ich dieťaťu dokončenie stredoškolského štúdia a postup na vysokú školu. Nedostatočná informačná príprava verejnosti na zmeny alebo nezvládnutá organizácia nových maturít samé osebe tiež nestačia pre zdôvodnenie rozčarovania z tohto experimentu. Mnohé skôr nasvedčuje tomu, že autori reformy, či už minister alebo jeho spolupracovníci, očividne nemajú jasno – čuduj sa svete! – ani v základných povinnostiach školskej sústavy, ani v základných povinnostiach žiakov a študentov. Ak sú slabé základy – mravné, právne, filozoficko-edukačné, technické a organizačné, nemožno sa diviť, že budova postavená na takýchto základoch sa kláti zo strany na stranu. Ako sa ukázalo, povolila hneď pri prvej záťaž – pri písomkách z matematiky.

Únik dôverných informácií nie je v našom verejnom živote žiadnou raritou. V disperzii tajných správ a v získavaní kľúčových informácií politického, spoločenského a hospodárskeho charakteru sme sa stali majstrami už za totality. Patrílo k výsade mocných dokazovať svoj vplyv a moc trúsením zasvätených rečí o tom, kto na koho čo povedal, kto kedy padne, čo sa stane – nestane s cenami a pod. Neboli to len klebety, ale skutočne hodnoverné správy, tvoriace pre vlády základ momentu prevapenia, ktorým dokážu zaskočiť verejnosť a presadiť do praxe nepopulárne opatrenia. Nás nikdy nič neprekvapilo...

Mnoho sa toho nezmenilo ani po novembri 1989. Popri printových a elektronických médiách sa v našom spoločenskom živote etablovala sivá mediálna zóna ohováraní,

Nevydarené písomky z matematiky:

tragická previerka lojalít školskej správy, učiteľov aj žiakov

podozrievaní, osočovaní, ktorú zákonne etablované médiá raz živili, inokedy potierali, no každopádne akceptovali ako tzv. verejnú mienku, ktorá nezáväzne môže o komkoľvek tvrdiť čokoľvek...

Pojem lojalít k vlastnému štátu, úradu, zamestnávateľovi sa z nášho slovníka vytratil, kultúra občianskej vernosti sa prestala pestovať – vyžadovať, kritizovať a oceňovať. Môžem uviesť konkrétny príklad z vlastnej profesionálnej skúsenosti: hoci som sa z jedného dňa stal s diplomata federatívneho spoločného štátu Čechov a Slovákov diplomatom samostatnej Slovenskej republiky, nikto nikdy odo mňa ani od mojich spolupracovníkov nežiadal vyhlásenie o mojom lojálnom postoji k novoutvorenému štátu, ktorého záujmy sme mali ako vysokí štátni úradníci obhajovať na medzinárodných fórach.

Lojalita je kategória, ktorá sa nikdy neprenecháva voľnej úvahe občana, či pracovníka, ale vo väčšine prípadov sa vyžaduje vo forme zmluvnej podmienky, potvrdzuje podpisom a neraz aj prisahou na ústavu, Bibliu alebo zástavu. Inými slovami, je to spoločensky riadená, oceňovaná a sankcionovaná kategória. Pravda, všade inde, len nie u nás.

Ako súvisí lojalita občana s nevydarenou reformou maturity? Viac, než by sme predpokladali.

Lojalita školského pracovníka zaväzuje k vytvoreniu optimálnych podmienok pre duchovný, telesný a vzdelanostný rozvoj mladej generácie. Nielen v medziach zákona, ale aj nad jeho rámec.

Lojalita žiaka, študenta sa prejavuje ako sústredené úsilie rozvinúť v maximálnej možnej miere svoje duševné a telesné schopnosti, osvojiť si poznatky a zručnosti, ktoré mu poskytnú čo najlepšie východisko pre uplatnenie v spoločnosti – či už pri budovaní sociálnych vzťahov alebo pri uplatnení na trhu práce. Zákon tu určuje len spodné hranice;

horné hranice si určuje každý žiak – študent sám.

K tejto lojalite patrí aj dodržiavanie vopred stanovených pravidiel pre absolvovanie previerok každého druhu. Žiak je povinný pracovať samostatne, teda pri ústnych aj písomných skúškach sa nesmie opierať o zdroje a pomôcky, ktoré skresľujú objektívne posúdenie a ohodnotenie jeho vedomostí a zručností. Nesmie odpisovať, nemal by (vo vlastnom záujme) dať odpisovať spolužiakovi, pretože práve on môže o niečo neskôr neprávom získať miesto na vysokej škole alebo v zamestnaní, pre ktoré by sa bol hodil skôr on ako jeho spolužiak, ktorému dopomohol práve nelegálnou pomocou pri skúške, previerke, písomke, maturite...

K takému správaniu zaväzujú žiaka – študenta nielen školské predpisy, školské poriadky, či dokonca zákony, ale základný zmysel pre fér plej, ktorý musí byť mladému človeku vstúpovaný od prvej chvíle, čo sa pripravuje na vstup do spoločnosti. Lojalita voči štátu a spoločnosti je jednou z foriem tejto čestnej hry, jedným z atribútov morálky občana, ktorý si plní svoje povinnosti nielen vtedy, keď naň dozerá nejaký kontrolný orgán, ale vždy, keď ide o spravodlivosť šancí, hodnotení, rozdelenia a pod.

Časť študentov, ktorá si vybrala náročnejší stupeň maturity z matematiky, dostala maturitné otázky aj s vypracovanými riešeniami. Inými slovami, štátna školská správa nechtiac „podsunula“ študentom kvalifikovaný „ťahák“, ktorý zaručoval úspech. Reakcia ministerstva? Nariadilo opakovanie maturitnej skúšky ešte tento školský rok bez ohľadu na to, či študent túto vysokokvalifikovanú pomôcku použil (tých bolo 77) alebo nie (tých bolo viac ako dve a pol tisíc).

Verejnosť – nielen študenti – nevychádza z údivu. Prečo?

Ak sa dá spoľahlivo rozoznať, kto pracoval s „ťahákom“ a kto nie, po-

tom je vrcholne nespravodlivé nútiť študentov, ktorí si „oddreli“ písomnú skúšku poctivo, aby ju vykonali ešte raz. Treba im ju uznať a objektívne klasifikovať.

Ospravedlnenie sa ostatným študentom za distribúciu otázok s riešeniami je do istej miery zvrátené. Ak študent prijal takéto zadanie úlohy, mal ho v zmysle školského poriadku a platných predpisov, ako aj v zmysle mravných zásad vrátiť pedagógovi, ktorý mal nad priebehom písomných skúšok dohľad, a požiadať o zadanie témy, či úlohy, ktoré zodpovedá zákonu aj zásadám fér plej. Inými slovami – mal byť lojálny k škole, jej cieľom a pravidlám.

Ak študent nesprávne zadanú písomnú prácu so štátne odobreným „ťahákom“ vypracoval, dopustil sa podvodu, na ktorý pamätá Vyhláška MŠ SR č. 510 o ukončovaní štúdia na stredných školách, kde sa v § 27 Spoločné ustanovenia, ods. 4 hovorí: „Ak sa žiak správa na záverečnej skúške, maturitnej skúške, záverečnej pomaturitnej skúške alebo absolventskej skúške nedovoleným spôsobom, predseda predmetovej maturitnej komisie, predseda skúšobnej komisie alebo dozerajúci učiteľ jeho skúšku preruší.“ Ďalšie odseky výslovne stanovujú termín novej skúšky, alebo zvyšnej časti skúšky až na obdobie riadneho termínu záverečných – maturitných skúšok nasledujúceho roku.

Ako reagoval na vzniknutú situáciu pán minister?

Tým, ktorých núti opakovať dobre vykonané skúšky, sa ospravedlnil a rovnako sa ospravedlnil aj tým, ktorý pri skúške vlastne podvádza. Ak sa tým druhým mal ospravedlniť, tak potom za pascu, ktorú im nastavil a do ktorej všetci svorne spadli – osvedčiac úplný nedostatok občianskej cti.

Ešte ho čaká ospravedlnenie sa parlamentu – za ignorovanie svojej vlastnej vyhlášky o maturitách a za to, že pri riešení tejto svojím spô-

sobom tragickej kauzy celkom zabudol na mravný, právny a hospodársky rozmer problému.

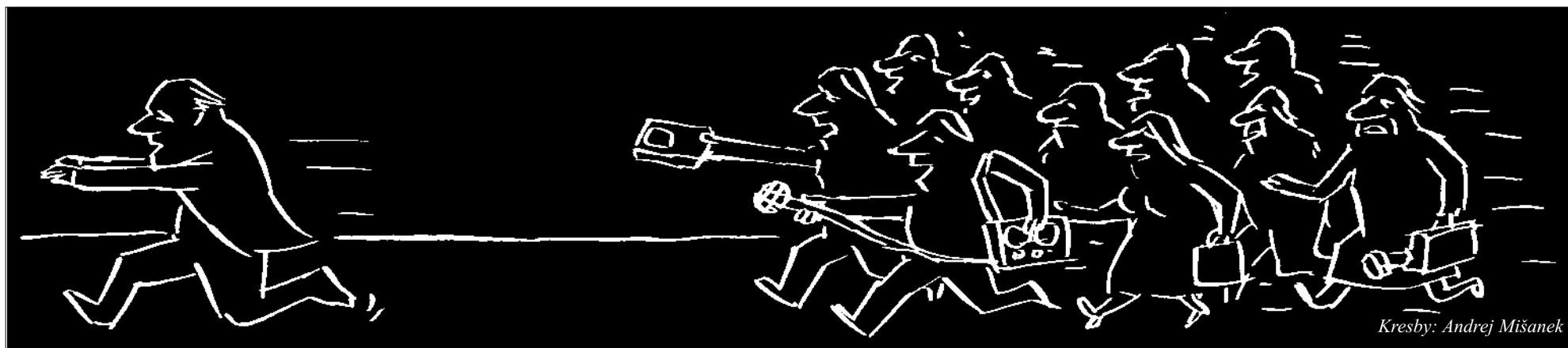
Pravda, svoje ostali verejnosti dlžní aj pedagógovia, ktorí museli včas zbadať, že na priebehu písomných skúšok nie je nič v poriadku. Nič nevideli? Ak videli, prečo neprešli písomnú skúšku? Prečo nepožiadali ústredné orgány školskej správy o rozhodnutie, čo s písomkami, v ktorých dochádza k masovému podvodu? Kde ostala ich lojalita voči zákonu, školskému poriadku a zásadám fér plej?

O mravnom a právnom aspekte sme už hovorili. Finančný aspekt tohto problému nevyčerpáva len opätovné vytlačenie tlačív na nové maturitné skúšky a realizácia týchto skúšok, ale aj náklady, ktoré vzniknú štátu a/alebo rodičom v dôsledku toho, že podľa platnej vyhlášky obeť ministrovho experimentu budú môcť dokončiť svoje úplné stredné všeobecné alebo odborné vzdelanie až o rok. To sú životné náklady, náklady na zdravotné a sociálne poistenie, ako aj nepriame dôsledky toho, že mladý človek bude čakať rok na to, aby mohol napraviť chybu, ktorú zavinil nielen on, ale aj a predovšetkým jeho minister.

I keď je to priam spásanosný víťaz do plachiet opozície, ktorej loď ostala trčať na širom mori bezradnosti, i tak by bolo dobré tento problém ďalej politicky nerozmazávať. Je to malér, ktorý sa rovná prírodnému nešťastiu. Veď postihlo stovky, či tisíce mladých ľudí, spochybnilo štát a školskú správu v očiach celej verejnosti!

V takejto situácii by bolo smutné, keby sa celé úsilie parlamentných strán sústredilo iba na zvolanie ďalšej (už koľkej?) mimoriadnej schôdze NR SR. KDH by mohlo minimalizovať politické škody „poverením pána ministra inou funkciou“, a sústrediť sa v spolupráci s celým spektrom parlamentných strán na hľadanie riešenia v prospech ďalšieho zdravého vývoja mladej generácie. Možno je to príležitosť ukázať, že v prípade krajnej núdze vieme všetci ťahať za jeden povraz. Bez ohľadu na politické tričky.

Politici by nemali čakať, kým im rozmery tohto nešťastia pripomenú davy štrajkujúcich, či protestujúcich stredoškolákov v uliciach! Študenti, napodiv, rýchlo rezignovali, ale to neznamená, že dráma skončila. Možnože sa z ulíc prenesie do desia-

Kresby: Andrej Mišanek